

Комунальний заклад
“Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького”
Запорізької обласної ради

Серія: Міста і села Запорізької області. Вип. 3

Вільнянськ
До 170-річчя від дня заснування міста
(1840 – 2010)

Бібліографічний покажчик

ББК91. 9 : 26.8 (4Укр – 4Зап – 5 Віл)

УДК 908 (477.64)(048.1)

В-46

Вільнянськ : До 170-річчя від дня заснування міста (1840 – 2010) :
В - 46 Бібліографічний покажчик. – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 108 с. –
(Серія “Міста та села Запорізької області”. Вип.3).

Бібліографічний покажчик “Вільнянськ”, присвячений 170-річчю одного з міст районного підпорядкування нашого регіону, розповідає про його історію, найбільші промислові підприємства, культуру і освіту, історичні пам’ятки, відомих людей.

Видання адресоване краєзнавцям, працівникам бібліотек і музеїв, викладачам історії краю, а також широкому загалу читачів.

ББК91. 9 : 26.8 (4Укр – 4Зап – 5 Віл)

УДК 908 (477.64)(048.1)

Від укладачів

Третій випуск бібліографічного покажчика із серії “Міста і села Запорізької області” присвячений історії міста Вільнянська, яке цього року відсвяткувало своє 170-річчя.

Він має на меті систематизувати значний масив літературних джерел з історії міста. У виданні зібрані різноманітні види документів (книги, брошури, статті із видань, що продовжуються, збірників, журналів, газет) про історичне минуле та сьогодення м. Вільнянська без типологічних та хронологічних обмежень, опублікованих українською та російською мовами.

Матеріал у посібнику розміщено за систематичним принципом. У межах розділів література розташована в логічному, алфавітному, а подекуди й в зворотньо-хронологічному порядку.

Структура покажчика складається із вступної частини укладача, історичної довідки директора Вільнянського районного краєзнавчого музею Т. Р. Гриценко, тематичних розділів та допоміжного іменного покажчика. Крім бібліографічної частини, у покажчику є вступні статті до окремих розділів. Ці матеріали надані директором районного краєзнавчого музею.

В разі потреби описи супроводжуються анотаціями довідкового, фактографічного або пояснювального характеру.

Відбір літератури закінчено 4 грудня 2010 року.

Бібліотека висловлює щире подяку за підтримку ідеї, надання окремих матеріалів та уточнення фактів і подій:

- Гриценко Тетяні Рубенівні, директору Вільнянського районного краєзнавчого музею;
- працівникам Вільнянської центральної районної бібліотеки (директор – Позднякова Наталія Федорівна);
- Латанському Сергію Васильовичу, мистецтвознавцю, члену Національної Спілки художників України.

Посібник адресований науковцям, викладачам, студентам, працівникам музеїв та бібліотек, краєзнавцям, всім бажаючим дізнатися детальніше про Вільнянськ та його жителів.

Зауваження та пропозиції щодо структури та наповнення покажчика просимо надсилати за адресою: 69600, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 142 (відділ краєзнавства), а також за телефоном (061) 787-53-52. Вони будуть враховані при підготовці електронної версії посібника, який буде представлений на сайті бібліотеки : www.zounb.zp.ua.

Вільнянськ у минулому і сьогодні

*Над Вільнянськом вечір зорі сіє,
Музика чарівна вдалині.
Місто мрій ясних, життя надія,
Ти навек сподобалось мені...*
Самоткан М.

Місто Вільнянськ (до1935 р. – Софіївка, до 1939 р. – Красноармійське, до 1966 р. – Червоноармійське) – адміністративний центр Вільнянського району, розташоване в північно-східній частині Запорізької області на відстані 25 км від обласного центру. Залізнична станція Вільнянськ знаходиться на лінії Синельникове–Запоріжжя, через місто проходить автомагістраль Запоріжжя–Донецьк.

Міста, як і люди, мають свої долі. Проходять роки, змінюються покоління, нових рис набуває і місто. А починалась історія теперішнього Вільнянська з невеличкого села Софіївка, заснованого в 1840 р. у північній частині Таврійського степу у верхів'ях річки Вільнянки, де оселились вихідці з центральних губерній Росії.

Розростанню Софіївки в останній чверті ХІХ ст. сприяло будівництво Лозово-Севастопольської залізниці і заснування чавуно-ливарного механічного заводу німецьких колоністів Классена і Нейфельда. Підприємство виготовляло сільськогосподарські машини. Продукція заводу одержала у 1908–1911 роках “Гран-Прі” та чотири золоті і срібні медалі на виставках у Росії, Римі, Буенос-Айресі. У 1920 р. підприємство було націоналізовано і одержало назву “Машинобудівний завод № 10”, а в 1924 р. йому було присвоєно ім'я славетного українського поета Т. Г. Шевченка. Сьогодні – це ТОВ “Науково-виробниче підприємство “Ріст”, на його території збереглись два старовинних корпуси заводу.

Чудовим пам'ятником архітектури є Свято-Володимирський храм, побудований у 1902 році. Пізніше, у 1927 році його було закрито. Тут було влаштовано зерновий склад, потім клуб. Лише у 1990 р. храм відновив свою діяльність.

10 грудня 1924 р. Софіївка стала центром району. У 1926 р. у селищі організовується товариство спільного обробітку землі (ТСОЗ) “Червона праця”. А в 1929 році тут утворився перший – колгосп “Нове життя” і

відкрилася машинно-тракторна станція. З 1935 року виходить районна газета “Зоря комунізму” (зараз – “Дніпровські вогні”).

Роки німецько-фашистської окупації стали чорними сторінками в історії міста. Невдовзі після початку Великої Вітчизняної війни, 27 червня 1941 року був сформований винищувальний батальйон у кількості 125 чоловік для охорони території району у боротьбі з диверсантами і шпигунами. Керували батальйоном секретар райкому партії Ф. І. Спиридонов і начальник райвідділу міліції І. Є. Вишняков.

18 серпня 1941 р. організовується партизанський загін з 23 чоловік, командиром якого був став М. І. Лінков, а комісаром І. Л. Глиняний. За час короткого існування загону партизани здійснювали виходи у тил ворога, знищували німців, здобували розвіддані. 6 жовтня 1941 р. у місто ввійшли ворожі війська. Майже на два роки було встановлено окупаційний режим. Фашисти розстріляли в Ароновому саду кілька десятків мирних мешканців міста і району.

21 вересня 1943 року Вільнянськ було визволено від німецько-фашистських загарбників воїнами 1-го гвардійського механізованого корпусу генерала І. М. Руссіянова і танкістами 135-ї танкової бригади підполковника М. З. Безнощенка (8-а гвардійська армія генерала В. І. Чуйкова, Південно-Західний фронт).

Відтоді 21 вересня відзначається вільнянцями як День міста. Як знак увічнення пам'яті про події Великої Вітчизняної війни у Вільнянську встановлено пам'ятники історії і монументального мистецтва.

У центрі міста знаходиться Меморіальний комплекс на честь радянських воїнів. Він присвячений бійцям Червоної Армії, які визволяли наш край від німецько-фашистської навали у вересні–жовтні 1943 року, а також молодим землякам, які загинули в Афганістані під час локальної війни 1979–1989 рр. У братській могилі покояться 773 радянських воїни 12-ї армії і 8-ї гвардійської армії. Серед них – Герой Радянського Союзу Яків Васильович Бочаров. Старший сержант Я. В. Бочаров був командиром розрахунку 45-мм протитанкової гармати 76-го гв. стрілецького полку 27-ї гв. стрілецької дивізії 8-ї гв. армії. 2 жовтня 1943 р. на вузькій ділянці фронту між с. Любимівка і ст. Янцева під час ворожої контратаки наші артилеристи знищили німецький танк. Після загибелі бойових товаришів Я. В. Бочаров підбив ще два танки супротивника. У цьому бою відважний герой поліг смертю хоробрих.

Алея Слави, що входить до складу Меморіального комплексу, увічне пам'ять про Героїв Радянського Союзу, які загинули, звільняючи Вільнянщину. Це – Я. В. Бочаров, В. Й. Гнаровська, П. С. Зачиняєв, Я. Т. Клочков, В. Ф. Конопля, А. С. Гайсин. Також тут є погруддя наших земляків – Героїв Радянського Союзу: О. Т. Слободчикова і А. Я. Тихоненка. На гранітній стелі – зображення О. Г. Єрмоєнка – легендарного комбата, нашого земляка.

При в'їзді у м. Вільнянськ на постаменті височіє танк – пам'ятник танкістам 25-го танкового корпусу, який у лютому 1943 року здійснив легендарний рейд по тилах ворога. В центрі міста встановлено бойову гармату – пам'ятник на честь подвигу Я. В. Бочарова.

Біля підприємства НВП “Ріст” – пам'ятний знак на честь робітників заводу імені Шевченка, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. У західній частині міста у колишньому Ароновому саду знаходиться братська могила радянських воїнів і жертв фашизму. На околиці Вільнянська – пам'ятний знак на місці командного пункту 8-ї гвардійської армії.

Статус міста Вільнянськ отримав у 1966 році. Нині туту мешкає біля 17, 3 тисяч жителів. Серед видатних людей – уродженців міста – Герой Радянського Союзу В. Г. Канарєєв (1915–1973), заслужена артистка УРСР К. П. Хом'як (нар. 1922 р.).

Сьогодні найбільшими підприємствами Вільнянська є ТОВ НВП “Ріст”, ЗАТ “Агротехсервіс”, ТОВ “Ритм”, ВАТ “Вільнянський маслозавод”, ВАТ “Вільнянський комбінат хлібопродуктів”, ТОВ “Пожтехніка”. Працюють три загальноосвітні школи та гімназія “Світоч”, три дитячих садка, професійний ліцей № 63. Функціонують також комунальна районна лікарня і протитуберкульозний диспансер. У місті є центр електрозв'язку ВАТ “Укртелеком”, ДП “Укрпошта”, друкарня, 5 банківських установ, “Вільнянський райавтодор”, ТОВ “Агрошляхбуд”.

Місто добре озеленене, у ньому є два парки. Серед закладів соціальної сфери діють: дві бібліотеки, будинок культури, музична, спортивна і художня школи, центр дитячої і юнацької творчості, краєзнавчий музей.

*Гриценко Тетяна Рубенівна,
директор Вільнянського районного краєзнавчого музею*

Загальні відомості

Запорізький край / Н. І. Кузьменко (авт.-укладач), О. І. Абліцов, С. В. Волонник, Т. А. Гузенко та ін. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 530 с. : іл. – Из змісту : Вільнянський район. – С. 146–153.

Новітня історія України : Імена. Звершення. Творчість. Вип.1 : Запоріжжя / Авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Новий Світ, 2006. – 112 с. : іл. – Из змісту : Вільнянський район. – С.18.

Енциклопедія сучасної України. В 20 т. Т. 4 : В - Вог. – К., 2005. – 700с. – Из змісту : Донченко О. Вільнянськ. - С.550 – 551.

Запорізька область : Ілюстров. енциклопедія. Т. 2 : Архітектура і містобудування. Культура. Економіка. Райони області / К. С. Карафін, О. І. Краюк. – Запоріжжя : Дике Поле, 2004. – 293 с. : іл. – Из змісту : Вільнянський район. – С.258 – 259.

Універсальний словник-енциклопедія. – 2-е вид., доп. – К.: Атлас, 2001. – 1575 с. – Из змісту : Вільнянськ. – С. 262.

Вольнянск // Большой энциклопедический словарь. В 2 т. – М., 1991. – Т.1. – С.242.

История городов и сел Украинской ССР. Запорожская область. – К., 1981. – 726 с. – Из содерж. : Колосов К. Вольнянск / Колосов К. А., Поставной М. К. – С.261–270.

БСЭ. – 3-е изд. Т.5 : Вешин – Газли. – М., 1974. – 640 с. – Из содерж.: Вольнянск. – С.108.

***

Супруненко В. Запорожский край: попул. энц. – Запорожье: Мотор Сич, 2003. – 219 с. – Из содерж.: Вольнянск. – С.208.

Запоріжжя – мій рідний край: (метод. рекомендації для вихователів дошкіль. закладів і груп продовжен. дня). – Запоріжжя: [б. в.], 1992. – 74 с. – Из змісту: Вільнянськ. – С. 34–35.

Гиммельфарб А. Встречи на Запорожье: путевод. / А.М. Гиммельфарб, Н.В. Клименко. – М.: Промінь, 1980. – 142 с.: ил. – Из содерж.: [г. Вольнянск]. – С.74 – 78.

Запорожье мое цветущее. – К.: Реклама, 1978. – 103 с.: ил. – Из содерж.: Вольнянск. – С.52 – 53.

***

Третьяк О. На сайті все про Вільнянський край : [створив сайт В. С. Білецький – укр. вчений у галузі гірництва, проф. ДНТУ] // Дніпров. вогні. – 2009. – 28 берез. (№24). – С.2. – (<http://google/uk.wiki.pedia.org>).

Природа. Екологія

Вільнянськ (до 1935 року – Софіївка, згодом Червоноармійське) – місто районного підпорядкування. Розташований у верхів'ях річки Вільнянки (приток Самари, басейн Дніпра) за 25 км від Запоріжжя. Територія Вільнянська складає 1606,9 га, з яких 50 % потерпають від процесів підтоплення. Перевищення відносних висот у межах міста становить 12 м. Рельєф забудови міста ускладнений чергою балкових понижень, особливо в північній частині, де сьогодні підтоплена найбільша територія. Природно склалося так, що ці пониження є водоприйомниками поверхневого стоку атмосферних опадів і місцями розвантаження підземного потоку води. У Вільнянську лише невеликий верхній шар ґрунту легкий, далі важкий, не фільтруючий. Отож рівень води весь час піднімається, і це є найбільшою екологічною проблемою міста.

Пересічна температура січня - 5, 4°, а липня + 21, 9°. Опадів 400 мм на рік. Періодично бувають суховії та пилові бурі. Площа зелених насаджень 340 га.

Супруненко В. Имя на карте: геогр. названия Запорож. края. – Запорожье: Артишок, 2008. – 227 с. – Из содерж.: Вольнянск. – С.43.

Барабоха Н. Топонімічний словник-довідник Запорізької області : Природні топоніми / Н. М. Барабоха, О. С. Арабаджі, О. П. Барабоха. – Мелітополь, 2005. – 84 с. – Из змісту : Вільнянка [річка]. – С.18.

Князьков Ю. Запорізька область : Іст.-геогр. і топонім. словник. Вип. 1 : (Василівський, Вільнянський, Гуляйпільський, Запорізький, Новомиkolaївський райони). – Запоріжжя : Тандем – У, 2004. – 340 с. – Из змісту : Вільнянськ. – С.72.

Горпинич В. Словник географічних назв України : (топоніми та відтопонімні прикметники). – К. : Довіра, 2001. – 526 с. – Из змісту : Вільнянськ. – С.79.

Географічна енциклопедія України. В 3 т. Т.1 : А – Ж. – К. : УРЕ, 1989. – 414 с. – Из змісту : Вільнянськ. – С.184.

Ковтун В. Города Украины: экон.-геогр. справ. / Ковтун В. В., Степаненко А. В. – К.: Выща школа, 1990.- 280 с. – Из содерж. : Вольнянск. - С. 101 – 102.

Стрижак С. Назви річок Запоріжжя і Херсонщини. – К.: Наук. думка, 1967. – 128 с. – Из змісту : [р. Вільнянка]. – С.11, 49, 91, 106.

***

В Уряді про біди вільнянців теж знають : [про загострення екол. ситуації внаслідок підтоплення Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 2005. – 20 квіт. – С.2.

Вольнянск // Добрий день. – 1998. – 24 янв. – (География).

Вільнянськ – екологічно “чисте місто” : [серія матеріалів] // Дніпров. вогні. – 1991. – 21 верес.

Мартьянова Н. Попереду – нові завдання : [природоохоронна робота в Вільнян. р-ні] // Дніпров. вогні. – 1985. – 24 січ.

Промисловість Вільнянська

Асоціація “РІСТ - Холдинг”
(ТОВ “Вільнянський машино-
будівний завод” та
ТОВ “НВП “РІСТ”)

Історія заводу починає свій відлік з 1870 року, коли німецький колоніст Г. Л. Классен побудував механічний чавунно-ливарний механічний завод з виробництва сільськогосподарських машин, де

почали випускати жнивварки, молотарки з кінським приводом, водовозні тачки. В той час на підприємстві працювало 165 осіб, які випускали продукції на 220 тис. карбованців. В 1891 році завод Классена перейшов у повну власність Г. Д. Нейфельда. Це стало новою віхою в історії як підприємства, так і самої Софіївки. Саме в цей час на заводі Классена – Нейфельда створюються нові цехи, а продукція заводу користується попитом не лише на внутрішньому ринку Російської імперії, але й на зовнішньому світовому. Завод Классена–Нейфельда неодноразово виборював нагороди на міжнародних конкурсах та виставках.

Головна контора Классена знаходилась у будівлі, яка зберіглася і донині: знаходиться за адресою вул. Леніна, 41а (біля автобусної станції м. Вільнянськ). Вона асоціюється у вільнянців з відділенням поштового зв'язку. Цей будинок зведений місцевим поміщиком Кривошеєм.

Зростання обсягів виробництва заводу значно сприяло і економічному розвитку самої Софіївки. Завдяки промислому підйому на початку ХХ ст. помітно збільшилася кількість мешканців Софіївки, частина яких працювала на заводі Классена–Нейфельда, що був вже досить великим підприємством з прибутком в 300-315 тис. крб. Тоді ж будуються дитячі садки, школи, церкви та будинки для працівників.

1 травня 1920 року підприємство було націоналізовано і отримало назву “Державний завод “Металіст” № 10”. Але тільки в 1924 році він почав

випускати продукцію: соломорізки, кукурудзодробилки, кормозапарники. Цього ж року на честь 110-річчя з дня народження Великого Кобзаря заводу присвоюється ім'я Т. Г. Шевченка.

Активну участь взяли шевченківці в будівництві Дніпрогесу. Особливо відзначились опалубники брати Марко і Гнат Черненки, бетонник Ілля Калінін, слюсар Григорій Мамай.

З 1920 року і до початку війни підприємство очолювали Табачников, Огненний, Вакулев, Жужа, Білоусов. Підприємство поступово набирало силу, розширювало виробництво. Значна кількість продукції експортувалася на світовий ринок.

В перші дні Великої Вітчизняної війни багато шевченківців пішли на фронт. 19 серпня 1941 року завод був евакуйований у Свердловськ (зараз Катеринбург) і почав працювати на потребу фронту. Разом з обладнанням виїхали директор заводу І. П. Найд'юнов, спеціалісти, робітники заводу, які продовжували працювати в складних умовах. З вересня 1944 року завод відновив свою роботу у м. Вільнянську. В 1946 році керівництву заводу було доручено організувати виробництво столових приборів і посуду. В подальші роки на заводі удосконалюється технологія, розширюється виробництво, ведеться велике будівництво нових цехів і житла.

Саме в цей час директором призначають досвідченого практика Миколу Івановича Сироту. За його керівництва завод перетворився на велике підприємство з випуску виробів військового призначення, а також столових приборів і посуду. Це був час найбільшого підйому на заводі. У 1967 році його колективу доручають виробництво протитанкових мін. А через десять років тут освоєно виробництво боєприпасів 10 найменувань, кондиціонерів для радіолокаційних установок.

Під виробництво спецпродукції реконструювали цехи. Завдяки творчим зусиллям колективу впроваджувалися і нові технології. Йшла інтенсивна робота з освоєння випуску кондиціонерів КТ-4 та КТ-6. Завод став їх єдиним виробником в Україні.

У 80-ті роки освоєно виготовлення касетних боєприпасів, нових видів товарів народного споживання. Поряд з цим з'явилися автоматичні імпорتنі лінії, розробки СКТБ заводу, запроваджуються нові види столових приборів з нержавіючої сталі.

Однак у 1989 році розпочався спад виробництва. Він збігся з періодом перебудови, конверсії, реструктуризації оборонної промисловості. З метою зміцнення господарсько-правового статусу підприємства була проведена його приватизація і реорганізація у ВАТ "Завод імені Т. Г. Шевченка".

З серпня 2003 року у його історію вписана ще одна сторінка: спільну роботу розпочали ВАТ "Завод імені Т. Г. Шевченка" та науково-виробниче підприємство "РІСТ". Очолила цю потужну виробничу структуру Л. Паронова – грамотний, енергійний організатор. Завдяки невідкладним заходам майнова

цілісність виробництва була збережена, що запобігло остаточному руйнуванню підприємства. Проведені структурні зміни дозволили повернути значні інвестиції і створити нове підприємство “Вільнянський машинобудівний завод”, яке разом з ТОВ “РІСТ” увійшло до асоціації “РІСТ - Холдинг”.

ТОВ “Науково-виробниче підприємство “РІСТ” засновано у 1996 році. Основний вид діяльності підприємства – створення наукоємних виробів для виконання капітально відновлювальних ремонтів рухомого складу ДП “Укрзалізниця”. На підприємстві постійно проводиться розробка нових видів та поліпшення продукції, яка виготовляється серійно. Науковий, дизайнерський та конструкторсько-технологічний персонал підприємства налічує понад 100 чоловік. Сьогодні НТЦ підприємства працює над розробкою модернізації пасажирських вагонів, що дозволить суттєво підвищити комфорт пасажирів та обслуговуючого персоналу (модернізація купейного вагону без кондиціонування повітря – обладнання його даховим кондиціонером та екологічно чистими туалетами; вагону класу “люкс” для VIP- пасажирів та інші). Також конструкторським відділом заводу проводиться розробка нових кабін машиніста магістрального тепловозу 2ТЕ25 виробництва Брянського машинобудівного заводу та вантажного електровозу 2ЕС5К виробництва Новочеркаського електровозобудівного заводу. Даний виріб має сучасну ергономіку форм зовнішньої поверхні та внутрішнього обладнання.

Асоціація – визнаний лідер на ринку України, оскільки має технології, які дають змогу виробляти принципово нову продукцію. Підприємство щороку розширює ринки збуту продукції, яка має попит на багатьох залізницях не лише в нашій країні, а й за її межами. Серед партнерів “РІСТ - Холдингу” – підприємства Росії, Білорусії, Грузії, Європи та Китаю. Ще один напрямок діяльності Вільнянського машинобудівного заводу – виробництво столових приборів зі срібла, нейзильберу та посуду.

На заводі створено благодійний фонд “Віра та Надія”, який надає допомогу Вільнянській школі-інтернату. Грошова підтримка закладу, а також різноманітні подарунки його вихованцям до свят – це далеко не повний перелік шефської допомоги. Також Асоціацією “РІСТ - Холдинг” незмінно надається допомога місцевому Свято-Володимирському собору.

На свята учасники бойових дій, учасники війни, орденоносці, ветерани праці запрошуються до заводу, де на них чекає вечір відпочинку з концертом та подарунками. Надається також грошова допомога тим, хто потрапив до лікарні. Ветерани, колишні працівники вдячні за турботу та піклування і бажають подальшого розвитку й процвітання рідному заводу.

Література

Заводу імені Т. Г. Шевченка – 140 років : [бібл. список літератури] / Центр. район. бібліотека. – Вільнянськ, 2010. – [3 с.].

Деловые партнеры Запорожской ТПП / Запорож. торгов.-пром. палата. – Запорожье, [2006]. – 96 с. – Из содерж.: Ассоциация “Рост – Холдинг”. – С.33, 63.

Немцы Приазовья. История и судьбы. – Симферополь: Доля, 2004. – 279 с. – Из содерж.: Ларченко А. Дещо з історії заводу. – С. 171–174, 265; Дніпров. вогні. – 1998. – 11 квіт.

ВАТ “Завод імені Шевченка” // Запорізький обласний союз промисловців і підприємців “Потенціал”. – Запоріжжя, 2000. – С. 54.

Восстановление Приднепровья (1946–1950) : Документы и материалы / сост. И. Ф. Курас. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 534 с. – Из содерж. : [Вольянян. з-д столов. приборов]. – С. 247, 419, 420, 467.

Відчіт Запорізького округового виконавчого комітету Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів Х-му округовому з'їздові Рад Запоріжжя : жовтень 1927 – лютий 1929 року. – Запоріжжя: Вид-во Запорізь. окрвиконкому, 1929. – 91 с. – Из змісту : Стан промисловості округи : [в т. ч. з-д ім. Шевченка]. – С. 56, 57.

Россия : Полн. геогр. описание нашего Отечества : настольная и дорожная книга. Т. XIV: Новороссия и Крым/ под ред. В. П. Семенова-Тянь-Шанского. – СПб : Издание А. Ф. Девриена, 1910. – 983 с. – Из содерж. : Фабрично-заводская промышленность : [в т. ч. о заводе Г. А. Классена при ст. Софиевка Александров. уезда]. – С. 405.

***

Про нагородження Вільнянського заводу столових приборів ім. Шевченка Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР : Указ Президії Верхов. Ради УРСР // Запорізь. правда. – 1970. – 18 груд.

Валік О. З любов'ю до людей : [як сьогодні працює колиш. з-д ім. Шевченка, тепер “РІСТ – Холдинг”] // Дніпров. вогні. – 2010. – 21 серп. – С. 2.

Валік О. Поспішайте робити добро... : [благочинні традиції : опіка ветеранами підприємства, допомога вихованцям школи-інтернату] // Дніпров. вогні. – 2010. – 16 черв. – С. 2.

Воловоденко В. Зодчі блакитного вогню : [з історії газифікації заводу] // Дніпров. вогні. – 2009. – 22 квіт. – С. 2.

Воловоденко В. Завод працює, робітників потребує : [день відкритих дверей на з-ді] // Дніпров. вогні. – 2006. – 16 серп. – С. 2.

Денисенко С. Качественные столовые приборы – безопасность здоровья человека : [ст. дир. ООО “Завод столовых приборов ДСС”] // Комс. правда. – 2005. – № 153.

Воловоденко В. “Ми добре знали, на що йдемо” : [бесіда з Л. Пароновою, керівником асоціації] // Дніпров. вогні. – 2005. – 13 квіт. – С. 2.

“Ріст - Холдинг” – лідер транспортної галузі 2005 року // Дніпров. вогні. – 2005. – 12 листоп. – С.1.

- Воловоденко В. Завод імені Шевченка: минуле і сучасне // Дніпров. вогні . - 2004. – 17 квіт.; 28 серп.
- Завод імені Т. Г. Шевченка : нове народження // Держ. інформ. бюлетень про приватизацію. – 2004. – №8. – С. 8–9. – (Зона інвест. привабливості).
- Миرونюк Л. Та заводская проходная: (кому вигодно развалить завод столов. приборов?) // Наше время плюс. – 2001. – 27 июня. – С. 4.
- Миرونюк Л. И приехал барин...: голосовали “против”, а получили “за” : [о проблемах завода] // Наше время плюс. – 2001. – 23 авг. (№34). – С.5.
- Сирватка М. Санація підприємств-банкрутів за рішенням арбітражних судів : [згадується ВАГ “Завод ім. Т. Г. Шевченка” (м. Вільнянськ)] // Держ. інформ. бюлетень. – 1999. – №10. – С.60 – 62.
- Акимов Ю. Губернатор Куратченко призвал к увеличению производства специзделий : [в т. ч. об увеличении выпуска боеприпасов на ОАО “Вольнянский завод им. Т. Г. Шевченко”] // Наш город. – 1998. – 5 июня.
- Еремин В. Мал огнетушитель, а дорог // Наш город. – 1997. – 28 янв.
- Дзюбаненко Ю. Два боки одного ювілею// Запороз. Січ. – 1996. – 31 січ.
- Завод імені Шевченка // Дніпров. вогні. – 1995. – 23 груд.
- Миرونюк Л. Юбилей завода // Индустр. Запорожье. – 1995. – 26 дек.
- Ступка И. Научились делать испарители // Делов. новости. – 1994. – 26 апр. (№ 16). – С.23.
- Фоменко В. Обладнання для літака командуючого: Нова сторінка з біографії Василя Сталіна : [на Вільнян. з-ді ім. Шевченка замовлювалися столові прибори] // Запоріз. правда. – 1992. – 30 трав.
- Еременко В. Вольнянцы становятся на путь конверсии? : [о новой продукции завода] // Запороз. Січ. – 1992. – 11 листоп.
- Кулагін Л. Поворот до потреб людини : конверсія // Запоріз. правда. – 1992. – 9 груд.
- Завод столових приборів імені Шевченка : день минулий і прийдешній : [добірка матеріалів з історії та сучасності] // Дніпров. вогні. – 1991. – 31 січ.
- Проскуров А. “Холодок” для водія: [завод налагодив випуск кондиціонерів “Холодок”] // Сіл. вісті. – 1991. – 12 лют.
- Тут моя робота, тут мої друзі! // Дніпров. вогні. – 1991. – 30 берез.
- Педак В. Приятно дарить людям радость : [з-ду – 120 лет] / В. Педак, В. Тарасенко // Индустр. Запорожье. – 1990. – 26 сент.
- Василенко О. Відкрито, об’єктивно, гласно : [про вибори дир. з-ду] // Дніпров. вогні. – 1988. – 11 жовт.
- Коса П. Працювати творчо, з ініціативою : [бесіда з новообраним дир. з-ду; записав О. Тимошенко] // Дніпров. вогні. – 1988. – 22 жовт.
- Чайка Т. По заказам друзей : [внешнеэкон. связи з-да] // Индустр. Запорожье. – 1987. – 25 дек.
- Чайка Т. Шануємо трудові династії : [про династію Каюсових] // Дніпров. вогні. – 1987. – 21 листоп.

Чайка Т. Заводские стипендиаты : [лучших своих производственников з-д направляет на учебу] // Рабоч. газ. – 1987. – 27 дек.

Дробний В. Робот – полірувальник // Рад. Україна. – 1986. – 31 лип.

Чайка Т. Миллионеры из Вольнянска : [вклад рационализаторов завода в повышение эффективности производства] // Рабоч. газета. – 1985. – 13 авг.

Шатохіна В. На основі технічного прогресу / Шатохіна В., Швець О. // Дніпров. вогні. – 1985. – 7 жовт.

Шатохіна В. Успіх гальваніків : [цех № 4 заводу] // Дніпров. вогні. – 1985. – 5 жовт.

Петрович О. Стахановець наших днів : [про передову робітницю гальван. цеху з-ду Яхнес Н. Е.] // Дніпров. вогні. – 1985. – 19 верес.

Коноваленко О. Заводчани на жнивях : [допомога колективу з-ду – колгоспам і радгоспам району] // Спортив. газ. – 1985. – 13 серп.

Чайка Т. Встреча поколений // Индустр. Запорожье. – 1985. – 14 авг.

Чайка Т. Помнят о ветеранах // Труд. – 1985. – 26 июля.

Іващенко П. Зміцнювати організованість, дисципліну : [наук.-практ. конф. на з-ді] // Дніпров. вогні. – 1984. – 24 квіт.

Чайка Т. Шляхом великого зростання : [з історії Вільнянська та заводу ім. Шевченка] // Дніпров. вогні. – 1977. – 23 лип.

***

Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2010 рік : календар і корот. довідки з бібліогр. списками / КЗ “ЗОУНБ ім. О. М. Горького”; уклад. І. В. Шершньова. – Запоріжжя: АА Тандем, 2009. – 152 с. – Із змісту: Нагорна Г. 140 років (1870) від дня заснування Вільнянського ВАТ “Машинобудівний завод імені Шевченка”. – С.100 – 101.

Див. також розд. : “Почесні громадяни Вільнянська” (Сирота М. І., Оніпко О. І.); “Вільнянськ в роки Великої Вітчизняної війни”; “Громадське харчування”; “Наука. Наукові установи”; “Політичні партії”; “Комсомольські організації”; “ДТСАФ”, “Нейфельд Г. Д.”

Інші промислові підприємства міста

Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності Запорізької області у 2004 році : [в т. ч. у Вільнянському районі] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2005. – 170 с.

ТОВ “Ритм”

(Завод пластмасових виробів)

Перші відомості про заснування заводу виявлені в архівних документах. Знайдено перші накази, датовані жовтнем 1943 року, коли на роботу до

Червоноармійського райпромкомбінату після визволення міста від німецько-фашистських загарбників були зараховані робітники маслозаводу, млина, миловарні, перукарні.

Згодом до складу ЧРПК ввійшли фотоательє, металомайстерня з ремонту речей домашнього вжитку, підсобне господарство, чоботарня. Очолив комбінат спочатку керуючий справами Прокопенко, а потім Линьков. Ремонт відер, замків, виготовлення дерев'яних бричок, кістяних гребінців, мила, віників, тарних ящиків для пляшок – ось далеко не повний перелік робіт, якими тоді займалися працівники комбінату.

Пізніше, в 1946 – 1947 рр., з'явилася пилорама, організувався столярний цех. Під відкритим небом (виробничих корпусів не було) на гвинтовому пресі виготовляли совкові лопати, сажечистки, рами для парників.

В 1947 році райпромкомбінат очолив Бут Олександр Лазаревич. В 1949 році він бере позику та починає активно розбудовувати цехи. Кожний робітник повинен був укласти 2,5 м фундаменту. В районі с. Миргородчина були знайдені поклади будового каміння, підривали вручну та використовували на будівництві.

Побудований цех був обладнаний станками з Оріхова-Зуєва, Налагоджується випуск нових видів продукції: сейфів (до 1000 одиниць в місяць), ліжок, дитячих велосипедів, світильників, вимикачів, розеток. З появою ковальського цеху, роликівих ножиць почалося виготовлення металічних секцій; на чотирьох німецьких пресах виготовляли металочерепицю, цвяхи, електрорубильники, банки для фарби, ланцюги, кукурудзяні сівалки, корита механічні.

В 1955–1956 рр. починається будівництво цегляного заводу. Замішували глину за допомогою коней, виготовляли цеглу вручну, а випалювали її в тимчасовій печі (згодом зробили кільцеву піч). Щорічно вироблялося 2 млн цеглин.

В 1964 році РПК ввійшов до складу заводу імені Т. Г. Шевченка, а 1 вересня 1966 року був заснований Червоноармійський завод пластмасових виробів як самостійне підприємство. Очолив його Фоміченко Михайло Олександрович. З цього часу завод спеціалізується на виробництві пластмасових виробів. Випуск автомобіля “Запорожець” на запорізькому заводі “Комунар” підштовхнув до виготовлення комплектуючих запчастин із пластмаси. Розгорнулася тісна співпраця з іншими підприємствами: “Південмаш”, “Агрегатний”, “Мотор - Січ”, “Запоріжсталь”. Сировина для виробів надходить з Оріхова-Зуєва, Будьоновська, Горловки. Завод починає випускати товари народного вжитку, розширює асортимент продукції. Комплектуючі надходять на заводи, які входять до місцевої промисловості (“Світлотехніка”, “Сувенір” та ін.).

70–80-ті роки – один з найплідніших періодів в історії підприємства. Чисельність робітників досягає максимуму – 520 осіб. На заводі ведеться грандіозне будівництво – корпуси, склади, бокси на території № 2, цех обробки,

добудовується та реконструюється РМЦ, впроваджується нове обладнання, поповнюється автопарк, здаються в експлуатацію 2 житлових будинки.

Великим попитом у населення почали користуватися товари народного вжитку, які випускає завод: молочні бідончики, бідони 50 л, сигаретниця “Спотикач”, фотокювети, каністри, дитячі іграшки (всього з комплектуючими біля 500 найменувань). Продукція заводу поширюється по всіх куточках колишнього СРСР.

В 1989 році Вільнянський завод пластмасових виробів перейменовано на “Ритм”. Підприємство одним з перших перейшло на нові форми господарювання: в 1991 р. стає арендним, в 1993 р. – акціонерним товариством, а з 1996 р. засновується ТОВ “Ритм”.

Опановані нові види продукції (біля 50 найменувань, в тому числі акумуляторний моноблок), проведена реконструкція та благоустрій території, зміцнилась матеріально-технічна база. Завод активно співпрацює зі знаною на світовому ринку фірмою “ІСТА - Центр”, поставляючи акумуляторні моноблоки всіх видів. Зараз на підприємстві працює 200 осіб.

Підприємство постійно допомагає ветеранам, займається благодійністю. Завод має свою частку на базі відпочинку “Дружба” (сmt Кирилівка), розпочато будівництво заводського оздоровчого комплексу на р. Дніпро, працює фельдшерський пункт, стоматологічний кабінет, бібліотека, свій магазин.

ООО “Ритм” // Отдых. Туризм. Курорт: VII специализиров. выставка (9 – 12 апр. 2009 г.) / Запорож. экспоцентр. – Запорожье, 2009. – С.28 – 29.

Новітня історія України: Імена. Звершення. Творчість. Вип.1: Запоріжжя. – К.: Новий світ, 2006. – 112 с.: іл. – Із змісту: Вільнянський район : [в т. ч. про ТОВ “Ритм”]. – С. 18.

Запорізька область: Ілюстров. енци. Т.ІІ: Архітектура. Культура. Економіка. Райони області. – Запоріжжя: Дике Поле, 2004. – 304 с.: іл. – Із змісту: Вільнянський район : [в т. ч. про ТОВ “Ритм”]. – С.258 – 259.

***

ТОВ “Ритм” : технології нові, ресурси місцеві : [на з-ді освоєно виробництво тротуар. плитки] // Дніпров. вогні. – 2009. – 13 черв. – С.1.

Василенко О. Історію творимо власними руками // Дніпров. вогні. – 2004. – 5 черв. – С.2.

Павленко Ю. Впевнена хода // Дніпров. вогні. – 2000. – 12 січ. – С.1.

Грона В. Нові вироби // Дніпров. вогні. – 1996. – 18 груд. – С.1.

Вторинні – в дію : [ощадливе використання резервів на з-ді] // Запоріж. правда. – 1986. – 21 січ.

Швець О. По-стахановськи : [бригадний підряд на заводі] // Дніпров. вогні. – 1985. – 27 квіт.

Шаповалов Б. Магістральний шлях – реконструкція // Запоріз. правда. – 1981. – 28 січ.

Шляхом технічного прогресу // Дніпров. вогні. – 1980. – 2 жовт.

ЗАТ “Агротехсервіс”

Запорізький край /ЗОР; ЗОДА. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 288 с.: іл. – Із змісту: Вільнянський район: [в т.ч. про ЗАТ “Агротехсервіс”]. – С.152.

***

Наумов А. На руїнах “Сільгосптехніки” // Запоріз. правда. – 1992. – 9 верес.

Руденко В. Поїзд ще можна наздогнати : з приводу майбутнього агротехсервісу : [ст. дир. оренд. підприємства “Агротехсервіс” : м. Вільнянськ] // Запоріз. правда. – 1992. – 3 квіт.

Швець В. Достроково : [про роботу колективу агрегат. майстерні Вільнян. райсільгосптехніки] // Дніпров. вогні. – 1985. – 28 груд.

Семенова М. В походе за культуру производства : [Вольнян. объединение “Сельхозтехника”] // Индустр. Запорожье. – 1974. – 1 нояб.

Харчова промисловість

Вільнянський маслозавод

Запорізький край / ЗОР; ЗОДА. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 288 с.: іл. – Із змісту: Вільнянський район : [в т. ч. про ВАТ “Вільнянський маслозавод”]. – С.152.

Короткевич О. Зроблено у Вільнянську // Запороз. Січ. – 2008. – 2 лют. (№ 24). – С.5.

Мінаєва Л. Бердянські малюки отримують натуральне молоко з Вільнянського маслозаводу...// Дніпров. вогні. – 2008. – 4 жовт. – С.3.

Вільнянському вершковому маслу – бути! : [відновлення роботи місцевого маслозаводу] // Дніпров. вогні. – 2005. – 16 лип. – С.2.

Вільнянський маслозавод : почекаємо до березня // Дніпров. вогні. – 2005. – 19 лют. – С.2.

Вільнянський комбінат хлібопродуктів

Запорізький край / ЗОР; ЗОДА. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 288 с.: кр. – Із змісту: Вільнянський район : [в т. ч. про “Вільнянський комбінат хлібопродуктів”]. – С.152.

“Киприоты” покупают запорожские предприятия : [в т. ч. Вольнян. комбинат хлебопродуктов] // Запороз. Січ. – 2006. – 16 листоп. (№227 – 229) – С.4.

Будівництво

Питання надання громадянам квартир, що придбані Державною іпотечною установою, у м. Вільнянську : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2010 р. №186-р // Уряд. кур`єр. – 2010. – 9 лют. (№24).

Негодова О. Квартири ждали 20 лет : [сотрудники Вольнян. исправит. колонии №55] // Сегодня. – 2010. – 11 янв.

Воловоденко В. Це “набридливе” квартирне питання // Дніпров. вогні. – 2008. – 23 лют. – С.2.

Чуева Г. Этажи Вольнянска : [сдан очередной пятиэтаж. дом в райцентре] // Индустр. Запорожье. – 1984. – 1 мая.

***

Шляховики – місту : [ТОВ “Агрошляхбуд”] // Дніпров. вогні. – 2008. – 8 листоп. – С.1.

Владимиров Н. Подряд силы множит : [в Вольнян. межколхоз. дор. – строит. орг-ции] // Индустр. Запорожье. – 1985. – 14 мая.

Транспорт

Залізничний транспорт

На лінії Синельникове–Запоріжжя I розташована проміжна станція Вільнянськ на території однойменного міста.

Відкрита вона у 1873 році (з початковою назвою Софіївка) як станція Лозово-Севастопольської залізниці. У 1974 році станція отримала назву Вільнянськ.

Сьогодні станція щоденно відправляє сотні тонн народногосподарських вантажів: запасні частини для сільськогосподарських машин, вироби з пластмаси, комбікорм, продукти тваринництва та інше.

Богомаз М. Станція називається... (за станом на 21.01.91). – Дніпропетровськ: Пороги, 1993. – 375 с. – Из змісту: Вільнянськ. – С.71 – 72.

Абліцов О. Переїзд час збереже : [збудовано шляхопровід над коліями залізниці біля м. Вільнянськ] // Голос України. – 2002. – 17 груд. (№239).

Кузнєцова В. Організованість теж треба організувати : [бесіда з секретарем первин. парторганізації залізничної станції Вільнянськ; записала І. Білик] // Дніпров. вогні. – 1987. – 24 листоп.

Тимощенко О. До старого немає вороття : [про роботу парт. орг-ції залізнич. станції Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 1987. – 6 жовт.

Швець О. Черговий залізничної станції : [про роботу М. К. Носенка] // Дніпров. вогні. – 1984. – 28 серп.

Зв'язок

Связь времен: История развития средств связи в Запорож. обл. (XVIII –XXI вв.) / А.И. Карагодин, О.Г. Скворцов, В.Г. Ткаченко; Под ред. А.И. Карагодина. – Запорожье: Дикое Поле, 2007. – 192 с. – Из содерж.: Корж А. В., начальник ЦЭС № 3, г. Вольнянск (с 1998 г. и по настоящее время) : [фото]. – С. 160–161; Варуша А. А., начальник Вольнянского РУС (1971– 1988) : [фото]. – С. 160–161; Центр электросвязи № 3 ЗФ ОАО “Укртелеком”, г. Вольнянск : [фото]. – С. 176–177.

Романовський В. Про речі, без яких життя завмирає : [про роботу цеху електрозв'язку № 10 м. Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 2009. – 14 листоп. – С. 3.

Воловоденко В. Новеньке від “Укртелекому” : [про роботу від-ня телекомсервісу № 10] // Дніпров. вогні. – 2008. – 15 листоп. – С. 3.

Чорнойван М. Здійснити намічене : [про роботу район. вузла зв'язку] // Дніпров. вогні. – 1987. – 17 жовт.

Сільське господарство

Деловые партнеры Запорожской ТПП / Запорож. торгов.-пром. палата. – Запорожье, [2006]. – 96 с. – Из содерж.: СПК “Вольнянск”. – С. 41.

***

Баєв В. Справа не в кількості : [Вільнян. район. орг-ція Укр. т-ва мисливців та рибалок] // Мисливець і рибалка. – 2001. – № 12. – С. 20–21.

Чепурная С. “Джон Дир”, “Ягуар”, “Доминатор” и другие сельхозмашины представлены участникам Дня поля в Вольнянском районе // Индустр. Запорожье. – 1998. – 4 июля.

Бочковський І. Радощі і біди хліборобські : [ст. нач. Вільнян. район. управління сіл. госп-ва] // Дніпров. вогні. – 1992. – 14 листоп.

Бочковський І. Здобутки, резерви, проблеми // Дніпров. вогні. – 1991. – 16 листоп.

Бочковський І. Господарувати по-новому : [голова Вільнян. РАПО про прискорення НТП в сіл. госп-ві р-ну] // Дніпров. вогні. – 1986. – 6 листоп.

Борисенко І. Програма “Агрокомплекс” : суть, напрями, проблеми : [бесіда з головою Вільнян. РАПО про екон. розвиток і міжгалуз. зв'язки] // Дніпров. вогні. – 1986. – 1 листоп.

Гапонов М. Конкретна турбота про кожне поле : [Вільнян. РАПО] // Запоріз. правда. – 1985. – 6 лют.

Чтобы труд был радостным : Из опыта работы администрации и профсоюз. орг-ции Вольнян. район. произв. об-ния по произв.-техн. обеспечению сел. хоз-ва. – Запорожье, 1982. – [4 с.].

Вільнянська сортовипробувальна станція

Воловоденко В. Про сорти дбати і людей не забувати...: [НВП “Сортостанція”] // Дніпров. вогні. – 2005. – 26 берез. – С. 2.

Основа О. Перевірене насіння – запорука доброго врожаю // Дніпров. вогні. – 2005. – 12 лют. – С. 2.

Махінько Л. Вирощування гібридів кукурудзи // Наше життя. – 2001. – 7 лют.

Полигон високих урожаев // Суббота плюс. – 2001. – 19 июля. – С. 2.

Вільнянська міжрайонна рибомеліоративна станція по відтворенню рибних запасів

Кулак В. Господарі блакитної ниви // Дніпров. вогні. – 1992. – 20 трав.

Кулак В. Щоб врожаїлась “голуба нива” : [бесіда з дир. станції; записала О. Василенко] // Дніпров. вогні. – 1992. – 11 лип.

Кулак В. Повніше використовувати резерви рибництва // Дніпров. вогні. – 1991. – 15 січ.

Чорноivan М. І ставкам потрібні господарі // Запоріз. правда. – 1991. – 22 січ.

Сімічич В. Той, що в каналах живе : [про роботу Вільнян. міжрайон. рибомеліоратив. станції по відтворенню рибних запасів] // Сіл. вісті. – 1985. – 17 квіт.

Вільнянська птахофабрика

Іванчук В. Економлять, аби вижити // Запоріз. правда. – 1998. – 14 січ.

Чонгов С. Перші кроки [Вільнянського міжгосподарчого птахівничого] об'єднання // Запоріз. правда. – 1976. – 27 жовт.

Медицина. Медичні установи

Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення області : [в т. ч. дані по Вільнян. р-ну] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2004. – 45 с.

Медицина Запорізької області: Іст. нариси. – Запоріжжя: Дике Поле, 2001. – 410 с. – Из змісту: Развитие здравоохранения Вольнянского района. – С. 344 – 358.

***

Пихтеева В. Їхні руки і душі великого варті : [медсестри Вільнян. район. лікарні] // Дніпров. вогні. – 2005. – 12 трав.

Біла ромашка – здоров'я і чисте дихання : [про роботу міжрайон. тубдиспансеру] // Дніпров. вогні. – 2005. – 23 берез. – С. 2.

Воловоденко В. Туберкульоз: що протиставити лиху? : [проблеми з захворюваністю в регіоні; в т. ч. про міжобл. туберкульоз. лікарню при Софіїв. виправній колонії №55] // Дніпров. вогні. – 2005. – 2 берез. – С. 2.

Жители Вольнянска требуют закрыть тубдиспансер для заключенных // Магнат. – 2004. – 12 февр. (№ 6). – С. 5.

Вольнянская тубколония : лечат или калечат? // Комс. правда. – 2004. – 13 февр. – С. 14.

Туберкульоз і місто : чиновники і медики заспокоюють // Дніпров. вогні. – 2006. – 15 лип. – С. 2.

В Вольнянске – “биологическая бомба” : [проблемы роста заболеваемости туберкулезом] // МИГ. – 2004. – 22 янв. – С. 24; Наше время. – 2004. – 22 янв. – С. 6; Компас. – 2004. – 5 февр. – С. 3.

Запорожье – рассадник туберкулеза? : [в т. ч. о Вольнян. колонии № 55] // Комс. правда. – 2003. – 5 дек. – С. 14.

Центральна районна лікарня

Медицинские и оздоровительные учреждения г. Запорожья и Запорожской области : Адрес.-телефон. справочник. – Запорожье : ИМА – пресс, 2003. – 158 с. – Из содерж.: Центральная районная больница. – С. 113.

***

Київ нас почув... і допоміг : [нов. цифров. флюорограф в район. лікарні] // Дніпров. вогні. – 2006. – 18 січ. – С. 2.

Нове обладнання – хороше обстеження : [у дитяч. від-ні район. лікарні почав працювати кабінет фіброгастроуденоскопич. обстеження] // Дніпров. вогні. – 2004. – 21 лют. – С. 2.

Швидка допомога – для потреб селян : [район. лікарні виділили автомобіль швидкої допомоги, який буде обслуговувати Михайло-Лукашеве та прилеглі села] // Дніпров. вогні. – 2004. – 21 квіт. – С. 1.

За здоровий спосіб життя : [т-во Червоного Хреста] // Дніпров. вогні. – 2002. – 18 трав. – С. 2.

Кейль Л. У Вільнянській лікарні відбулися входини : [відкрито відділення інтенсивної терапії] // Запороз. Січ. – 1999. – 2 листоп.

Чепурной С. “Детство” надо спасать : [о детском отделении Вольнян. ЦРБ] // Верже. – 1997. – 16 янв.

***

Пихтєєва В. Хірург, ветеран, Почесний житель Вільнянська : [В. П. Любасенку – 80] // Дніпров. вогні. – 2005. – 23 листоп. – С. 2.

Пихтєєва В. Непросто прожити дев`яносто : [про колиш. медпрацівницю – акушерку райлікарні Є. Х. Костецьку] // Дніпров. вогні. – 2005. – 16 квіт. – С. 2.

Чипигина Н. Хирург Валентин Любасенко // Надежда. – 2004. – 27 авг. – С.7.

Іващенко О. Безплатна медицина – у минулому : [бесіда з голов. лікарем район. лікарні; записала В. Пихтєєва] // Дніпров. вогні. – 1998. – 11 листоп. – С.2.

Див. також розд. “Почесні громадяни Вільнянська” (Любасенко В. П.)

Соціально-економічне та суспільно-політичне життя міста

Статистика

Міста та райони області за 2009 рік : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. щорічник / Голов. упр. статистики у Запоріж. обл. – Запоріжжя, 2010. – 270 с.

Міста та райони області за 2008 рік : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. щорічник / Голов. упр. статистики у Запоріж. обл. – Запоріжжя, 2009. – 274 с.

Міста та райони області за 2007 рік : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. щорічник / Голов. упр. статистики у Запоріж. обл. – Запоріжжя, 2008. – 275 с.

Міста та райони області за 2005 рік : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. щорічник / Голов. упр. статистики у Запоріж. обл. – Запоріжжя, 2006. – 263 с.

Міста та райони області за 2004 рік : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. щорічник / Голов. упр. статистики у Запоріж. обл. – Запоріжжя, 2005. – 253 с.

***

Мещерін Ю. За плечима – 65 років : [ст. нач. відділу статистики Вільнян. ра-ну] // Дніпров. вогні. – 2008. – 6 груд. – С.2.

Населення

Діти, жінки, та сім`я в Запорізькій області : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2007. – 272 с.

Діти, жінки, та сім`я в Запорізькій області : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2003. – 234 с.

Населення Запорізької області : Стат. довідник. Ч.1. : (за даними Все-укр. перепису населення 2001 року). – Запоріжжя, 2003. – 114 с.– Із змісту : [дані по м. Вільнянську]. – С. 5, 13, 27.

Народжуваність у Запорізькій області : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2001. – 16 с.

Діти, жінки, та сім'я в Запорізькій області : [в т. ч. дані по Вільнянському району] : Стат. зб. – Запоріжжя, 1999. – 224 с.

Женщины и дети в Запорожской области : [в т. ч. данные по Вольнянскому району] : Стат. сб. – Запорожье, 1975. – 127 с.

Численность населения Запорожской области : (по данным Всесоюз. переписи населения 1989 года) : [стат. справ]. – Запорожье, 1991. – 203 с. – Из змісту : [дані по м. Вільнянську]. – С. 13.

***

Тимошенко З. У новий рік з надією : [демографічна ситуація] // Дніпров. вогні. – 2005. – 5 лют. – С. 2.

Хто ми, скільки нас : [результати перепису населення у 2001 р. : Вільнян. р-н] // Дніпров. вогні. – 2003. – 25 січ. – С. 1.

Історія міста

Місто від найдавніших часів до 1917 року

Немцы Приазовья. История и судьбы. – Симферополь : Доля, 2004. – 279 с. – Из содерж. : Воловоденко В. Німецькі колоністи: життя і побут. – С.67–72; Дніпров. вогні. – 1996. – 25 трав. – С. 2–3.

Чиженок Ю. З історії заселення і освоєння земель Олександрівського повіту Катеринославської губернії (з другої половини XVIII ст. до 1981 р.). – Запоріжжя : ЛПКС, 2003. – 175 с.

Запорозька старовина. Вип.2 / НДІ козацтва, Запоріз. від-ня. – К. – Запоріжжя : Вид-во ВАТ “Мотор Січ”, 2002. – 408 с. – Из змісту : Шевченко Т. Про заснування ряду населених пунктів Вільнянського району Запорізької області запорозькими козаками. – С. 272–274.

Лохматова А. Катеринославське земство / ЗДУ; Ін-т укр. археографії та джерелознавства, Запоріз. від-ня; Запоріз. наук. т-во ім. Я. П. Новицького. – Запоріжжя : Тандем – У, 1999. – 198 с. – Из змісту : [Софіївське сільсько-господарське товариство]. – С. 76.

***

Екатеринославская губерния с Таганрогским градоначальством : список насел. мест по сведениям 1859 г. / ред. И. Вильсон. – СПб, 1863. – 151 с. – Из содерж. : Софиевка. – С. 14, 15, 22, 24, 30, 31, 49, 50, 60, 63, 71, 92, 105, 106, 107, 118, 123.

Россия : Полн. геогр. описание нашего Отечества : настольная и дорожная книга / под ред. В. П. Семенова – Тянь-Шанского. Т.XIV: Новороссия и

Крым. – СПб : Издание А. Ф. Девриена, 1910. – 983 с. – Из содерж. : [в т. ч. о железнодорожной станции Софиевка Александровского уезда]. – С. 632.

Материалы для оценки земель Екатеринославской губернии. Т. II : Александровский уезд. – Екатеринослав: Печатня С. П. Яковлева, 1902. – 351 с. – Из содерж. : [Софиевка]. – С. 300, 301, 304, 309.

Соломка А. Вільнянський район у період кам'яної доби // Вільнян. вісті. – 2010. – 7 серп. – С. 4.

Софіївка – Червоноармійське – Вільнянськ : [коротка історична довідка] // Дніпров. вогні. – 2010. – 18 верес.(№ 73). – С. 4.

Павлюк О. Хто будував місто Вільнянськ // Дніпров. вогні. – 2010. – 7 серп. (№ 61). – С. 1.

Заболотній О. Той далекий і цікавий Вільнянськ : [історія міста в XIX – XX ст.] // Дніпров. вогні. – 2009. – 14 листоп. (№ 88). – С. 2.

Софіївка – Вільнянськ : роки і події // Дніпров. вогні. – 2000. – 9, 13, 16, 20 верес.

Вільнянську – 160 // Досье. – 2000. - № 41. – С. 2.

Чайка Т. Шляхом великого зростання : [з історії Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 1977. – 23 лип.

У вихорі революцій та громадянської війни

Турченко Г. Південна Україна на зламі епох (1914 – 1922 рр.). – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – 324 с. – Из змісту: [про події на ст. Софіївка 13 листоп. 1918 р.]. – С. 212.

Турченко Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.) : іст. нариси / Турченко Ф. Г., Турченко Г. Ф. – К.: Генеза, 2003. – 304 с. – Из змісту : [боротьба з махновщиною в районі ст. Софіївка]. – С. 230.

Левензон Ф. Проти Махна на Денікінському фронті : [в т. ч. згадуються події в районі Софіївки] // Літопис революції. – 1929. – №4. – С.264 – 281.

***

Чиженок Ю. Історія рідного краю : [Вільнян. р-н, 20-ті роки] / Ю. Чиженок, С. Жук // Дніпров. вогні. – 1992. – 3, 17 жовт.

Голодомор. Репресії

Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Запорізька область / [відповід. за вип. О. М. Лазутін ; Укр. ін-т нац. пам'яті; Запоріж. обл. держ. адміністрація]. – [Запоріжжя : Дике Поле, 2008]. – 1080с. – Из змісту : Вільнянський район. – С. 90 – 99; 852 – 857.

Колосок пам'яті : [акція, присвячена вшануванню пам'яті жертв голодомору] // Запоріж. правда. – 2008. – 19 лип. – С.2.

Не згасни, свічко пам'яті : [вшанування пам'яті жертв голодомору в СШ № 3] // Дніпров. вогні. – 2008. – 19 листоп. – С. 2.

Гриценко Т. Розповіді про пережиті часи голоду // Дніпров. вогні. – 2008. – 9 квіт (№ 28). – С. 2.

Зарецька В. Пам'ятаймо, щоб не повторилося // Дніпров. вогні. – 2008. – 16 лип. (№ 54). – С. 2.

Воловоденко В. Жорстока пам'ять : [до Дня пам'яті жертв голодомору і політ. репресій] // Дніпров. вогні. – 2003. – 22 листоп. – С. 2; Запоріз. правда. – 2003. – 22 листоп. – С.7.

Рекубрацький А. Таємниця Рову у Вільнянську : [про місце поховання жертв масових репресій] // Запоріз. правда. – 1992. – 2 квіт.

Див. також розд. “Пам'ятники історії та культури та їх охорона”

Вільнянськ у роки Великої Вітчизняної війни

21 вересня 1943 р. 1-й гвардійський механізований корпус разом з 135-ю танковою бригадою визволили м. Вільнянськ. Дії наземних військ підтримувала 17-та повітряна армія під командуванням генерала В. О. Судця.

Тут, у Вільнянську, в дні славетного штурму Запоріжжя нашими військами знаходився головний спостережний пункт командуючого фронтом генерала армії Р. Я. Малиновського.

Книга Памяті України. Запорізька область. Т. 4: Вільнянський район, Гуляйпільський район. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 605 с. – Из змісту: Воробйов І. Вільнянський район. – С.18–20; Вічна пам'ять. – С. 21–260.

Книга Скорботи України. Запорізька область. – Запоріжжя: Запоріжжя, 2000. – 504 с. – Из змісту: Вільнянськ, місто. – С. 197–201.

Народна війна. 1941–1944: антифашист. рух опору на території Запоріз. обл.: зб. документів і матеріалів / Запоріз. архів. – Запоріжжя, 2005. – 555 с. – Из змісту: Вільнянський район. – С. 184–203.

Память жива : правда о Вел. Отечествен. войне глазами участников обороны и освобождения Запорожья. – Запорожье : Дикое Поле, 2003. – 480 с.: ил – Из содерж. : [в т. ч. о боев. действиях в районе Вольнянска]. – С. 165, 184,203.

Богатырев А. Огневой вал : докум. повесть. – К.: Политиздат Украины, 1977. – 279 с. – Из содерж. : [о нач. разведки 9-й Запорож. арт. дивизии (8-я гв. армия В. И. Чуйкова) майоре А. П. Белоусенко, погибшем и похороненном на станции Червоноармейское]. – С. 98, 100, 105.

17-я воздушная армия в боях от Сталинграда до Вены : воен.-ист. очерк о боев. пути 17-й воздуш. армии в годы Вел. Отеч. войны. – М.: Воениздат, 1977. – 261 с.: ил. – Из содерж. : [в Вольнянске в дни штурма Запорожья нашими войсками находился главный наблюдательный пункт командующего фронтом генерала армии Р. Я. Малиновского, на котором находились также Маршал Сов. Союза А. М. Василевский и генерал-лейтенант авиации В. А. Судец]. – С.82–89.

У стен Запорожъя : Воспоминания, очерки. – Днепропетровск : Промінь, 1975. – 326 с. – Из содерж. : Карнаух Л. Обелиски в степи : [в т. ч. о Вольнянске]. – С. 215 – 238.

Страницы славы : Краткий путеводитель. – Днепропетровск : Промінь, 1975. – 110 с. – Из содерж. : Малов В. Легендарный корпус : [про воїнів 25-го танкового корпусу, які у лютому 1943 року здійснили легендарний рейд по тилах фашистських військ]. – С. 74 – 76.

Чуйков В. За Советскую Украину. – К., 1972. – С. 76, 95.

Запорожская область в годы Великой Отечественной войны [1941 – 1945 гг.] : Сб. документов.- Запорожье: Кн.-газ. Изд-во, 1959. – 363 с. – Из содерж.: [г. Вольнянск]. – С. 357.

Сообщения Советского информбюро. Кн.5 : июль – дек. 1943 г. – М.: Изд-е Совинформбюро, 1944. – 316 с. – Из содерж. : Оперативная сводка за 22 сентября : [в т. ч. об освобождении Софиевки]. – С.144.

Короткевич О. Тих днів не змовкне слава : [Вільнянськ пам`ятає визволителів] // Запоріж. правда. – 2010. – 30 верес.(№ 145-146). – С. 6.

Короткевич О. Непрístupний плацдарм // Вільнян. вісті. – 2010. – 14 серп. – С.2.

Пихтєєва В. Вони визволяли рідний край //Дніпров. вогні.– 1998. – 19верес.

Воробйов І. Війна – велика скорбота людська : [окупація] // Дніпров. вогні. – 1998. – 19 верес. – С.2.

Воловоденко В. Легендарний рейд : [про рейд 25-го гв. танков. корпусу: Вільнян. р-н] // Дніпров. вогні. – 1997. – 20 верес.

Міхєенко С. Через Вільнянськ до Берліна // Дніпров. вогні. – 1993. – 8 верес.

Трачук В. В небі над Вільнянськом // Дніпров. вогні. – 1993. – 21 серп.

Воробйов І. Тих днів не змовкне слава : (До 46-ї річниці визволення Вільнян. р-ну) // Дніпров. вогні. – 1989. – 23 верес.

Воробйов І. Радісним був день визволення [Вільнянська бійцями 1-го гв. мех. корпусу] // Дніпров. вогні. – 1988. – 24 верес.

Герасимов І. Грізний сорок перший // Дніпров. вогні. – 1988. – 23 черв.

Демченко О. Провісники Перемоги : [до 45-ї річниці рейду 25-го танков. корпусу по тилах ворога; в т. ч. до м. Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 1988. – 23 лют.

Большеменник П. Перемогу кували і в тилу : [з-д ім. Шевченка в роки Вел. Вітчиз. війни] // Дніпров. вогні. – 1985. – 9 квіт.

Лукаш І. На подступах к Днепру : [к 40-летию освобождения Вольнян-ска] // Индустр. Запорожье. – 1983. – 23 сент.

Шкарупило В. Під мирним небом рідної Вітчизни // Дніпров. вогні. – 1983. – 20 верес.

Науменко І. Пам`ять не вмирає : Учора у Вільнянську відбулося урочисте поховання останків розстріляних фашистами у лютому – березні 1943 року // Запоріж. правда. – 1970. – 18 жовт.

Іванченко Я. У грізні роки // Дніпров. вогні. – 1965. – 13 трав.

*Див. також розд. “Почесні громадяни міста” (П. П. Максимов);
“Пам’ятники історії та культури та їх охорона”*

Учасники визволення Вільнянська від німецько-фашистських загарбників

Воробйов І. Нові імена Героїв [, що загинули і поховані на території Вільнян. р-ну : Герої Радян. Союзу А. Г. Сафра, В. Ф. Конопля, С. Абельханов] // Дніпров. вогні. – 1989. – 17 січ.

Мішаков Г. Рідне місто моє : [спогади учасника визволення Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 1988. – 24 серп.

Бочаров Яків Васильович (1923 – 1943), Герой Радянського Союзу

Уродженець Ставропольського краю. В армії з 1942 року. 20 жовтня 1943 року на вузькій дільниці фронту між селами Любимівкою та Янцевим старший сержант Яків Васильович Бочаров, командир протитанкової гармати 76-го гвардійського стрілецького полку 27-ї гвардійської армії Південно-Західного фронту в бою підбив три ворожі танки, але сам загинув.

Звання Героя Радянського Союзу присвоєно по смертно 22 лютого 1944 року.

Память жива: Правда о Вел. Отеч. войне глазами участников обороны и освобождения Запорожья. – Запорожье: Дикое Поле, 2003. – 480 с.: ил. – Из содерж.: Клименко Н. Встреча с сыном и братом: [Я. Бочаров, Герой Сов. Союза; похоронен на околице Вольнянска]. – С. 377–379.

Пам’ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Из змісту: Пам’ятки історії : [в т. ч. про пам’ятний знак Я. В. Бочарову в м. Вільнянськ]. – С. 37.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. Т.1: Абаев – Любичев. – М.: Воениздат, 1987. – 911 с.: ил. – Из содерж.: Бочаров Яков Васильевич. – С. 199.

Их имена никогда не забудутся. – Ставрополь, 1968. – Кн.1. – С. 31–32.

Їх іменами названо вулиці Вільнянська : [в т. ч. про Я. Бочарова] // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 верес. (№73). – С. 2.

Горді вашим подвигом // Дніпров. вогні. – 2005. – 23 черв. – С. 2.

Нащадкам, щоб пам’ятали // Дніпров. вогні. – 2003. – 10 верес. – С. 2.

Їх подвиг не забуто // Дніпров. вогні. – 2001. – 8 трав. – С. 5.

Подвиги героїв безсмертні : [в т. ч. про Героя Рад. Союзу Я. В. Бочарова] // Дніпров. вогні. – 1991. – 9, 14 трав.

Див. також розд.: “ Пам`ятки історії та культури та їх охорона”

Вільнянці – учасники Великої Вітчизняної війни

Героев славных имена/Н.И.Кузьменко, В.В. Горбатко, Я.И. Иванов и др.–Запорожье: АА Тандем, 2010.–224с.–Из содерж.: Канареев В.Г.–С. 115

Книга Пам`яті України. Запорізька область. Т.22 (I) : Переможці. – Запоріжжя : Дике Поле, 2010. – 512 с. – Из змісту : Артюх І. Д. – С.29; Богословенко О. Д. – С. 59; Бондарева А. І. – С. 63; Канареев В. Г. – С. 203; Короткевич І. М. – С. 246; Кулага З. М. – С. 265; Любасенко В. П. – С. 286; Максименко К. І. – С. 291; Сирота М. І. – С. 418; Фоміченко М. О. – С. 463.

***

Пихтеева В. Долали і жінки тяжкі дороги заради миру – Перемоги : [В. Б. Посохова, фронтова медсестра] // Дніпров. вогні. – 2010. – 8 трав. – С.2.

Гриценко Т. А повоєнні звістки досі надходять : [М. Г. Бойко, похований в Севастополі] // Дніпров. вогні. – 2010. – 17 берез. – С. 2.

Гриценко Т. Вони особливі – жінки-фронтовички : [К. І. Антонова, зенітниця] // Дніпров. вогні. – 2005. – 10 берез. – С. 2.

Ратний подвиг вільнянців // Дніпров. вогні. – 2005. – 7 трав. – С. 2.

Калюжна В. Василь Лебедєв – солдат Перемоги // Дніпров. вогні. – 2005. – 7 трав. – С.1.

Воловоденко В. Не забути цього ніколи : [Леміш О. П. – вільнянець, в`язень фашист. концтабору] // Дніпров. вогні. – 2005. – 9 квіт. – С. 2.

Воловоденко В. Наші земляки у роки Великої Вітчизняної // Дніпров. вогні. – 2004. – 13 трав. – С.2.

Короткевич Ф. Захисник Арабатської Стрілки : [І. С. Макаров, уродж. м.Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 2004. – 21 лип. – С.2.

Дзюбаненко Ю. Гвардієць згадує минулі бої : [М. Яструбенко, уродж. м. Вільнянськ, учасник Вел. Вітч. війни] // Дніпров. вогні. – 2001. – 8 трав. (№35). – С.2.

Короткевич О. Вони трудяться поруч : [про ветеранів Вел. Вітчиз. війни – мешканців м. Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 1987. – 9 трав.

Місто у післявоєнні роки

Ростуть міста : [Указом Президії Верхов. Ради УРСР від 3 листоп. 1966р. селище Червоноармійське перейменовано в місто Вільнянськ] // Комсомолец Запоріжжя. – 1967. – 1 січ.

Вольнянску – 150 лет! // Индустр. Запорожье. – 1990. – 23 сент.

Левченко В. І сонце світило, і музика звучала // Дніпров. вогні. – 1990. – 27 верес.

Рідне місто моє // Дніпров. вогні. – 1990. – 23, 25 серп.

Наше рідне місто // Дніпров. вогні. – 1988. – 31 жовт.
Наше рідне місто // Дніпров. вогні. – 1987. – 31 жовт.
Румянцев П. Розквітає наше рідне місто // Дніпров. вогні. – 1986. – 1 листоп.
Семенко Е. На основе советского образа жизни : [о развитии г. Вольнян-ска] // Индустр. Запорожье. – 1978. – 31 марта.

Місто у роки Незалежності (1991 – 2009)

Василенко О. Це було справжнє свято рідного дому : [170-та річниця заснування міста та 67-та річниця визволення від фашистів] // Дніпров. вогні. – 2010. – 22 верес. (№ 74). – С. 1.

Воловоденко В. Місто, в якому ти живеш // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 верес. – С. 1.

Короткевич О. Вольнянск помнит эту встречу : [с В. Черноволом] // Запорож. Січ. – 2005. – 26 берез.

Пихтєєва В. Святкує Вільнянськ : [151-та річниця від дня заснування міста] // Дніпров. вогні. – 1992. – 28 жовт.

Візерунки Вільнянська : [традиційне осіннє свято] // Запоріж. правда. – 1992. – 14 жовт.

Видатні постаті Вільнянська

Почесні жителі Вільнянського району : [О. А. Васько, А. В. Чаусов, Л. І. Романенко, Г. П. Романенко – це почесне звання їм присвоєно з нагоди 85-річчя утворення району (2009)] // Дніпров. вогні. – 2009. – 16 груд. – С. 2.

Почесні громадяни міста

Воробйов Іван Герасимович

Народився Іван Герасимович Воробйов 28 грудня 1920 року в с. Чудцеве Новопетрівського району Московської області. В працелюбній селянській сім'ї виховувалось 5 дітей – всі хлопчики. Закінчивши 7 класів, в 1939 році поступив в Осташківське педагогічне училище. Тут, в селищі Осташкове, почав працювати в районній газеті. В кінці серпня 1939 року за ініціативи газети “Московська правда” здібного юнака направили на навчання в Літературний інститут ім. Горького. Але навчатися не довелося, бо в кінці вересня ц. р. був призваний до лав Червоної Армії і направлений для проходження військової служби в Забайкальський військовий округ.

Велика Вітчизняна війна не дозволила вийти в запас. Відтоді Іван Герасимович на багато років пов'язав свою долю з армією і військовою справою. Після шестимісячного навчання на курсах лейтенантів в Забайкальському піхотному училищі І. Г. Воробйова залишили викладати в цьому навчальному закладі.

Згодом потрапив на фронт, був командиром батареї 675-го артополку 209 стрілкової Хінганської дивізії 17-ї армії Забайкальського фронту, яким командував тоді Р. Малиновський.

З 9 серпня до 3 вересня 1945 року уже на посаді начальника розвідки полку приймав участь у боях з Японією.

По війні Іван Герасимович ще 20 років служив у Забайкаллі, був командиром артилерійського дивізіону, начальником полкової школи з підготовки сержантів. 1963–1971 рр. Іван Герасимович проходив службу в Вільнянському військовому комісаріаті на посаді військового комісара. Після звільнення в запас підполковник Воробйов І. Г. поринув у громадську діяльність. Його цікавило все – історія Вільнянського краю, який став йому рідним, життя ветеранів Великої Вітчизняної війни, громадські справи міста і району.

30 червня 1971 року у Вільнянську відкривається музей на громадських засадах. Першим директором його став старий товариш Івана Герасимовича Микола Інокентійович Сибіряков – учасник громадянської війни, на той час пенсіонер. І. Г. Воробйова обирають головою ради музею, а в період 1973–1995 рр. він очолює цей заклад.

Завдяки його дослідницькій, пошуковій діяльності, ентузіазму і наполегливій праці музей безперервно поповнювався новими матеріалами. До Дня Перемоги 9 травня 1985 року заклад отримав нове приміщення. Першими його відвідувачами були ветерани. В 1995 році музей отримав статус державного.

І. Г. Воробйов приймав участь у написанні “Книги Пам'яті України” та “Книги Скорботи України”. Під час цієї роботи йому довелося тричі відвідувати архів Міністерства оборони СРСР (м. Подольськ Московської області) та військово-медичний музей в Санкт-Петербурзі. Так він виявив прізвища 5200 радянських воїнів, які полягли у боях за звільнення Вільнянського району.

Активну участь приймав Іван Герасимович в роботі Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Завдяки його ініціативі і наполегливості в м. Вільнянську були встановлені пам'ятники: танкістам 25-го танкового корпусу; на честь Героя Радянського Союзу Я. В. Бочарова; інші пам'ятні знаки. За заслуги в справі виявлення, охорони, збереження та пропаганди пам'яток історії та культури в 1985 році І. Г. Воробйову було присвоєно звання Почесного члену Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Іван Герасимович був також методистом районного відділу культури по музеях і пам'ятниках, ректором народного університету культури при

Товаристві охорони пам'яток історії та культури, районної організації товариства “Знання” з військово-патріотичного виховання.

А ще І. Г. Воробйов – талановитий самобутній поет. Своїм наставником в царині літератури він вважає О. Т. Твардовського, з яким йому довелось зустрічатись. Іван Герасимович – автор багатьох збірок поезій про Батьківщину, Велику Вітчизняну війну, кохання. Його твори друкувались у виданнях “Молоді голоси”, “Радянський воїн”, “Прапор”, “Питання теорії літератури”.

Заслуги Воробйова відзначені численними нагородами, серед яких два ордени Червоної Зірки, орден Богдана Хмельницького, медалі “За бойові заслуги”, “За перемогу над Японією” та ін.

Сьогодні Іван Герасимович, незважаючи на поважний вік, продовжує приймати участь в громадському житті району, є головою районної ради ветеранів війни та праці.

Героев славных имена/Н.И.Кузьменко, В.В. Горбатко, Я.И. Иванов и др.– Запорожье: АА Тандем, 2010.–224с.–Из содерж.: Воробьев И.Г. –С.170.

Вільнянський район. 80 років. – [Вільнянськ, 2004. – 14 с.]. – Из змісту : Почесні громадяни Вільнянська : [в т. ч. І. Г. Воробйов]. – С. 11.

Гриценко Т. Воин – освободитель с душой поэта // Надежда. – 2008. – 26 дек. (№52). – С. 4.

Пихтєєва В. Весь час у русі, у колі справжній наш шановний ветеран! : [І. Г. Воробйову – 85] // Дніпров. вогні. – 2005. – 28 груд. – С. 1.

Див. також розд.: “Літературне життя”; “Вільнянськ в роки ВВв”; “Районний краєзнавчий музей”.

Канарєєв Володимир Григорович

Народився 25 червня 1915 року в с. Софіївка (нині – м. Вільнянськ). Мав початкову освіту. З 1919 р. працював на заводі ім. Шевченка слюсарем, майстром-ливарником. В 1936–1938 рр. проходив військову службу в ВМФ. З перших місяців війни був евакуйований із заводом у Свердловськ. Підготувавши зміну, в 1942 р. пішов на фронт добровільно. В складі Волзької військової флотилії захищав Сталінград. Був командиром відділення 66-го окремого загону Дніпровської військової флотилії, підпорядкованої 1-му Білоруському фронту, визволяв Україну і Білорусь, приймав участь у 5 десантних операціях, при

здійсненні яких було знищено 8 ворожих дотів, чотири кулеметних точки і понад 70 гітлерівців. Під час бою біля с. Скригалове старшина 2-ї статті В. Г. Канарєєв під вогнем ворога підібрався до дзоту і знищив його разом з німцями, що там знаходились. Після розвідки зі своїм відділенням в районі

с. Белковичі провів в тил ворога всю десантну групу в складі морського загону і батальону понтонного полку 55-ї Мозирської стрілецької дивізії. В операції біля с. Дорошевичі замінив командира морського десанту і відбив дві контратаки ворога. В боях за м. Петріков очолюване В. Г. Канарєєвим відділення знищило 5 дзотів, 4 кулеметні точки німців, до 70 гітлерівців. Під час боїв за м. Пінськ особисто знищив два німецьких дзоти. Прорвавшись з товаришами в центр міста, знищив охорону табору військовополонених і визволив близько 200 радянських в'язнів. Протягом двох діб відбив 27 контратак ворога.

За мужність і героїзм, проявлені на землях Білорусії, В. Г. Канарєєв 7 березня 1945 року був удостоєний звання Героя Радянського Союзу з врученням йому ордена Леніна та медалі “Золота зірка”. Війну закінчив у Берліні. Був нагороджений також орденом Леніна, Червоної Зірки, медалями. Після війни жив у м. Пінськ Брестської області (Білорусія), продовжував службу в ВМФ. Мічман В. Г. Канарєєв звільнився у запас в 1968 році. Помер 26 листопада 1973 року. Похований у м. Пінськ (Білорусія) на братському меморіалі.

В рідному місті Героя Вільнянську одна з вулиць носить його ім'я. Біля школи, де він навчався (СШ №2), височить пам'ятний знак. В районному краєзнавчому музеї зберігаються матеріали про Героя.

Героев славных имена/Н.И.Кузьменко, В.В. Горбатко, Я.И. Иванов и др.– Запорожье: АА Тандем, 2010.–224с.–Из содерж.: Канареев В.Г.– С. 115.

Книга Пам'яті України. Запорізька область. Т.22 (I) : Переможці. – Запоріжжя : Дике Поле, 2010. – 512 с. – Из змісту : Канарєєв В. Г. – С. 203.

Вільнянський район. 80 років. – [Вільнянськ, 2004. – 14 с.]. – Из змісту : Почесні вільнянці : Герої Радянського Союзу : [в т. ч. В. Г. Канарєєв]. – С. 11.

Лукаш І. Велике бачиться на відстані: Докум. повісті, нариси. – Дніпропетровськ: Січ, 1998. – 1135 с. – Из змісту: “Золота” шеренга земляків : [в т. ч. про В. Г. Канарєєва]. – С. 18 – 19.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. Т.1: Абаев – Любичев. – М.: Воениздат, 1987. – 911 с.: ил. – Из содерж.: Канареев Владимир Григорьевич. – С. 619.

Лукаш И. Солдаты славы не искали: Очерки о Героях Сов. Союза – уроженцах Запорож. обл. – Днепропетровск: Промінь, 1984. – 398 с. – Из содерж.: День рождения: (Канареев Владимир Григорьевич). – С. 99 – 102.

Навечно в сердце народном. – 3-е изд., доп. и испр. – Минск: Белорус. сов. энц, 1984. – 607 с.: ил. – Из содерж.: Канареев В. Г. – С. 212.

Герои Советского Союза Военно-Морского Флота. 1937 – 1945. – М., 1977. – С. 210.

Їх іменами названо вулиці Вільнянська : [в т. ч. про В. Канарєєва] // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 верес. (№ 73). – С. 2.

Лебединська Н. Його ім'ям названо вулицю // Запороз. Січ. – 1999. – 18 верес.

Миронюк Л. Шанують пам'ять // Запоріж. правда. – 1981. – 29 лип.
Чайка Т. Подвиг земляка // Дніпров. вогні. – 1977. – 20 серп.

Любасенко Валентин Павлович

Народився 15 листопада 1925 року у м. Вільнянськ.

До лав Червоної Армії призваний в 1942 році. Після закінчення в 1943 році військового училища у м. Златоуст був направлений на фронт в діючу армію. Командував кулеметним взводом 920-го стрілецького полку 247-ї стрілецької дивізії у складі 1-го Білоруського фронту. Брав участь у визволенні від окупантів Білорусії, Польщі, форсував ріки Віслу і Одер.

У квітні 1945 року в ході Берлінської військової операції був тяжко поранений.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I і II ступеня, “Знак Пошани”, медаллю “За перемогу над Німеччиною”.

Повернувшись на малу батьківщину, закінчив Дніпропетровський медичний інститут. Майже 35 років працював лікарем-хірургом Вільнянської районної лікарні.

Помер 21 лютого 2007 року. Похований на міському кладовищі.

Книга Пам'яті України. Запорізька область. Т.22 (I) : Переможці. – Запоріжжя : Дике Поле, 2010. – 512 с. – Із змісту : Любасенко В. П. – С.286.

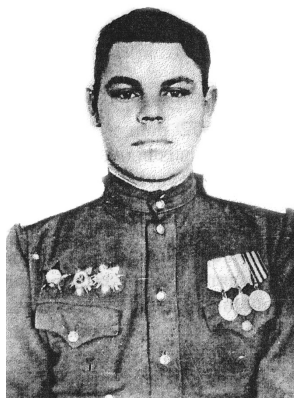
Вільнянський район. 80 років. – [Вільнянськ, 2004. – 14 с.]. – Із змісту : Почесні громадяни Вільнянська : [в т. ч. В. П. Любасенко]. – С.11.

Любасенко В. Зустріч з “Авророю” : [спогади ветерана про Вел. Вітчиз. війну] // Дніпров. вогні. – 1988. – 7 листоп.

Див. також розд. “Вільнянська районна лікарня”

Максимов Петро Павлович

Неподалік від м. Вільнянська біля с. Смодине є підвищення – курган, вкритий травою. Він схожий на інші кургани, яких багато у Вільнянському районі. Але цей – особливий, люди називають його висотою Максимова. В буремні роки Великої Вітчизняної війни на цій висоті командував боєм молодий лейтенант Максимов. Цей легендарний герой, учасник

звільнення м. Вільнянська від німецько-фашистської навали – почесний громадянин м. Вільнянська Петро Павлович Максимов.

Народився Петро Павлович 14 лютого 1923 року в с. Ковтуново (нині с. Василівка Кіровської сільради) Вільнянського району. Нелегке дитинство було в нього, оскільки припало на 30-ті роки.

Навчався Петро в с. Значкове, ходив в школу за кілька кілометрів; закінчив 7 класів, потім 10-річку (в м. Славгороді Дніпропетровської області, жив там у родичів).

Після школи юнак іде працювати на завод ім. Баранова в Запоріжжі (зараз – завод “Мотор Січ”). Займався в аероклубі при заводі, навчався стрибати з парашутом, водити аероплан. Потім Петро Павлович навчався у Бердянську в льотній школі. Тут і застала його Велика Вітчизняна війна. Йому разом з однокурсниками доручена була охорона будівлі аеродрому. Згодом отримав направлення у 49 стрілецький полк. Так розпочався бойовий шлях П. П. Максимова.

В 1942 році під час боїв під Краматорськом був поранений, відправлений в шпиталь в Ростові-на-Дону. Після одужання йому запропонували навчатися в артилерійському училищі № 2 в Ростові-на-Дону. Після шести-місячного навчання отримав звання лейтенанта, закінчивши у серпні 1942 року училище, став командиром взводу.

Петро Павлович приймав участь в обороні Північного Кавказу, де шли жорстокі бої, ворог проривався до нафтових родовищ. Якось в дорозі, недалеко від селища Верблюд Ростовської області, машина, якою їхав Петро Павлович, натрапила на міну. В результаті вибуху він отримав контузію, довгий час перебував на лікуванні. Згодом був направлений у 8-му гвардійську армію, якою командував Чуйков, в 67-му стрілецьку дивізію. В складі цієї дивізії П. П. Максимов дійшов до Вільнянська. Отримавши наказ рухатися від балки, що в західній частині міста, і вийти на с. Смородине, батарея на чолі з молодим лейтенантом Максимовим піднялася на курган біля села. Тут бійці встановили 4 гармати – 2 в напрямку Запоріжжя і 2 – на с. Любимівку. На цій висоті їм довелося кілька днів чекати, коли підступить ворог. І ось наблизилась німці...

І стався бій, який багато значив для комбата Максимова. Незадовго перед цим побував Петро Павлович в рідному селі, так хотілося побачити рідних. А побачив – згарище на місці батьківського подвір'я. Дізнався, що батько його разом з іншими патріотами, які допомагали нашим танкістам, був розстріляний. А під час звільнення Оріхівського району загинув і брат. Жага помсти за батька і брата, за рідне село, за всю Батьківщину охопила його серце. Тому вирішальним для комбата став бій за висоту біля села Смородиноного. Солдати батареї Максимова вистояли і перемогли.

67-та стрілецька дивізія визволяла с. Матвіївку, аеродром на підступах до Запоріжжя, станцію Запоріжжя–І. В районі с. Петро-Свистунове П. П. Максимов приймав участь у форсуванні Дніпра, визволяв села Миколай-Поле,

Варварівка та ін. Визволяв також Кіровоградську і Миколаївську області. Після боїв на берегах Південного Бугу наші воїни дійшли до Одеси і форсували Дністер. Петро Павлович приймав участь у визволенні Польщі, воював за Варшаву. В Люблині був втретє поранений, але швидко одужав. Незабаром дійшов до Німеччини. В м. Росток наші війська зустрілися з союзниками – англійцями. Тут війна для Максимова завершилась.

В 1946 році Петро Павлович, демобілізувавшись, нарешті повернувся додому, приступив до мирної праці. Трудився в райкомі комсомолу, в колгоспах ім. Калініна і “Авангард”. В 1950 році його знову призивають до армії і направляють на Курильські острови, а потім – в Корею, де служив консультантом з артилерії, працював при штабі. В 1953 році нарешті повертається на Батьківщину. Працював Петро Павлович і у відділі культури м. Вільнянська, і в райспоживспілці, і директором хлібопекарні. В 1979 році вийшов на заслужений відпочинок.

Бойові подвиги ветерана відзначені багатьма нагородами. Серед них – ордени Вітчизняної війни I, II ступенів, Червоної Зірки, Богдана Хмельницького, медалі “За оборону Кавказа” і “За звільнення Варшави” та ін.

Петро Павлович Максимов помер 9 жовтня 2010 року. Похований у місті Вільнянську.

Максимов П. Визволяли рідний край : [спогади учасника визволення Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 1988. – 24 верес.

***

Героев славных имена/Н.И.Кузьменко, В.В. Горбатко, Я.И. Иванов и др.–Запорожье: АА Тандем, 2010.–224с.–Из содерж.: Максимов П.–С. 171.

Вільнянський район. 80 років. – [Вільнянськ, 2004. – 14 с.]. – Из змісту : Почесні громадяни Вільнянська : [в т. ч. П. П. Максимов]. – С. 11.

Бабенко І. У пам'ять про переможців //Дніпров. вогні.– 2010.– 22 трав. – С. 2.

Короткевич О. Звитяжний шлях комбата Максимова // Дніпров. вогні. – 2009. – 17 жовт. (№80). – С. 4.

Воловоденко В. Від першого до останнього дня / В. Воловоденко, І. Василенко // Дніпров. вогні. – 2008. – 23 лют. (№15). – С. 1.

Див. також розд. “Літературне життя” (кн. О. Короткевича “Село ти моє”. – С.38–41)

Онiпко Михайло Іванович

Народився Михайло 1921 року в с. Новомиколаївці Запорізької області. Через вісім років

сім`я переїздить до м. Сталіно (нині Донецьк). Батько влаштовується на шахту. Цього ж року хлопець йде до першого класу. Та через хворобу матері Оніпки назавжди переїжджають до Червоноармійська (нині Вільнянськ). Михайло охоче вчився у школі, а одним з улюблених предметів була військова справа. Отож не дивно, що коли у 1939 році закінчив десятирічку і пішов в армію, його направили в школу молодих командирів, де одержав перше своє звання і посаду: сержант, помкомвзводу пересувних засобів зв`язку. У військових діях брав участь з перших днів Великої Вітчизняної.

Ось лише кілька епізодів, пережитих М. І. Оніпком в ті часи. У липні 1941 року 74-та стрілецька дивізія, в якій він служив, була оточена ворогом у Миколаєві. З допомогою муряків вдалося вийти з оточення. У кінці вересня дивізія зайняла оборону по Дніпру північніше Запоріжжя, та 3 жовтня знову була оточена. Михайло Оніпко вивів взвод з оточення без втрат, а 1 листопада одержав першу високу бойову нагороду – орден Червоної Зірки.

Ще одні командирські курси, і командир взводу зв`язку Михайло Оніпко знову на фронті. У травні 1942 року одержав тяжкі поранення. Тривале лікування в госпіталах і знову бої, цього разу на Курській дузі.

Закінчив війну у травні 1945 року у Чехословаччині, а через рік був звільнений з запас за станом здоров`я. Груди офіцера-ветерана прикрашають три ордени Червоної Зірки, орден Вітчизняної війни I ступеня, орден Богдана Хмельницького, медалі.

Але не менш славною є й трудова біографія М. І. Оніпка. 17 липня 1946 року він прийшов на завод ім. Шевченка, який тільки-но почав відбудовуватися. Практично з руїн піднімали його колишні фронтовики М. Оніпко, С. Лемеш, В. Купрій, П. Щелкунов, М. Сирота. Організували бригаду монтажників і у короткий строк змонтували залізобетонні перекриття на двох корпусах. Далі – установка обладнання та інша копітка робота, яка велася з ентузіазмом, з бажанням швидше поставити завод на ноги.

Працюючи, Михайло Іванович заочно навчався у Московському машинобудівельному інституті. Був на своєму рідному підприємстві головним механіком, начальником технічного відділу, головним інженером... Пізніше за станом здоров`я вимушений був перейти на посаду начальника технічного відділу. Вже в пенсійному віці трудився інженером-конструктором, технологом (до 1989 року).

У повоєнний період Михайло Іванович познайомився із медсестрою Юлією Василівною, яка у 1948 році стала його супутницею на все життя. Син Володимир продовжує справу матері – працює лікарем. Династія Оніпків відпрацювала на заводі близько 300 років.

Помер Михайло Іванович 2009 року.

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : Короткевич О. Слід на землі. – С. 49–54.

Вільнянський район. 85 років. – [Вільнянськ, 2009. – 14 с.]. – Из змісту : Почесні громадяни Вільнянська : [в т. ч. Оніпко М. І.]. – С. 11.

Бродовський котел : Воспоминания, очерки, документи. – Л. : Каменяр, 1974. – 271 с. – Из содерж. : Связь восстановлена : [в т. ч. о М. И. Онипко]. – С. 228–229.

Гринько М. Життя ветерана: славні й незабутні сторінки // Дніпров. вогні. – 2006. – 21 жовт. – С. 2.

Воловоденко В. Славетному роду нема переводу : [в т. ч. про М. І. Оніпка] // Дніпров. вогні. – 2006. – 25 жовт. – С. 1.

Сирота Микола Іванович (1924 – 2003)

Народився 19 грудня 1924 році у с. Великий Гай Новомиколаївського району Запорізької області.

На фронті з 1943 року, воював у складі 187 гвардійської стрілецької дивізії Південно-Західного і 3-го Українського фронтів. Був сапером, телефоністом, наводчиком, орудійним майстром. Визволяв Україну, а закінчив війну у Відні. Був двічі поранений.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I і II ступеня, Богдана Хмельницького III ступеня, бойовими медалями.

Звільнившись у запас, оселився у м. Вільнянськ, став робітником заводу ім. Шевченка, де пропрацював понад чотири десятиліття, 22 роки із них директором.

Книга Пам'яті України. Запорізька область. Т. 22 (I) : Переможці. – Запоріжжя : Дике Поле, 2010. – 512 с. – Из змісту : Сирота М. І. – С. 418.

Вільнянський район. 80 років. – [Вільнянськ, 2004. – 14 с.]. – Из змісту : Почесні громадяни Вільнянська : [в т. ч. Сирота М. І.]. – С. 11.

Завод – його доля // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 груд. – С. 2.

Курілов М. Солдат, директор, будівничий... // Дніпров. вогні. – 2005. – 20 квіт. – С. 2.

Відомі уродженці Вільнянська

Авраменко Наталія Вікторівна

Народилася в м. Вільнянську в сім'ї лікарів. В 1973 році закінчила Запорізьку середню школу № 31, потім Запорізький медичний інститут за фахом лікар "Акушер-гінеколог". Трудовий шлях почала в 1979 році акушером-гінекологом 3-го, а

згодом 4-го пологового будинку м. Запоріжжя. В 1984 році Авраменко Н. В. була призначена завідуючою жіночою консультацією пологового будинку № 5. З 1985 року працювала провідним спеціалістом сектору лікувально-профілактичної допомоги дітям та матерям обласного управління охорони здоров'я. Наталія Вікторівна стояла біля витоків створення в Запоріжжі обласного центру лікування безпліддя та здоров'я сім'ї. Головне завдання цього закладу: підвищення рівня народжуваності в області, ефективна робота з планування та покращення здоров'я сім'ї, зниження кількості абортів та виховання здорового способу життя. В 1991 році відкрито обласний Центр реабілітації репродуктивної функції сім'ї, і Наталія Вікторівна була призначена головним лікарем закладу.

З 2002 року працювала асистентом кафедри акушерства, гінекології та репродуктивної медицини, цього ж року захистила дисертацію та стала кандидатом медичних наук. З листопада 2007 року вона обіймає посаду доцента кафедри. Член президії Асоціації акушерів-гінекологів Запорізької області, автор 30 наукових праць, 2 патентів та 3 учбових посібників.

Авраменко Н. В. – лікар високої кваліфікації, досконало володіє методами оперативного втручання. Вона особисто провела понад 1500 (в тому числі 480 – ендоскопічним методом) складних операцій. Має вищу кваліфікаційну категорію акушера-гінеколога та вищу кваліфікаційну категорію організатора охорони здоров'я.

Наталія Вікторівна Авраменко – головний лікар Запорізького обласного Центру реабілітації репродуктивної функції людини. Щорічно до центру звертається багато подружніх пар (до 5 тисяч чоловік на рік), 500–600 подружжь проходить дошлюбне консультування, і кожна пара отримує кваліфіковану допомогу.

Наталія Авраменко – заслужений лікар України. Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, орденом “За заслуги перед Запорізьким краєм” III ступеня, депутат обласної ради III, IV та V скликань. Входить до складу депутатської комісії з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства, член Президії обласної ради.

Краса і гордість Запоріжжя: Альманах. – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 88 с.: ил. – Из змісту.: Авраменко Наталія.–С. 11

Гордість Запорожжя: Альманах. – Запорожжє: АА Тандем, 2009. – 88 с.: ил. – Из содерж.: Авраменко Наталя Викторовна, главврач Запорож. обл. центра реабилитации репродуктивной функции семьи, депутат облсовета. – С. 54.

Медицина Запорізької області: Іст. нариси. – Запоріжжя: Дике Поле, 2001. – 412 с.: ил. – Из змісту: Запорізький обласний центр реабілітації репродуктивної функції сім'ї: [в т. ч. про Н. В. Авраменко]. – С.167–175.

Герои и судьбы : Интеллектуал. потенциал Запорожжя на рубеже веков : 60 монологов. – Запорожжє : Дикое Поле, 2000. – 432 с. – Из содерж. : Авраменко Наталя Викторовна. – С. 8–14.

Авраменко Н. “Звертайтеся, вас чують!” : Підсумки роботи щодо розгляду звернень громадян у виконавчих органах міської ради у 2009 році / Наталя Авраменко // Запороз. Січ. – 2010. – 9 лют. (№ 28). – С. 4.

Авраменко Н. Доктор Наталія Авраменко: “Приходьте в наш центр за здоровим долгожданим ребенком” : [беседа с главврачом КУ “Запорожский областной центр реабилитации репродуктивной функции человека”; записала Е. Ахинько] // МИГ. – 2009. – 25 июня (№ 26). – С. 12.

Добринін Григорій Петрович

Петро Григорович народився 30 липня 1930 року в селі Червоноармійському (нині м. Вільнянськ) Запорізької області в родині колгоспника. Після школи навчався в фабрично-заводському училищі, працював на „Запоріжсталі”. Згодом служив у Радянській Армії, де вперше захопився мистецтвом. Після демобілізації Григорій Добринін працював художником у Запорізькому товаристві художників, з 1962 року – в Запорізьких художньо-виробничих майстернях.

Не відразу він знайшов себе як художник. Були напружені творчі пошуки, роздуми, постійна робота над самоосвітою. Пробує він себе і як графік, і як живописець. В 1961–1962 роках з’явилась перша серія ліногравюр майстра.

Гравюрам Г. П. Добриніна властива своєрідна стильова манера виконання, внутрішня динаміка.

Григорій Петрович Добринін – учасник обласних, республіканських і всесоюзних художніх виставок. Член Спілки художників УРСР з 1963 року. Персональна виставка відбулася в 1977 році в Запоріжжі. Основні жанри, в яких працює художник: естамп, ліногравюра, гравюра на картоні. Багато робіт майстра зберігаються в Запорізькому художньому музеї. Доцільно підкреслити, що сила, дохідливість робіт Г. П. Добриніна в тому, що вони нерозривно пов’язані з життям, історією українського народу.

Енциклопедія сучасної України. Т.8 : Дл – Дя. – К., 2008. – 715 с. – Із змісту : Добринін Григорій Петрович. – С. 102.

Запорізька організація Національної спілки художників України / ред. І. Гресик. – Запоріжжя : Привоз Принт, 2007. – 226 с. – Із змісту : Добринін Григорій Петрович. – С. 192.

Добринін Г. П. : Персональна художня виставка : каталог / обл. орг-ція Спілки художників УРСР. – Запоріжжя, 1977. – 8 с.

Ігнатченко Світлана Іванівна

Що красивіше у світі, ніж мамина пісня, українська світлиця, де пахне свіжоспеченим хлібом і терпкою м'ятою, де над образами та світлинами рідних у рамочках квітують вишивані рушники – обереги роду людського, захисники від усього? Рушник – це символ України, відбиття культурної пам'яті нашого талановитого народу. У його орнаментах бринить ніжна мелодія душі.

Популяризатором козацького рушника на Запоріжжі стала Світлана Іванівна Ігнатченко, яка народилася у м. Вільнянську 6 березня 1939 року. Без її участі не обходиться жодна представницька виставка творів українського декоративно-прикладного мистецтва. Майстриня ґрунтовно досліджувала виняткове явище в національному мистецтві – козацький рушник, опрацювала немало книг, що розкривають минувшину України та частку її душі – традиційне народне мистецтво.

Світлана Іванівна теплою своєю серця, віртуозною голкою та ниткою відроджує славу українського, зокрема, запорозького козацтва. Її рушник “Козацький” удостоєний на Всеукраїнській виставці-конкурсі 1997 року премії “За відродження традицій”. Відновлення звичаїв гаптування продовжує розвивати і в рушниках “Козацьке бароко”, “Козацькому роду нема переводу”, “Славна родина”, “Великдень”, “Дерево життя”, “Світове дерево”, “Стріли Перуна” та інших.

Витвори Світлани Ігнатченко – глибоко традиційні, кожна композиція – неповторна, творчо осмислена. Елементи декору, орнаментальні мотиви ніде не повторюються. У подвижницькому житті майстрині досягнутий успіх є результатом колосальної розумової роботи. Варто сказати, що 1999 року Міжнародна Федерація IGGF на конгресі в Аргентині присвоїла їй звання гросмейстера з шахів. І це сталося вперше в Запорізькому краї серед жінок. Слід додати також, що вона стала лауреатом премії імені відомого мистецтвознавця Д. Щербаковського, заслуженим майстром народної творчості України.

Козацький рушник : [в т. ч. про С. І. Ігнатченко]. – Запоріжжя, 2003. – 60 с.

[Світлана Ігнатченко – член Національної спілки майстрів народного мистецтва України (вишивка)] // Народне мистецтво Запоріжжя : Альбом. – Запоріжжя, 2001. – С. 28–29.

***

Латанський С. Сказання в рушниках Світлани Ігнатченко // Запоріз. правда. – 2008. – 9 жовт.(№ 150–151). – С.11.

Латанський С. Рушник козацького краю : [про творчість запоріз. вишивальниці С. Ігнатченко] // Народне мистецтво. – 2006. – № 3–4. – С. 58–59.

Калайда Г. Таланты казацкой земли // Позиция. – 2005. – 20 янв. (№ 3). – С.20.

Латанський С. Козацькі рушники Світлани Ігнатченко // Запороз. Січ. – 2001. – 28 серп.

Кобинець А. Гаптована гладь Світлани Ігнатченко : [про персонал. виставку в обл. худож. музеї] // Запоріз. правда. – 1999. – 5 берез.

Латанский С. Мастерница художественной вышивки, она же гротеск-мистер // Индустр. Запорожье. – 1999. – 26 марта.

Лисиця Катерина Іванівна

Лисиця Катерина Іванівна – член міського творчого об'єднання майстрів народного мистецтва художників-аматорів “Самоцвіти Запоріжжя”, родом із м. Вільнянська. Неперевершена запорізька майстриня картин з природного матеріалу – пуху тополі, осоту тощо. Впродовж багатьох років вона – постійна представниця виставок цього об'єднання на міських, обласних і республіканських заходах. Не раз її творчість відзначалася грамотами і дипломами.

В 1994 році відбулася персональна виставка К. Лисиці (45 робіт) портретів, пейзажів, натюрмортів в техніці тополевого пуху у відділі мистецтв Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького, яка мала захоплені відгуки. У розквіті творчих сил на початку ХХІ ст. вона пішла з життя.

Латанський С. У співавтори вибрала...пух : [про вчительку з м. Вільнянська К. І. Лисицю та її роботи з тополиного пуху] // Комсомолец Запоріжжя. – 1981. – 24 листоп.

Хом`як Катерина Петрівна

Катерина Петрівна Хом`як (Тар`яник) народилася в Софіївці 22 грудня 1922 року (відзначає день народження 17 грудня). В сім`ї було багато дітей. Батько – Петро Тар`яник – звичайний робітник. Мама – проста українська жінка, неосвічена, але щира і добра. У важкі часи голоду 1932–1933 рр. піклувалась не тільки про своїх дітей, а ще й взяла на виховання двох сиріт.

Звідки прийшло бажання стати актрисою? Старший брат працював у творчій сфері – займався режисурою, театральною справою; він

працював в театрі ім. М. Заньковецької, який тоді був у м. Запоріжжі; пізніше театральна труппа переїхала до Львова.

Нині ще збереглась хата родини Гар`яників, яку будував батько (по вул. Леніна, 77). Зараз тут мешкає молодша сестра Катерини – Анна Петрівна Білецька.

В ті далекі 20-30-ті роки до їх двору часто заходили і заїжджали творчі люди, працівники театру – колеги брата. Мама дуже раділа гостям, накривала стіл, пригощала. Під час таких зустрічей маленька Катруся, мабуть, і зацікавилась театральним мистецтвом. І на питання дорослих, ким вона хоче стати, дівчина відповіла: “Актрисою”.

Навчаючись у школі, приймала участь в художній самодіяльності, виступала разом зі своїми сестрами в капелі бандуристок. Після закінчення семирічки вступила у Дніпропетровське театральне училище. На вступних іспитах заспівала українську народну пісню – і комісія заслухалась, адже голос у Каті був сильний і гарний – меццо-сопрано. Прослухавши, сказали: “Цю дівчину треба брати.” Так вона стала студенткою. Але учитися змогла лише два роки – почалася війна. На цьому для неї здобуття освіти завершилося. Більше ніде вона не навчалася, але це не перешкодило розвитку її таланту.

Після війни Катерина поїхала до Львова до старшого брата. Тут вона почала працювати в театрі музичної комедії, в опереті. Творчий шлях почався успішно, молода артистка була по-справжньому талановита – перевтілювалася в образ, гарно танцювала, була рухлива, мала надзвичайну пам`ять. Та її голос був занизький для оперети, тому головних ролей не отримувала.

У Львові вийшла заміж. Чоловік – Роман Хом`як – працював не в творчій сфері, але до роботи дружини ставився з повагою. В сім`ї народилося двоє синів. Важко було Катерині бути і артисткою і матір`ю – вистави до пізнього часу, гастролі, нескінченні репетиції. Маленьких дітей доводилось залишати в дитсадку в нічну зміну. Поряд не було нікого з родичів, хто б допоміг. А свекруха сказала: “Моїх дітей доглядала няня (ще в дорадянські часи), і твоїх няньчити не буду.” Тому справлялася Катерина сама, як могла. До того ж зарплатня була мізерна – 50 карбованців.

На початку 50-х років труппа театру оперети переїздила до Одеси – було вирішено організувати в цьому приморському місті театр оперети. Катя також хотіла їхати зі своєю трупю, але чоловік категорично відмовився покидати рідне місто. Так вона і залишилася у Львові.

У пошуках роботи Катерина звернулася до Театру юного глядача. Тут її випадково зустрів хтось із працівників драматичного театру ім. М. Заньковецької. Знаючи, яка вона талановита артистка, запропонував їй роботу. То була велика удача – працювати на заньківчанській сцені. Так в 1954 році Катерина Петрівна стала актрисою Львівського драматичного театру ім. М. Заньковецької. Багато цікавих ролей зіграла К. П. Хом`як за 50 років творчої діяльності в цьому театрі: секретарку Ірину в п`есі Лаврентьєва “Шануй батька

свого”; фабрикантку-непманку Настю в драмі М. Погодіна “Третя патетична”; французьку підпільницю Моніку в п’єсі за книгою Дольд-Михайлика “І один в полі воїн”; Марину в драмі Карпенка-Карого “Тріх і покаяння”; Анелі в п’єсі А. Фредро “Дами і гусари”(партнером на сцені був Богдан Ступка). У виставі “Моє слово” за В. Стефаніком К. П. Хом`як неперевершено виконала роль Семенихи – сварливої сільської баби, яка нескінченно докоряє своєму чоловіку. Виразною інтонацією, мімікою, жестами актриса передає цей яскравий образ.

Приймала участь Катерина Петрівна і у записах на радіо та телебаченні. Особливо їй запам`яталась телепередача “Голубий вогник”. Це був перший новорічний “Вогник” на Львівському телебаченні.

Творчі успіхи артистки високо оцінені державою: в 1972 році Катерина Хом`як була удостоєна звання “Заслужена артистка УРСР”; в 2002 р. її нагороджено почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України “За багаторічну плідну працю в галузі культури”; в 2003 р. – орденом княгині Ольги III ступеня.

До 80-річчя з дня народження К. П. Хом`як її племінник – Володимир Стефанович Білецький (літературний псевдонім – Вільнянський В.) в 2002 році видав книгу, в якій творчий шлях актриси прослідковано за пресою від 50-х рр. минулого століття. Вміщено інтерв’ю, відгуки, окремі історії-спогади, оцінки творчого доробку актриси її колегами.

Незважаючи на свій поважний вік, Катерина Петрівна продовжувала працювати на сцені. В 2004 р. вона відзначила 50-річчя творчої діяльності в Національному академічному українському драматичному театрі імені М. Заньковецької. Вона залишається молодою душею і красивою зовні, неперевершеною майстринею сцени.

Вільнянський район. 85 років. – [Вільнянськ : Район. друкарня, 2009. – 14 с.]. – Із змісту : Почесні жителі Вільнянського району : [в т. ч. К. П. Хом`як]. – С. 11.

Вільнянський [Білецький] В. Катя Хом`як: в театрі і житті. – Донецьк : Схід. видав. дім, 2002. – 96 с. : іл.

Заньківчани : Львів. держ. ордена Трудов. Черв. Прапора акад. укр. драм. театр ім. М. Заньковецької. – К.: Мистецтво, 1972. – 187 с. – Із змісту : [в т. ч про К. П. Хом`як]. – С. 16, 82, 93, 131.

***

Гриценко Т. Майстриня сцени, заньківчанка, наша славна землячка : [К. П. Хом`як (Тар`яник) – 85] // Дніпров. вогні. – 2007. – 22 груд. (№ 98). – С.2.

Пихтєєва В. Білочка, Катя Петрівна // Дніпров. вогні. – 1998. – 26 груд.

Відомі діячі, чиї імена пов'язані з м. Вільнянськом

Балабко Олександр Васильович

Народився в с. Лісконоги Новгород-Сіверського району Чернігівської області. Навчався у Вільнянській середній школі № 2. Закінчив факультет журналістики Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Починав свою трудову діяльність в газеті “Дніпровські вогні”. У 1977 – 1993 рр. – кореспондент, редактор відділу, заступник головного редактора газети “Культура і життя”. Упродовж 1994–2001 рр. працював на керівних посадах у редакціях газет “Край”, “Столиця”, журналів “Місцеве самоврядування”, “Людина і влада”. 2001–2006 рр. – головний редактор газети “Вечірній Київ”. Певний час був відповідальним секретарем Київської організації Національної Спілки письменників України. Нині – секретар Спілки журналістів України, завідуючий відділом газети “Вісті”.

Змалку, відколи з батьками здолав шлях з Чернігівщини до острова Сахалін, подорожує. Із блокнотом і фотоапаратом об'їхав півсвіту – від Далекого Сходу до Мадрида, шукає стежки видатних українців у світах. 2006 року видав книжки “Синьйор Ніколо й синьйор Микеле. Рим Гоголя і Капрі Коцюбинського”, “Мальви у Вічному місті”. За першу удостосний державної премії імені І. Франка у галузі інформаційної діяльності. Автор низки публіцистичних статей із проблем українського державотворення, історії, культури, духовності. Лауреат журналістської премії “Золоте перо”. Член НСПУ і НСЖУ.

Публіцистика

З Ніцци до Мужена : Від Башкірцевої до Винниченка : Есеї, п'єса / О. Балабко; Олександр Балабко. – К. : Факт, 2007. – 192 с. : іл.

Мальви у Вічному місті : Стежками українців у світах : Есеї, нариси, зарисовки / О. В. Балабко. – К.: Фенікс, 2006. – 348 с. : іл.

Синьйор Ніколо й синьйор Микеле : Рим Гоголя й Капрі Коцюбинського : Есеї / О. В. Балабко. – К.: Факт, 2006. – 248 с. : іл.

***

Римське щастя Миколи Гоголя : [про перебування письменника Миколи Гоголя в Італії] // Укр. культура. – 2009. - № 1. – С.36–39.

Повернення : [про повернення керівника вокал. ансамблю “Вільняночка” Л. Романенко] // Культура і життя. – 1984. – 12 серп.

Література про життя та діяльність

Дукачова Л. Олександр Балабко – журналіст, письменник і автор пісень : [навчався у Вільнянській середній школі № 2, живе і працює у Києві] // Дніпров. вогні. – 2010. – 13 берез. – С. 2.

Пихтєєва В. Стежками українців у світах : О. Балабко подарував районній бібліотеці декілька цікавих видань // Дніпров. вогні. – 2008. – 9 лип. – С.2.

Білецький Володимир Стефанович

Володимир Стефанович Білецький – український вчений у галузі гірництва, доктор технічних наук, професор Донецького національного технічного університету, автор ідеї та редактор першої національної української Гірничої енциклопедії.

Народився в с. Матвіївка Вільнянського району, закінчив загальноосвітню школу №3 м. Вільнянська, потім з відзнакою Дніпропетровський гірничий інститут. 30 років життя Володимира Білецького пов'язані з гірничими науками, Донбасом. Він має близько 400 наукових публікацій, в тому числі понад 20 книг та 60 винаходів, є автором понад 210 статей, засновником і шеф-редактором всеукраїнського наукового журналу “Схід”, примірники якого постійно дарує Вільнянській районній бібліотеці. До речі, його мати, Ганна Петрівна Білецька, мешкає у Вільнянську. Тітка Володимира Стефановича – Катерина Петрівна Хом'як – заслужена артистка України, понад 50 років працювала в театрі ім. М. Заньковецької (м. Львів).

2009 року в Інтернеті ([uk.wikipedia.org/wiki/Вільнянський район/](http://uk.wikipedia.org/wiki/Вільнянський_район/)) завдяки Володимирі Стефановичу Білецькому з'явилася інформація про Вільнянськ та Вільнянський район, починаючи від основних даних (герб, прапор, кількість населення, розташування, адреси, поштові індекси тощо) і завершуючи відомими людьми Вільнянщини. Особливо цікаво й детально подано історію міста від заснування до сьогодення. Є дані про найбільші підприємства та продукцію, що ними виробляється, культуру і освіту.

Література про життя та діяльність

Енциклопедія сучасної України. Т. 2 : Б – Біо. – К., 2003. – 872 с. – Із змісту : Гапєєв В. Білецький Володимир Стефанович. – С. 772.

Іваненко В. “Схід” починався у Вільнянську // Дніпров. вогні. – 1998. – 20 трав. – С. 4.

Див. також розд.: “Загальні відомості”; “Відомі уродженці Вільнянська”(К. П. Хом'як)

Нейфельд Генріх Дмитрович

Друга половина XIX ст. характеризувалася бурхливим розвитком промисловості. Посилене будівництво залізниць, розорення та зубожіння селян сприяло розбудові промисловості в Олександрівському повіті. В 1870 році на станції Софіївка Південної залізниці німецьким купцем Г. Л. Класеном

був заснований чавунно-ливарний та механічний завод сільськогосподарських машин. Сам засновник мешкав зі своєю сім'єю у Санкт-Петербурзі, а Генріх Нейфельд працював на цьому підприємстві по господарській частині. Коли в черговий раз Классен з родиною навідався до Софіївки, його донька Софія та Генріх Нейфельд покохали один одного. Акушерка родини Классенів Бекінська Марія Яківна повідомила батькові, що його донька вагітна. На це Классен сказав молодим : “Чорт з вами, одружуйтесь, забирайте і завод”. Так Г. Д. Нейфельд став зятем Г. Л. Классена.

Г. Д. Нейфельд зробив дружині на річницю весілля подарунок – столові прибори, які спеціально для цієї дати виготовили на заводі. Виріб був настільки гарний і вдалий, що з цього часу підприємство розпочало випуск нового виду продукції – столових приборів.

У 1891 році завод сільськогосподарських машин стає власністю Генріха Дмитровича Нейфельда. Наприкінці XIX ст. біля с. Петровського знаходився маєток Г. Нейфельда – одноповерховий будинок з дахом, вкритим черепицею (пізніше – залізом), біля якого був великий розарій, колодязі. Неподалік від маєтка Нейфельда знаходилося німецьке поселення, назва якого, на жаль, не збереглася. Коли в 20-ті рр. XX ст. сюди переїхали люди з Західної України, то на місці поселення залишилося лише німецьке кладовище, а від маєтку Нейфельда зберігся тільки фундамент. Німці лишили після себе чудовий парк, який зараз має назву Петровський ліс. Окрасою його є 27 вікових каштанів. В роки війни людям не було чим топити пічки в будинках, але місцеві жителі не знищили жодної деревинки. Нині алея вікових каштанів – дуже цінний історико-природознавчий пам'ятник Вільнянщини.

Із спогадів старожилів відомо, що на місці нинішньої колонії № 20 у Вільнянську знаходився сад Г. Д. Нейфельда і інші об'єкти його господарства. Восени, коли везли через с. Павлівське зібрані в саду яблука, Нейфельд пригощав людей і пояснював: “Це за те, що ваші діти не лазили в мій сад і не крали яблука”. А мешканці Спасівки мали такий гріх, їм Нейфельд фрукти не роздавав. Бувало, що привозив у с. Павлівське і поросят та теж роздавав людям.

На початку XX ст. директором заводу працював син Генріха Дмитровича – Микола Нейфельд. Після встановлення радянської влади Нейфельда спочатку не чіпали, мабуть тому, що він був із простих трудящих. Але згодом, на початку 1920-х рр. його ув'язнили. Що сталося потім – невідомо, дружина його більше так і не бачила. Можливо, він був розстріляний.

Г. Д. Нейфельд : [машинодрук] / Вільнян. краєзнав. музей; використано спогади старожилів : Л. П. Левітан; П. Я. Большеменник; П. Є. Сигарьов; підготувала матеріали Т. Р. Гриценко. – Вільнянськ, 2010. – [2 с.].

Археологія

Князьков Ю. Запорізька область : Іст.-геогр. і топонім. словник. Вип. 1 : (Василівський, Вільнянський, Гуляйпільський, Запорізький, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя : Тандем – У, 2004. – 340 с. – Из змісту : Вільнянські кургани. – С. 72–73.

Тошев Г. Древности Запорожского края / Г. Н. Тошев, М. В. Мельникова, О. В. Дровосекова. – Запорожье, 2003. – 124 с. – Из содерж.: Вольнянский район. – С. 59 – 63.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Из змісту: Пам'ятки археології : [в т. ч. про курган на околиці м. Вільнянськ]. – С. 7.

Словник-довідник з археології / уклад. Н. О. Гаврилук. – К.: Наук. думка, 1996. – 430 с. – (Міжнародний фонд “Відродження”. Трансформація гуманітар. освіти в Україні). – Из змісту: Котова Н. Вільнянський могильник. – С. 45.

Телегин Д. Неолитические могильники мариупольского типа : [в т. ч. о Вольнян. могильнике]. – К., 1991. – С. 65 – 72.

Список археологічних пам'яток Дніпровського Надпоріжжя (Дніпропетровська та Запорізька області) / Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури; Ін-т археології АН УРСР. – К., 1990. – 46 с. – Из змісту: [Вільнянський район]. – С. 30 – 34.

Жиляєва-Круц С. Палеонтологічні матеріали Вільнянської експедиції // Матеріали з антропології України. – К., 1973. – С. 51–71.

Гофман И. Население Украины в эпоху мезолита и неолита: Антропол. очерк. – М.: Наука, 1966. – 196 с.: ил. – Из содерж.: [Вольнян. могильник]. – С. 171, 181, 188.

Сурнина Т. Палеоантропологические материалы из Вольнянского неолитического могильника // Антропол. сб. – 1961. – Вып. 3. – С. 3 – 25: ил.

Воловоденко В. Археологи – дослідники нашого району // Дніпров. вогні. – 1995. – 23 верес. (№ 77). – С. 3.

Кобинець А. Сказання степового кургану : [про археол. розкопки А. Г. Плешивенко та О. В. Бодяньського в Вільнян. р-ні] // Запоріз. правда. – 1986. – 15 жовт.

Соціально-економічний розвиток Вільнянська

Як працюємо, так і маємо : [підсумки розвитку економіки і виконання держзамовлень у Вільнян. р-ні за 1991 рік] // Дніпров. вогні. – 1992. – 28 січ.

Семенко Е. На основе советского образа жизни : [о развитии г. Вольнянска] // Индустр. Запорожье. – 1978. – 31 марта.

Вецкур О. Вільнянщина вільна і люди трудящі її : [добірка матеріалів] // Комсомолец Запоріжжя. – 1977. – 14 черв.

Шкарупило Я. По шляху дальшого зростання : [Вільнянський район, 1965–1975 рр.] // Дніпров. вогні. – 1975. – 22 берез.

Економіка

Мищерін Ю. Малий бізнес мовою статистики // Дніпров. вогні. – 2003. – 18 жовт. – С. 2.

Беликов Н. Как исполнялся бюджет Вольнянского района за последние три года // Досье. – 2001. - № 13. – С. 4.

Час вимагає змін : [стан соціально-економічного розвитку Вільнянського району] // Дніпров. вогні. – 1998. – 3 черв.

Прокопчук Т. Стан і тенденції соціально-економічного розвитку Вільнянського району за 1997 рік // Дніпров. вогні. – 1997. – 1 лют.

Фінанси

Левченко В. На сторожі державних інтересів : [КРУ] // Дніпров. вогні. – 2005. – 26 січ. – С. 2.

Є така служба : [КРУ] // Дніпров. вогні. – 2000. – 22 січ. – С. 6.

Трудові ресурси

Вільнянський районний центр зайнятості

вул. Зачиняєва, 26

Служба зайнятості Запорізької області. 15 років на ринку праці. – [Запоріжжя, 2005. – 10 с.].

***

Вільнянський районний центр зайнятості: звертайтеся, будемо допомагати // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 груд. – С. 3.

Нечипоренко І. 3 безробітних – у роботодавці // Дніпров. вогні. – 2005. – 18 трав. – С. 2.

Вільнянський районний центр зайнятості: до роботодавців – особливе ставлення // Запоріж. правда. – 2004. – 19 лют. – С. 2–3.

Вербова І. Вільнянський районний центр зайнятості на ринку соціальних послуг // Дніпров. вогні. – 2004. – 6 листоп. – С. 3.

Вербова І. Центр зайнятості презентує ЄТОНН (Єдина технологія обслуговування незайнятого населення) // Дніпров. вогні. – 2002. – 18 трав. – С. 2.

Перевало В. Зберегти право на працю : [бесіда з дир. Вільнян. район. центру зайнятості населення; записав О. Василенко] // Дніпров. вогні. – 1992. – 28 жовт.

Соціальний захист населення

Соціальний захист населення області : Стат. зб. – Запоріжжя, 2004. – 35 с. – Із змісту : [в т. ч. Вільнянський район]. – С. 23, 24.

Соціальні індикатори рівня життя населення : [в т. ч. Вільнянський район] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2004. – 165 с.

Соціальні індикатори рівня життя населення : [в т. ч. Вільнянський район] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2003. – 163 с.

***

Сергеева Т. Наша праця нелегка і дуже важлива : до Дня працівника соціал. сфери // Вільнян. вісті. – 2010. – 6 листоп. – С. 2.

Основа О. Весь час з людьми і все для них // Дніпров. вогні. – 2004. – 6 листоп. – С. 1.

Соціальний захист : працюємо для людей // Дніпров. вогні. – 2004. – 14 січ. – С. 1.

Лобода В. Для вдів солдатських // Дніпров. вогні. – 2000. – 13 трав. – С. 1.

Фоменко В. Професія – соціальний працівник : [про відділення соціального захисту у Вільнянську] // Запоріз. правда. – 1992. – 25 січ.

Торгівля

Торгова мережа області : [в т. ч. Вільнянський район] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2008. – 36 с.

Торгівля на ринках області : [в т. ч. Вільнянський район] : Стат. зб. – Запоріжжя, 2008. – 29 с.

***

Основа О. Запрошує “Центральний” : [відкрився нов. магазин-універсам] // Дніпров. вогні. – 2005. – 26 лют. – С. 2.

Миронюк Л. Магазинові – десять років : [про відмінну роботу магазину відділу постачання Запоріз. відділення Придніпров. залізниці в м. Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1985. – 26 січ.

Громадське харчування

Чайка Т. На любой вкус : [о хорошій роботі общепита на заводі імені Шевченко] // Индустр. Запорожье. – 1986. – 1 авг.

Житлово-комунальне господарство

Чуприна В. Щоб було світло : [ст. нач. електрич. мереж Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 груд. – С. 2.

Андрієнко О. Без діла наші комунальники не сидять // Дніпров. вогні. – 2005. – 29 січ. – С. 2.

Воловоденко В. Про тих, хто працює для нас // Дніпров. вогні. – 2001. – 17 берез. – С. 2.

Трудові будні комунальників // Дніпров. вогні. – 1997. – 15 берез. – С.2.

Лукаш І. Газ прийде у Вільнянськ // Запоріз. правда. – 1986. – 10 січ.

Побутове обслуговування

Бобровний В. Турбота у нас така : [про дир. Вільнян. райпобуткомбіна-ту] // Служба побуту України. – 1986. - № 4. – С. 7.

Лукаш І. Дім, де сходяться стежки : [почав працювати новий Будинок побуту у Вільнянську] // Запоріз. правда. – 1985. – 7 черв.

Дерев`янку І. Служба побуту двох районів : [Вільнянського і Запорізько-го] // Запоріз. правда. – 1978. – 25 квіт.

Суспільно-політичне життя

Список осередків політичних партій, зареєстрованих у Вільнянському районі // Дніпров. вогні. – 2005. – 17 груд. – С. 2.

Чайка Т. От слов – решительнее к делу : [о работе парткома Вольнян. з-да им. Шевченко] // Индустр. Запорожье. – 1988. – 5 февр.

Гетьман М. У відповіді за перебудову // Дніпров. вогні. – 1988. – 18 листоп.

Тимощенко О. Замість переможних промов // Дніпров. вогні. – 1988. – 27 жовт.

Дукачова Л. Не старіють душею ветерани : [про роботу ради ветеранів партії м. Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 1987. – 5 листоп.

Повстенко М. Довгочасна програма дій [на заводі ім. Шевченка по боротьбі з пияцтвом] // Дніпров. вогні. – 1985. – 24 жовт.

Комсомольські організації

Третьак О. Комсомол – частина життя народу : [вільнян. комсомольці відзначили 90-річчя ВЛКСМ] // Дніпров. вогні. – 2008. – 29 жовт. – С. 2.

Большеменник П. Юність наша комсомольська : [з історії комсомолу м. Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 1987. – 27 жовт.

Чайка Т. Народився політклуб [на з-ді ім. Т. Г. Шевченка] // Комсомолец Запоріжжя. – 1987. – 26 груд. – С. 2.

Шевченко Н. Готуючись до з'їзду партії : [комсомол Вільнян. р-ну – на трудовій предз'їзд. вахті] // Дніпров. вогні. – 1985. – 5 груд.

Неизвестная В. На відкритих заняттях : [комсомол. політ. навчання на Вільнян. з-ді ім. Т. Г. Шевченка] // Дніпров. вогні. – 1985. – 19 січ.

Національно-культурні товариства

Панасюк О. “Кокіче” – товариство болгар [Вільнянського] району // Дніпров. вогні. – 2005. – 30 берез. – С. 2.

Жіночий рух

Белый В. Организации многодетных расширяются : [Вольнян. р-н] // Индустр. Запорожье. – 1998. – 4 авг.

Молодіжний та дитячий рух

Служба у справах дітей переселилася у нове приміщення // Дніпров. вогні. – 2009. – 25 лип. – С. 1.

Дім, де “панує” вільнянська дітвора : [50 років з дня відкриття район. Будинку піонерів] // Дніпров. вогні. – 2008. – 23 квіт. – С. 1.

Міська програма “Діти України” // Дніпров. вогні. – 2006. – 19 квіт. – С.1.

Пихтєєва В. Знайомтесь: молодіжний центр // Дніпров. вогні. – 2001. – С.2.

Громадсько-політичні організації

Вільнянський козацький полк тепер з ім`ям Богдана Хмельницького // Дніпров. вогні. – 2008. – 15 жовт. – С. 1.

Михайлов О. У Вільнянську з`явилися справжні козаки : [у березні 2003 року зареєстрована громад. орг-ція Вільнян. козац. полк] // Дніпров. вогні. – 2004. – 24 берез. – С.2; Индустр. Запорожъе. – 2004. – 30 марта. – С. 5.

***

Воловоденко В. Попіл Чорнобиля... // Дніпров. вогні. – 2005. – 23 квіт. – С. 1.

Надків В. Є у районі об`єднання “чорнобильців” // Дніпров. вогні. – 2002. – 23 січ. – С. 2.

***

Сушков В. Ми голосуємо за мир : [внесок трудящих Вільнян. р-ну в Фонд миру] // Дніпров. вогні. – 1986. – 15 листоп.

Вільнянська районна організація ветеранів Великої Вітчизняної війни

Героєв славних имена: 65-летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт.-сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожъе: АА Тандем, 2010. – 224 с. – Из содерж.: Вольнянская районная организация ветеранов. – С.170–172.

Воловоденко В. “Прометей” збирає друзів : [клуб “Прометей” при район. орг-ції ветеранів] // Дніпров. вогні. – 2009. – 17 жовт. – С. 2.

Пихтєєва В. У раду ветеранів за допомогою // Дніпров. вогні. – 2005. – 7 трав. – С. 5.

Див. також розд. “Почесні громадяни Вільнянська” (І. Г. Воробйов)

Бабій А. Грані становлення : [первинна орг-ція ДТСААФ на заводі ім. Т. Г. Шевченка] // Комсомолец Запоріжжя. – 1978. – 24 січ.

Органи державної влади та управління

Органи місцевого самоврядування

Мирошниченко М. Мэрия и горсовет будут дружить : [помимо Запорозькя регионалы проиграли Вольнянск] // Сегодня. – 2010. – 6 нояб. – С. 7.

Стефаненко В. Партия у нас одна – громада міста Вільнянська : [беседа з міським головою Вільнянська; записав В. Воловоденко] // Дніпров. вогні. – 2010. – 16 жовт.(№ 81). – С. 2.

Стефаненко В. “Сьогодні та майбутнє міста творити разом” : [беседа з міським головою Вільнянська; записав В. Воловоденко] // Дніпров. вогні. – 2010. – 18 верес. (№ 73). – С. 3.

Першочергові програми [міської ради на 2009 рік] // Дніпров. вогні. – 2009. – 31 січ. – С. 2.

Міська програма “Діти України” // Дніпров. вогні. – 2006. – 19 квіт. – С.1.

Кривохатко В. Вадим Кривохатко : “Мое назначение – это призыв в армию...” : [беседа с пред. Вольнян. райгосадминистрации, известным фермером; записал О. Короткевич] // Запороз. Січ. – 2005. – 12 квіт. – С. 5.

Кривохатко В. “Навести лад непросто, але необхідно” // Дніпров. вогні. – 2005. – 3 серп. – С. 1–2.

Петраков Г. Разом захищати інтереси селян : [в т. ч. про призначення В. В. Кривохатка головою Вільнян. райдержадміністрації] // Запоріз. правда. – 2005. – 19 берез. – С. 4; Дніпров. вогні. – 2005. – 19 берез. – С. 1.

Донченко О. “Нам потрібен депутат – захисник інтересів регіону” : [беседа з головою райдержадміністрації; записав О. Василенко] // Дніпров. вогні. – 2001. – 5 груд. – С. 2.

Кліковка Г. “Земля моя – Вільнянський дивокрай” : [у Вільнянську відбувся обл. семінар заступників голів райдержадміністрацій та міськвиконкомів з теми “Управлінська діяльність органів виконавчої влади по реалізації обласної програми “Дитинство”] // Запоріз. правда. – 1999. – 24 берез.

Донченко О. : [беседа з представником Президента України у Вільнян. р-ні; записав Г. Сікорський] // Уряд. кур’єр. – 1992. – № 24. – С. 3.

Рум’янцев П. Вільнянськ: (великі проблеми малого міста) : [беседа з головою Вільнян. міськвиконкому; записав В. Фоменко] // Запоріз. правда. – 1992. – 5 берез.

Про відповідальність та порядок у місті : [сесія Вільнян. міськ. ради затвердила положення про стягнення штрафів за збитки, спричинені навколишньому середовищу, санітарному стану і благоустрою міста] // Дніпров. вогні. – 1992. – 27 трав.

Фоменко В. Вільнянські новини : [соціал. проблеми міста] // Запоріж. правда. – 1992. – 29 січ.

Пихтєєва В. Яке обличчя Вільнянська? : [міськрада за покращення сан. стану і благоустрій міста] // Дніпров. вогні. – 1990. – 28 черв.

Вакуленко Л. Хто допоможе депутатам? : [про соц.-культ. комісію при виконкомі міськ. ради нар. депутатів: м. Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 1988. – 19 лип.

Мирко М. Бути господарями свого дому : [про турботу виконкомів місцевих Рад нар. депутатів по благоустрою м. Вільнянськ, сіл району] // Дніпров. вогні. – 1987. – 28 листоп.

Ярошенко Л. В інтересах людей : [о работе депутатов с предложениями и пожеланиями избирателей в Вольнян. горсовете] // Индустр. Запорожье. – 1982. – 19 янв.

Семенко Е. На основе советского образа жизни : [о развитии Вольнянска] // Индустр. Запорожье. – 1978. – 31 марта.

Общественное мнение. Как его изучать? : [по материалам собеседования группы депутатов Вольнян. район. и гор. советов, проведенного совместно с редакцией журнала “Советы депутатов трудящихся”; записал М. Яровой] // Советы депутатов трудящихся. – 1973. – № 11. – С. 45 – 52.

Органи внутрішніх справ

Рев`якін С. Історія Запорізької міліції 1917–2007 рр. / С. Д. Рев`якін; Степан Рев`якін. – Запоріжжя : Дніпров. металург, 2009. – 884 с. – Із змісту : Вільнянський (Софіївський, Червоноармійський) район. – С. 783; Вільнянський РВВС. – С. 813.

***

Тарасенко А. Покликані охороняти закон : [бесіда з заступ. нач. Вільнян. РВ ГУ МВС України в Запоріж. обл.] // Дніпров. вогні. – 2009. – 19 груд. – С. 1.

Романовський А. Вільнянський РВВС: працюємо чітко, злагоджено, оперативно : [бесіда з нач. відділу; записала В. Пихтєєва] // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 груд. – С. 1.

Жир С. Вільнянська міліція стала мобільнішою // Дніпров. вогні. – 2008. – 12 листоп. – С. 2.

Пихтєєва В. Міліція – для народу, а не навпаки // Дніпров. вогні. – 2005. – 16 берез. – С. 1.

Демченко С. На варті громадського порядку : [про Вільнян. райвідділ внутр. справ] // Дніпров. вогні. – 1988. – 10 листоп.

Луньова О. Бути слідчими : [про М. В. Козловського – капітана міліції Вільнян. райвідділу по розслідуванню карних справ] // Комсомолец Запоріжжя. – 1981. – 24 берез.

Пожежна охорона

Нагороджено орденом “За мужність” : [Резника О. В., СДПЧ – 36] // Дніпров. вогні. – 2009. – 12 берез. – С. 1.

Копан С. Вогнеборці “Агроінвест - 08” – надійні помічники МНС // Дніпров. вогні. – 2009. – 26 верес. – С. 1.

Органи юстиції

Прокуратура Запорізької області. 15 років органам прокуратури України. – Запоріжжя: Графіті, 2006. – 59 с. – Із змісту: Прокуратура Вільнянського району. – С. 42.

Пихтєєва В. Тепер наш РАЦС – один з найкращих в області // Дніпров. вогні. – 2008. – 29 жовт. – С. 1.

***

Шевченко В. До суду – за правдой : [ст. голови Вільнян. район. суду] // Дніпров. вогні. – 2008. – 13 груд. – С. 1.

Вільнянська виправна колонія № 20 (середній рівень безпеки)

Вільнянська виправна колонія № 20 – найстаріша колонія області. Свій початок вона бере з Софіївської дитячої колонії № 1, яка була заснована у 1928 році і перепрофільована у сільськогосподарську установу після 1932 – 1933 років, коли у країні лютував голод.

Остаточно у промислову установу колонія перетворена у середині 70-х років ХХ ст.

Вільнянська виправна колонія тривалий час утримує першість серед установ області не лише за виробничими показниками, а й у справі збереження і примноження професійних традицій.

У 2005 році при колонії освячено храм в ім'я Святої Великомучениці Анастасії Узорешительниці.

В установі утримуються чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за тяжкі та особливо тяжкі злочини. При установі функціонує республіканська психіатрична лікарня для засуджених чоловіків.

У різні роки колонію очолювали Клименко М. Й., Колпиков А. І., Волков Д. П., Юрченко І. І., Селеменев В. В., Борзенков І. Г., Посвалюк О.Г.,

Козенко А. З. Зараз начальник установи – підполковник внутрішніх справ Коляда Микола Іванович.

Управління Державного департаменту України з питань виконання покарань в Запорізькій області. 10 років. – Б. в. д. – Із змісту: Вільнянська виправна колонія № 20 (середній рівень безпеки). – С. 26.

Смольєнко Д. Вільнянській виправній колонії – 75 років // Запороз. Січ. – 2003. – 10 черв. – С. 3.

Пихтєєва В. Що там за дротом колючим // Дніпров. вогні. – 2002. – 4 верес. – С. 2.

Бастуют...бывшие бандиты // Правда Украины. – 1991. – 29 окт.

Полюшко В. Бунт заключенных : два взгляда / Полюшко В., Мочалов М. // Запороз. Січ. – 1991. – 28 груд.

Див. також розд. “Релігійне життя”

Софіївська виправна колонія № 55

(середній рівень безпеки)

Установа була утворена після винесення з об'єктів Запорізького моторобудівного заводу контрагентської колонії № 159. Це сталося у 1962 році. Для облаштування колонії у сільській місцевості було виділено ділянку консервного заводу виправно-трудової колонії № 20. З того часу установа № 55 та установа № 20 є найближчими серед колоній області сусідами.

Сьогодні Софіївська виправна колонія № 55 забезпечує функціонування двох важливих підрозділів – міжобласної лікарні для засуджених чоловіків, хворих на туберкульоз, та сектору максимального рівня безпеки для утримання чоловіків, засуджених до довічного позбавлення волі. Решту спецконтингенту установи складають чоловіки, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі.

У різні роки установу очолювали Осадчий В. В., Шевченко І. Ф., Куценко Г. Г., Курисько Б. Д., Зноєв М. М., Рожман А. Ф., Мікула Ю. Г., Демків М. Й.

Негодова О. Квартiry ждали 20 лет: [сотрудники Вольнян. исправит. колонии № 55 наконец-то получили жилье] // Сегодня. – 2010. – 11 янв.

Участок максимального уровня безопасности : [сектор для пожизненно осужденных на территории Софиев. исправит. колонии строгого режима № 55 в г. Вольнянске] // Суббота плюс. – 2007. – 4 окт. (№ 40). – С. 43.

Киреева Е. Кому в колонии “жить хорошо”? // Суббота плюс. – 2007. – №33 (16 авг.). – С. 42.

Василенко Б. Жилье в три квадратных метра на всю жизнь : [Софиев. исправит. колония № 55] // Суббота плюс. – 2004. – 8 апр. (№ 15). – С. 3.

Гаев Ю. В Запорожье справили новосельє 36 пожитенно осужденных : [сектор для пожитенно осужденных построєн на территории Софиев. исправит. колонии строгого режима № 55] // Факты. – 2004. – 22 апр.

Худяков О. Установка – на краще життя : [Вільнян. виправ.-труд. колонії № 55 – 40 років] // Дніпров. вогні. – 2002. – 13 берез. – С. 2.

Полюшко В. Коммерцией с помощью заключенных занимались полковники запорожской милиции : [в т. ч. о вольнян. колонии № 55] // Киев. ведомости. – 1999. – 24 мая; Твой проспект. – 1999. – № 17. – С. 2.

Див. також розд. “Медицина. Мед. установи”

Військова справа

Вільнянці – учасники бойових дій у локальних конфліктах

У пам’яті нащадків : Ілюстр. зб., присвяч. увічненню пам’яті жертв Другої світов. та локал. війн ХХ ст. Запоріж. обл. – Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 248 с. – Из змісту : Вільнянський район. – С. 108–121.

Евтушенко Ю. Книга-меморіал памяти воинов-запорожцев, погибших в Афганистане и других локальных войнах. – Запорожье : Выдавец, 1994. – 80 с. – Из содерж.: [уроженцы Вольнянского района]. – С. 23, 29, 65, 66, 67.

***

Гриценко Т. І біль душі роками не загасити // Дніпров. вогні. – 2009. – 14 лютого. – С. 2.

Афганістан болить в душі : [В. О. Щабельський, м. Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 2008. – 16 лют. – С. 1.

Пихтєєва В. Їм судилося пройти вогняне горнило // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 лют. (№ 14). – С. 1.

Наука. Наукові установи

Поліщук В. Наука не буває провінційна : [про В. Д. Сердюка, канд. техн. наук, інженера-конструктора з-ду ім. Т. Г. Шевченка] // Запоріж. правда. – 1992. – 30 січ.

Поліщук В. “Людина десь повинна бути першою...” : [В. Д. Сердюк] // Дніпров. вогні. – 1992. – 30 січ.

Освіта

Основні аспекти виховання та навчання підростаючого покоління у Запорізькій області : (Комплексна економічна доповідь). – Запоріжжя, 2007. – 21 с. – Из змісту : [Вільнянський район]. – С. 17, 18.

Романенко Г. Артилерист, директор, батько... : [Євпак П. В. – педагог; працював дир. шкіл м. Вільнянська, зав. відділом освіти] // Дніпров. вогні. – 2005. – 7 трав. – С. 2.

Пыхтеева В. Изучали опыт вольнянцев : [обл. семинар “Пути развития сельской школы в современных условиях”] // Индустр. Запорожье. – 1999. – 5 нояб.

Коваленко Л. Сучасна школа: якою їй бути : [коментар зав. Вільнян. райвідділом нар. освіти до “Програми розвитку освіти у Вільнянському районі на 1992 – 1995 роки”] // Дніпров. вогні. – 1992. – 19 серп.

Середа О. Плодородить нива освітянська // Дніпров. вогні. – 1975. – 4 жовт.

Школа-інтернат

Павлівська В. Вільнянська школа-інтернат відзначила свої 50! // Дніпров. вогні. – 2010. – 9 січ. (№2). – С. 3.

Лахно Є. У кожній справі – людяність : [ст. дир. школи-інтернату] // Дніпров. вогні. – 2009. – 17 жовт. – С. 2.

Не зачерствіли душею, не збідніли на добро : [про спонсор. підтримку вихованців інтернату] // Дніпров. вогні. – 2007. – 19 трав. – С. 1.

Пыхтеева В. Школа для дітей, які живуть без сім'ї // Дніпров. вогні. – 2005. – 2 квіт. – С. 2.

Власова М. “Нас кормят едой с камнями, волосами и тараканами” : [о еде в спец. общеобразоват. школе-интернате] // Суббота плюс. – 2004. – 3 июня (№ 23). – С. 10.

Котовська В. Вперше – з концертом : [благодійний концерт, підготов. вихованцями школи-інтернату для дітей-сиріт] // Дніпров. вогні. – 1998. – 10 червня. – С.2; Индустр. Запорожье. – 1998. – 10 черв. – С. 6.

Півненко Є. Наш досвід естетичного виховання // Рад. школа. – 1967. – № 10. – С. 95–97.

Дошкільні заклади

Крутій К. “Дошкільний похід” та його результати: до 100-річного ювілею першого дитячого садочка на Запорізькій землі : [в т. ч. про дит. садок] // Дошкіл. освіта. – 2008. - № 4. – С. 58–60.

Стешенко В. “Дзвіночок” отримав купальний басейн // Вільнян. вісті. – 2010. – 7 серп. – С. 2.

Ми – “Сонечка” діти : [Вільнян. дитяч. садочку № 3 “Сонечко” – 40 років] // Дніпров. вогні. – 2007. – 27 жовт. – С. 2.

Основа О. Рости́ть здоровими, дітки! : [дитяч. садок № 5] // Дніпров. вогні. – 2004. – 24 листоп. – С. 2.

Сердюк О. Усвідомлена необхідність : [Вільнян. дошк. установа № 5 “Казка”] // Рад. освіта. – 1987. – 6 січ.

Короткевич О. Полюбили аэробіку : [в дет. саду № 5 “Сказка”] // Индустр. Запорожье. – 1985. – 19 апр.

Загальноосвітні школи. Гімназії

Романовський В. На все життя, що залишилось : [Глоба В. Г. – випускник першого випуску Вільнян. СШ № 1] // Дніпров. вогні. – 2005. – 27 квітня. – С. 1.

***

Пихтєєва В. Історія, діти, школа – то її доля : [про вчительку історії ЗОШ № 2 Т. І. Гаврилову] // Дніпров. вогні. – 2009. – 3 жовт. – С. 1.

Шпитальова Л. Школа-ювіляр приймала гостей : [Вільнян. ЗОШ № 2 – 100 років] // Дніпров. вогні. – 2008. – 4 жовт. – С. 2.

Основа О. Школа мистецтв – у ЗОШ № 2 // Дніпров. вогні. – 2005. – 10 березня. – С. 2.

Кліковка Г. “Школа освячує кожен мій день”: це стверджують вихованці СШ № 2 м. Вільнянська / Г. Кліковка, А. Плясовиця // Запоріж. правда. – 2004. – 31 серп. – С. 5.

Полевіченко І. Атестацію пройшли успішно : [ЗОШ № 2] // Дніпров. вогні. – 2004. – 21 лют. – С. 2.

Воловоденко В. ЗОШ № 2: невже 95? // Дніпров. вогні. – 2003. – 15 жовт. – С. 2.

Вільнянській ЗОШ № 2 – 90 років // Дніпров. вогні. – 1998. – 24 жовт. – С. 3.

***

Моя вчителька – найкраща : [Дмитренко І. М., вчителька початков. класів Вільнян. ЗОШ № 3] // Дніпров. вогні. – 2005. – 5 берез. – С. 2.

Пихтєєва В. Міська школа № 3 відсвяткувала своє 40-річчя // Дніпров. вогні. – 2002. – 10 квіт. – С. 2.

***

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Из змісту : Короткевич О. У пошуках світлих горизонтів : [Шалда Г. М., перш. дир. ЗОШ № 4 (1977–1991)]. – С. 85–88.

Панасюк О. “Всі діти мої...” : [Мосейко Л. О. – педагог-вихователь Вільнян. СШ № 4] // Дніпров. вогні. – 2005. – 26 берез. – С. 2.

Левченко В. Вільнянській СШ № 4 – 20! // Дніпров. вогні. – 1998. – 14 березня. – С. 3.

Гімназія “Світоч”

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Из змісту : Короткевич О. І Міжнародний форум “світочанам” до снаги : [на І міжнар. форумі “Особистість в єдиному освітянському просторі” (м. Запоріжжя, трав. 2010 р.) була представлена інновац. технологія Вільнян. гімназії “Світоч”]. – С. 126–129.

Короткевич О. “Світоч” плекає еліту району // Запоріз. правда. – 2009. – 26 листоп. (№ 175–176). – С. 5.

Пихтєєва В. Гімназія “Світоч”: статус і назва закладу зобов`язують // Дніпров. вогні. – 2009. – 16 верес. – С. 2.

Пихтєєва В. НВК “Світоч” і ЗОШ № 3: житимемо поряд, але окремо // Дніпров. вогні. – 2005. – 14 квіт. – С. 2.

Левченко В. Гімназія “Світоч” : найперше – якість знань // Дніпров. вогні. – 2005. – 8 жовт. – С. 2.

Швець Л. Для тих, хто хоче стати студентом : [при гімназії діє філія підготов. від-ня ЗДУ] // Дніпров. вогні. – 2004. – 29 верес. – С. 1.

Ковальова Т. А душа ваша – яблуна...: [про дир. гімназії, вчителя зарубіж. л-ри та рос. мови М. К. Вайновську] // Запоріз. правда. – 2001. – 16 січ. – С.5.

Професійно-технічні навчальні заклади м. Вільнянська

Вільнянський професійний ліцей

Довідник абітурієнта України. 2010 – 2011. ІХ вип. – Б. в. д. – 152 с. – Из змісту : Вільнянський професійний ліцей. – С. 55.

***

Випускників нашого ліцею охоче беруть на роботу : [бесіда з дир. ліцею О. В. Супруненко; записала В. Пихтєєва] // Дніпров. вогні. – 2010. – 2 жовт. (№ 77). – С. 2.

За наукою у свій ліцей // Дніпров. вогні. – 2005. – 27 лип. – С. 1.

Пихтєєва В. Вийшли в поле й ліцеїсти // Дніпров. вогні. – 2005. – 13 квітня. – С. 1.

Будуємося й розширюємося // Дніпров. вогні. – 2004. – 27 листоп. – С.1.

Пихтєєва В. В училищі – новосілля : [філіал СПТУ № 63 у м. Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1996. – 2 листоп. – С. 2.

Вільнянська спортивна школа

Наші борці – у Снігурівці : [вихованці Вільнян. ДЮСШ] // Дніпров. вогні. – 2005. – 16 квіт. – С. 2.

Греш М. Чи буде спортивне містечко? : [у Вільнянську по вул. Бочарова] // Дніпров. вогні. – 1988. – 29 верес.

Вільнянська музична школа

Свято музикантів і художників // Дніпров. вогні. – 2009. – 30 трав. – С. 2; Запоріж. правда. – 2009. – 6 черв. – С. 4.

Сьогодні – Міжнародний день музики : [Вільнян. муз. школі – 40 років] // Дніпров. вогні. – 2008. – 1 жовт. – С. 1.

Карпенко О. “Лунай, скрипко!” : [про учнів муз. школи – переможців регіонал. фестивалю-конкурсу (м. Мелітополь)] // Дніпров. вогні. – 2008. – 19 берез. – С. 2.

Пихтєєва В. Хвилююче звучав акордеон : [С. Шовковий, учень муз. школи (викладач В. Ю. Волкових), учасник Міжнар. конкурсу виконавців музики “Акорди Хортиці”, срібний призер обл. конкурсу юних гітаристів] // Дніпров. вогні. – 2008. – 17 трав. – С. 1.

Воловоденко В. “Божа іскра” і наше місто : [переможці обл. етапу Всеукр. конкурсу дитяч. малюнку “Мое рідне місто”, учні худож. школи В. Казарян і Є. Веремієнко] // Дніпров. вогні. – 2008. – 13 груд. – С. 2.

Стьожка Л. Музичні і художня школи – з ліцензіями // Дніпров. вогні. – 2007. – 20 черв. – С. 1.

Для юних музикантів : [кращі учні школи побували на концерті переможців XI міжнар. конкурсу юних виконавців у театрі ім. В. Магара (м. Запоріжжя)] // Дніпров. вогні. – 2005. – 25 лют. – С. 1.

Карпенко О. Скрипалі грали найкраще : [вихованці муз. школи були найкращими на III обл. фестивалі-конкурсі “Лунай, скрипко!”] // Дніпров. вогні. – 2004. – 17 берез. – С. 2.

Коваленко М. Вчити прекрасному // Дніпров. вогні. – 1988. – 7 жовт.

Вільнянська художня школа

Воловоденко В. Світ дитячих захоплень // Дніпров. вогні. – 2010. – 20 січ. (№ 5). – С. 2.

Вільнянські таланти : [на огляді конкурсних робіт вихованців худож. шкіл у Запоріжжі Каравай К. посіла II місце] // Дніпров. вогні. – 2009. – 4 лютого. – С. 1.

Світ очима дітей // Дніпров. вогні. – 2009. – 22 квіт. – С. 1.

“Захистили” роботи, получили свідоцтва : [випускники худож. школи отримали свідоцтва про позашкільну освіту] // Дніпров. вогні. – 2009. – 27 червня. – С.2.

Воловоденко В. “Мій світ” Адама Макарчука : [про виставку робіт викладача школи] // Дніпров. вогні. – 2007. – 26 груд.(№ 99). – С. 2.

14 жовтня – День художника : [про роботу худож. школи] // Дніпров. вогні. – 2007. – 13 жовт. – С. 1.

Пихтєєва В. Нашій художній школі – 40 років // Дніпров. вогні. – 2006. – 7 черв. – С. 2.

Левченко В. Підрастають художники, дизайнери // Дніпров. вогні. – 2005. – 5 жовт. – С. 2.

Художня школа: знайти своє місце у житті // Дніпров. вогні. – 2004. – 19 червня. – С. 2.

Романовський В. Дитячій художній – 10 років // Дніпров. вогні. – 1998. – 21 жовт. – С. 1.

Пихтєєва В. Художня школа живе, але дуже бідно // Дніпров. вогні. – 1991. – 19 лют.

Див. також розд. “Образотворче мистецтво” (А. Макарчук, С. П. Науменко)

Фізкультура та спорт

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : Короткевич О. Вільнянським боксерам підкорився й столичний ринг : [А. Земляков, В. Жалибін, В. Рущкий]. – С. 138–141; І першість світу вільнянцям під силу : [досягнення спортсменів-гирьовиків]. – С. 142–143.

***

Пілявський І. Майже всі наші боксери – призери : [ІІ обл. турнір по боксу пам’яті Героя Рад. Союзу Я. Бочарова] // Дніпров. вогні. – 2009. – 2 груд. – С.2.

Василенко О. Фізкульт – ура, чемпіони! : [підсумки великих досягнень вільнянських спортсменів у 2006 році] // Дніпров. вогні. – 2006. – 20 грудня. – С. 2.

Негрей В. Вільнянськ спортивний // Дніпров. вогні. – 2005. – 7 трав. – С.6.

Власенко О. Вільнянськ шаховий // Запоріж. правда. – 2005. – 29 берез. – С. 9.

Пілявський І. Кубок у наших волейболістів : [традиц. обл. турнір на кубок голови Гуляйпід. райдержадміністрації з волейболу серед чоловічих команд] // Дніпров. вогні. – 2005. – 16 лют. – С. 2.

Рязанов М. Не старіє сила молодецька : [про чемпіонат України з гірського спорту серед ветеранів у Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1992. – 4 листоп.

Ведясов В. В Харькове отличились вольнянские атлеты : [гиревой спорт] // Индустр. Запорожье. – 1999. – 20 окт.

Туризм. Туристичні об'єкти Вільнянська

Перспективні туристичні маршрути Запорізької області. – Запоріжжя: [АА Тандем], 2010. – 32 с. – Із змісту: Етнічна палітра Вільнянщини : [в т. ч. іст. пам'ятки в центрі м. Вільнянськ]. – С. 14. – (Маршрути районного значення).

Мандруємо Запорізькими просторами: Путів.-довід. / Упр. культури і туризму Запоріз. облдержадміністрації; Запоріз. обл. турист.-інформ. центр. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 63 с. – Із змісту : Карта-схема туристично-рекреаційних ресурсів. Вільнянський район. – С. 26–27.

Засоби масової інформації

Друк

РКП “Друкарня”

27 травня – День працівників видавництв, поліграфії та книгорозповсюдження // Дніпров. вогні. – 2008. – 27 трав. – С. 1.

Вільнянські поліграфісти тримають “марку”! // Дніпров. вогні. – 2005. – 28 трав. – С. 1.

Преса

Газета “Дніпровські вогні”

(орган Вільнянської районної ради народних депутатів)

“Дніпровські вогні” – одне з найстаріших офіційних видань Запорізької області. А започаткував його перший номер газети тільки-но створеної машинно-тракторної станції, яка обслуговувала сільськогосподарські комуну на території сучасного Вільнянського району. То був березень 1933 року. Згодом газета отримала свою першу назву “Зоря комуні”, яка проіснувала аж до початку 60-х років.

Ще одна пам'ятна дата – 1962 рік, коли замість “Зорі комуні” світ побачив перший примірник “Дніпровських вогнів”.

На жаль, ми знаємо далеко не всіх співробітників редакції, особливо довоєнного періоду. І все ж відомо, що у 1935–1936 роках газету очолював

Петро Гнатович Горбатько, у 1937–1941 – Микола Іванович Коробов. З моменту визволення району від німців у 1943 р. і аж до 1951 року тут редагував Іван Максимович Двірник.

Значний внесок у розвиток місцевої журналістики зробили Петро Якович Іващенко, Євген Романович Березовський, Борис Федорович Куліш, Віктор Павлович Фоменко, Дмитро Гнатович Братко, Михайло Олександрович Черноиван, Юрій Павлович Дзюбаненко...

Від агітатора до пропагандиста і організатора “Дніпровські вогні” в наступні роки наполегливо йшли до головного призначення газети – інформувати загал всебічно і правдиво, особливо за часів незалежності.

Приємно відзначити, що для багатьох жителів районка сьогодні є трибуною, з якої прості люди говорять про свої біди, бачення розбудови України, дають оцінку владі. І ми пишаємося довірою наших читачів.

Завдяки активній підтримці районної ради та райдержадміністрації – газетярям, в нелегких економічних умовах, вдається утримувати на плаву видання, при цьому передплатна ціна для населення є вельми доступною.

Життя багатогранне і не все в ньому просто. Але які б випробування не чекали, ми гордимся тим, що маємо багато друзів з числа наших читачів. Будьмо разом!

*Тимощенко О.,
редактор газети “Дніпровські вогні”*

Пером і словом. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Нац. спілка журналістів України; Запоріж. обл. орг-ція. – Запоріжжя : Дніпров. металург, 2010. – 326с. – Із змісту : Науменко І. Шнайдрок Галина Федорівна. – С. 261–262.

Вони слави не шукали / Запоріж. обл. орг-ція Нац. спілки журналістів України. – Запоріжжя, 2002. – 200 с. – Із змісту: Науменко І. Патріарх журналістського корпусу : [Г. Ф. Шнайдрок]. – С. 155–156.

Тимощенко О. Нехай газета єднає нас ще довго : “Дніпровським вогням” – 75 // Дніпров. вогні. – 2008. – 29 берез. (№ 25). – С. 1.

Воловоденко В. Починала в районці : [про найстарішу журналістку Запоріж. обл. Г. Ф. Шнайдрок] // Дніпров. вогні. – 2002. – 20 квіт. – С. 2.

“Дніпровським вогням” – 60 // Запоріж. правда. – 1993. – 10 берез.

Поздравляем! : [“ДВ” – 60 лет] // Индустр. Запорожье. – 1993. – 30 марта.

Фоменко В. Право не имеет : [ред. “ДВ” о положении район. газеты] // Журналист. – 1989. - № 8. – С. 4.

Йдти впереди всех : [обзор публикаций район. газеты] // Индустр. Запорожье. – 1987. – 14 июля.

Ще гриміли бої... : [про що писала Вільнян. район. газета у 1944 р.] // Дніпров. вогні. – 1983. – 24 верес.

Чайка Т. Рапорт до ювілею // Друг читача. – 1983. – № 17. – С. 2.

Юбилей районної газети // Индустр. Запорожье. – 1983. – 15 марта.
Газеті “Дніпровські вогні” – 50 // Запоріж. правда. – 1983. – 15 берез.
Куліш Б. На час жнив – щодня [виходить Вільнян. район. газета] // Рад.
Україна. – 1981. – 19 лип.

Книгопоширення

Вільнянське районне товариство любителів книги

Петренко Л. Краше пропагувати книгу // Дніпров. вогні. – 1987. – 31 березня.

Чайка Т. Помічники тваринників : [активісти ДТКЛ часті гості на тварин. фермах, у рільників Вільнян. р-ну] // Друг читача. – 1987. – 9 квіт. – С. 7.

Чайка Т. Перевага – масовим формам : [первин. осередок ДТЛК Вільнян. з-ду столов. приборів] // Друг читача. – 1987. – 17 груд.

Чайка Т. Формуляр – спільний // Друг читача. – 1983. – 17 листоп.(№ 46).

Книжкова торгівля

Магазин “Книги”

Рябініна В. Вахта врожаю // Друг читача. – 1980. – 3 лип.

Высочина Р. В коллективе коммунистического труда // Сов. книжная торговля. – 1961. - № 7. – С. 16.

Культура

Культурно-освітня робота

Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту області : Стат. зб. – Запоріжжя, 2004. – 32 с.– Із змісту: [Вільнянський район]. – С. 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

***

Пихтеева В. Висока нагорода за служіння людям і культурі : [орденом “За заслуги перед Запорізьким краєм” III ступеня нагороджено зав. відділом нар. творчості РОКД Л. Д. Тандуру: м. Вільнянськ] // Дніпров. вогні. – 2010. – 7 лип.(№ 52). – С. 1.

“Вогники тепла” у подарунок : [кращі працівники культури] // Дніпров. вогні. – 2010. – 3 квіт. – С. 2.

Їхня робота – це завжди свято // Дніпров. вогні. – 2009. – 21 берез. – С.1.

Стьожка Л. “Культура має жити, а не “виживати” : [бесіда з нач. район. відділу культури та туризму; записала В. Пихтєєва] // Дніпров. вогні. – 2008. – 22 берез. – С. 1.

Стьожка Л. “Культура жила, живе і повинна жити!” : [нач. Вільнян. район. відділу культури про стан культури в районі; записав О. Короткевич] // Дніпров. вогні. – 2004. – 31 лип. – С. 2.

Стьожка Л. Місцева культура: кому – мати, кому й мачуха // Дніпров. вогні. – 2003. – 23 лип. – С. 1.

Федорова Г. Наше духовне життя : [про роботу закладів нар. творчості та дозвілля Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 1991. – 24 січ.

Меняйло Л. Важливі завдання культармійців // Дніпров. вогні. – 1985. – 24 січ.

Романенко Л. Кадри культосвітніх закладів // Дніпров. вогні. – 1982. – 2 жовтня.

Вільнянське районне об'єднання культури та дозвілля

Життя моє – моя любов : [Н. П. Кагадей, дир. РОКД] // Дніпров. вогні. – 2009. – 2 верес. – С.1.

Романенко С. Наші “Вечорниці” приймали з оркестром та хлібом з медом : [самодіял. нар. колектив РОКД представляли Запоріж. обл. на III Міжнар. фольклор. фестивалі етнографічних регіонів України “Родослав”] // Дніпров. вогні. – 2009. – 10 жовт. – С.1.

Катя Охріменко – володарка гран – прі : [керівник дитяч. вокал. ансамблю “Карамель” РОКД отримала найвищу нагороду Всеукр. пісен. фестивалю “Цвіт папороті” (м. Стрий, Львів. обл.)] // Дніпров. вогні. – 2009. – 25 липня. – С. 2.

Відразу зачарували співом : [дитяч. вокал. ансамбль “Карамель” РОКД] // Дніпров. вогні. – 2009. – 3 черв. – С. 2.

[Улянка Антонова – учасниця вокал. ансамблю “Каприз” (керівник Т. Охріменко, РОКД)] // Дніпров. вогні. – 2009. – 13 черв. – С. 2.

Степаненко О. Відзнаки вільнянської молоді : [премії для обдаров. молоді отримали К. Охріменко, А. Музика, О. Венгерова] // Дніпров. вогні. – 2007. – 3 лип. – С. 2.

Калужна В. Вільнянці у “Пісенному суцвітті” : [дитяч. вокал. ансамбль РОКД гідно виступив на IV обл. фестивалі виконавців сучас. пісні “Пісенне суцвіття”] // Дніпров. вогні. – 2005. – 18 трав. – С. 2.

Рафалович Н. “Світанок” у Вільнянську : [творчий клуб з такою назвою відкрився у квітні при район. Будинку культури] // Дніпров. вогні. – 2003. – 19 квіт. – С. 2.

Короткевич О. Повернулися з перемогою : [про участь дитяч. нар. колективу “Аеліта” у Всеукр. фестивалі дитяч. естрад. творчості “Топ - топ”] // Дніпров. вогні. – 2003. – 12 лип. – С. 1.

Обдарована вільняночка : [про К. Охріменко, учасницю конкурсу “Молода Галичина – 2003”, на якому виборола III місце (м. Новояворівськ, Львів. обл.)] // Дніпров. вогні. – 2003. – 23 лип. – С. 1.

Чайка Т. Збираються молоді подружжя : [про роботу “Клубу родинного щастя”] // Культура і життя. – 1982. – 31 січ.

Юдавина Л. Вольнянские вечера : [о культурно-масової роботі в клубі] // Индустр. Запорожъе. – 1972. – 14 нояб.

Див. також розділи : “Художня самодіяльність”; “Фольклорні колективи”.

Центр дитячої та юнацької творчості

Макарчук В. Клуб “Юність”: завжди енергійні, творчі, активні // Дніпров. вогні. – 2006. – 8 листоп. – С. 1.

Пихтєєва В. Вокалісти з ЦДЮТ попереду // Дніпров. вогні. – 2005. – 29 січ.

Левченко В. Наші театральні тепер зразкові! : [театрал. студія “БЕМС” при ЦДЮТ] // Дніпров. вогні. – 2005. – 30 берез. – С. 2.

Пихтєєва В. Стали новоселами і ти, і я? : [в приміщенні колиш. Вільнян. райкому партії розмістився “Центр дитячої та юнацької творчості”] // Дніпров. вогні. – 1991. – 26 листоп.

Див. також розд. “Театральні колективи” (студія “БЕМС”).

Бібліотеки

Публічні бібліотеки Запорізької області : Довідник. – Запоріжжя : АА Тандем, 2010. – 175 с. – Із змісту: Вільнянська центральна районна бібліотека; Районна бібліотека для дітей. – С. 51.

Позднякова Н. Бібліотеки знову з “МИГом” : [спонсор. допомога редакції газети бібліотекам району] // Дніпров. вогні. – 2007. – 17 січ. – С. 1.

Гетц Л. Добрі прояви у нас все-таки є : [стан бібліотек Вільнян. ЦБС у Рік культури] // Дніпров. вогні. – 2003. – 16 серп. – С. 2.

Короткевич О. Люди читають, і це добре // Дніпров. вогні. – 2003. – 4 жовтня. – С. 1.

Бібліотеки – трудячим : [Вільнян. р-н] // Дніпров. вогні. – 1975. – 6 верес.

Вільнянська центральна районна бібліотека

Позднякова Н. “Бібліотекам – суспільну підтримку” : [благодійна акція (1. X. 2010 – 1. X. 2011 рр.)] // Дніпров. вогні. – 2010. – 6 жовт.(№78). – С. 2.

Пихтєєва В. Якби ще бібліотекарям гідну зарплату, а читачам хороші книги // Дніпров. вогні. – 2001. – 25 квіт.

Гетц Л. Книгам – життя, бібліотекарям – оптимізму // Дніпров. вогні. – 2001. – 29 верес.

Пихтєєва В. “Живи, бібліотеко!”, сказали вільнянці // Дніпров. вогні. – 2000. – 13 квіт.

Крамаренко В. Тихая смерть : [читатель район. библиотеки о ее бедствен. положении; предлагает создать фонд помощи библиотекам] // Нар. газета. – 1999. – 19 янв. – С. 2.

Пихтєєва В. Лежать шляхи через сторінки книг : [про святкування Дня бібліотек вперше] // Дніпров. вогні. – 1998. – 8 жовт. – С. 2.

Жердева В. Як промінь світла : [про працівників район. бібліотеки для дорослих] // Дніпров. вогні. – 1997. – 24 груд. – С. 2.

Вільнянська районна дитяча бібліотека

Стешенко В. Дитячій бібліотеці потрібен дах // Вільнян. вісті. – 2010. – 14 серп. – С. 3.

Стьожка Л. Дитяча бібліотека: рух по замкнутому колу // Дніпров. вогні. – 2008. – 30 серп. – С. 1.

Миронюк Л. Тришкин кафтан социальной заботы, или Куда выселяют детскую библиотеку? // Наше время плюс. – 2006. – 10 авг. (№ 32). – С. 4.

Галевко М. Справи і проблеми дитячої бібліотеки // Дніпров. вогні. – 1994. – 22 жовт.

Стешенко В. Сімейне читання // Дніпров. вогні. – 1993. – 18 груд.

Панасенко В. Бенефіс читача // Дніпров. вогні. – 1992. – 20 трав.

Фоменко В. Читацький бенефіс // Запоріз. правда. – 1992. – 29 трав.

Романенко Л. Серед книжок, дітей та ідей : [про Л. С. Пушняк, дир. бібліотеки] // Дніпров. вогні. – 1991. – 5 трав.

Пушняк Л. З любов'ю до книги // Дніпров. вогні. – 1988. – 25 жовт.

Іваненко Л. За пропаганду книги серед юних : [на респ. огляді роботи дитяч. та шкіл. бібліотек серед кращих названо Вільнян. район. бібліотеку для дітей] // Запоріз. правда. – 1982. – 30 листоп.

Пам`ятки історії та культури та їх охорона

Меморіальні комплекси, пам`ятники, братські могили, поодинокі захоронення та пам`ятні знаки загиблим у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр. на території Запорізької області. – Запоріжжя, 2008. – 59 с. – Із змісту: [м. Вільнянськ]. – С.17.

У пам`яті нащадків: Ілюстров. зб., присвяч. увічненню пам`яті жертв Другої світов. та локал. війн ХХ ст. Запоріз. обл. – Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 248 с. – Із змісту : Вільнянський район. – С.108–121.

Сидоренко М. Пам'ять не вкриють сніги / Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури; Запоріж. обл. орг-ція. – Запоріжжя : Запоріжжя, 2003. – 160 с. – Из змісту : 1991 рік. Спорудження постаменту для пам'ятного знака на честь подвигу Героя Радянського Союзу Бочарова Я. В. (м. Вільнянськ). – С.148; [в т. ч. про Воробйова І. Г., ветерана Товариства]. – С. 158.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Из змісту: Пам'ятки археології : [в т. ч. про курган на околиці м. Вільнянська]. – С.7; Пам'ятки історії : [в т. ч. в м. Вільнянську]. – С. 35–37.

Памятники истории и культуры Украинской ССР : каталог-справочник. – К.: Наук. думка, 1987. – 736 с. – Из содерж. : Вольнянск. – С. 201.

Памятники истории и культуры Запорожской области: Науч.-вспом. библиогр. указат. / ЗОУНБ им. А. М. Горького; обл. орг-ция о-ва охраны памятников истории и культуры. – Запорожье, 1985. – 187 с. – Из содерж.: Вольнянск. – С. 66.

Самые ухоженные памятники – в Вольнянске: (победителем обл. конкурса на лучшее благоустройство памятников, мемориалов, братских могил и др. мест захоронения погибших защитников Отечества признан Вольнян. горсовет (пред. – В. Стефаненко)) // Индустр. Запорожье. – 2010. – 14 мая (№ 70). – С. 2.

Ті роки забуттю не підлягають : [відкрито пам'ятний знак жертвам голодомору] // Дніпров. вогні. – 2007. – 28 листоп. - С. 1.

Воробйов І. З поміткою – “День Перемоги” : [про стан пам'ятників в місті] // Дніпров. вогні. – 2005. – 6 квіт. – С. 1.

Стьожка Л. Для себе і для нащадків : [нач. район. відділу культури про стан збереження пам'ятників] // Дніпров. вогні. – 2003. – 30 квіт. – С. 1.

Тимошенко З. До народної пам'яті з повагою : [про зберігання пам'яток історії та культури у Вільнян. р-ні] // Дніпров. вогні. – 1991. – 7 лют.

Чайка Т. Безцінна спадщина // Дніпров. вогні. – 1989. – 28 берез.

Чайка Т. На зароблені кошти [юнармійці Вільнян. СШ № 2 спорудили пам'ятник загиблим у війну вчителям і вихователям школи] // Патріот Батьківщини. – 1989. – 25 черв.

Трав'ян В. Пам'ятники вимагають уваги : [про роботу Вільнян. район. орг-ції Укр. т-ва охорони пам'ятників історії та культури] // Дніпров. вогні. – 1987. – 5 берез.

Демченко О. Зберегти для нащадків : [про роботу первин. орг-ції т-ва по охороні пам'ятників історії та культури Вільнян. з-ду ім. Шевченка] // Дніпров. вогні. – 1987. – 5 лют.; 21 берез.

Меняйло Л. Заложена аллея : [в честь 40-летия Победы : г. Вольнянск] // Индустр. Запорожье. – 1985. – 1 мая.

Чайка Т. [Про роботу Вільнянського районного товариства охорони пам'яток історії та культури] // Пам'ятники України. – 1985. - № 1. – С. 20.

Чайка Т. Люди пам'ятають : [меморіальна дошка на з-ді ім. Шевченка, на якій викарбовані імена тих робітників, хто не повернувся з війни] // Дніпров. вогні. – 1966. – 11 серп.

Братська могила бійців частин особливого призначення

вул. Червоноармійська, 42

Біля адміністративного будинку заводу ім. Т. Г. Шевченка поховано 18 бійців 19-го загону частин особливого призначення (ЧОП), яким керував уповноважений особливій продовольчій комісії 13-ї армії по Олександрівському повіту латиський стрілець Оккерт Федір Федорович. Комісаром загону був Феоктістов.

Загін був розквартирований на ст. Софіївка – у приміщеннях заводу сільськогосподарських машин (колишній завод Классена і Нейфельда), на квартирах мешканців робітничого селища. Частина загону знаходилась у селі Новомиколаївка.

У липні 1920 року загін червоноармійців із 20 вершників направився в Новомиколаївку за хлібом і фуражем. В той період в Новомиколаївському і сусідньому Покровському районах хазяйнували махновці. Дізнавшись про похід червоноармійців, вони на дорозі розставили борони зубцями догори, щоб зупинити просування червоних вершників. А перед світанком, близько п'ятої години ранку, в Новомиколаївці відбувся бій. Червоноармійці були порубані, їх тіла спотворені. Точна кількість загиблих того кривавого ранку невідома. Старожили в своїх спогадах наводили цифри від 15 до 22 чоловік. Врятувались і дістатися Софіївки змогли лише кілька чоловік (Ф. Ф. Оккерт, Кожешкуров).

Дізнавшись про жакливу смерть червоноармійців, керівництво особливого загону і війська ОГПУ вислали в Новомиколаївку збройний загін, який вибив махновців, що дало змогу підібрати трупи загиблих і відвезти в Софіївку.

Їх привезли на територію заводу ім. Шевченка (тоді держзавод № 10). Робітники заводу Герман Максимович Глоба, Горбачов, Печеник та інші вивозили труни із коштовного кондиційного пиломатеріалу.

Родичів загиблих викликали для опізнання трупів. Незадовго до трагедії до червоноармійця Шаповалова приїздила дружина з донькою 8-ми років, привезла йому шкарпетки. По цих шкарпетках вона і впізнала свого вбитого чоловіка.

Загиблих поховали з воїнськими почестями біля заводу на старому цвинтарі в братській могилі. Донька робітника заводу Горбачова – Наталя (Наталія Петрівна Фурсенко) організувала дівчат, і вони сплели 45 вінків, якими вкрили могилу. Серед свідків урочистого поховання був і Павло Зайцев – місцевий мешканець.

На траурному мітингу, як свідчать старожили, була майже вся Софіївка. Несли червоні прапори, співали революційні гімни, виступали з промовами над могилою. Пролунав артилерійський салют.

У 1925 році на могилі встановлено дерев'яний обеліск. Під час травневих свят біля братської могили бійців-чопівців проводились урочисті мітинги. Могила була засаджена квітами. Для постійного догляду за братською могилою була організована група молоді на чолі з комсомолкою Євдокією Порфирівною Найдоною.

В 1977 році при будівництві нового корпусу заводу ім. Шевченка пам'ятник було встановлено в іншому місці подвір'я заводу: на гранітній стелі (1,5 x 0,66 x 0,15 м), на лицьовому боці вибито меморіальний текст. Навколо пам'ятника із залізобетонних плит утворено майданчик розміром 10 x 10 м, також була встановлена металева огорожа 50 x 50 м. Автор пам'ятника – Москаленко Н. В.

Відомі прізвища бійців, загиблих і похованих на території заводу:

1. Бочинський Георгій – член партосередку Олександрівського повітового комітету с. Софіївка;
2. Хіпов Олександр – командир ескадрону,
3. Воронков,
4. Шаповалов,
5. Ващенко Микола,
6. Кисельов,
7. Меретьєв Володимир Васильович – кулеметник,
8. Алексєєв,
9. Ніканоров,
10. Григоренко,
11. Дураков.

Памятники истории и культуры Украинской ССР : каталог-справочник. – К.: Наук. думка, 1987. – 736 с. – Из содерж. : [Братская могила бойцов отряда особого назначения]. – С. 201.

Історична довідка про поховання бійців частини особливого призначення на території заводу ім. Шевченка : [використані матеріали Вільнян. район. краєзнав. музею: паспорт пам'ятника, історичні нариси Воробйова І. Г., спогади Фурсенко Н. П., Каюсова В., Плотнікова С. Т., Буркутського, червоноармієць 19-го загону] / підготувала матеріали Гриценко Т. Р. – Вільнянськ, 2006. – 3 с.

Братська могила радянських воїнів

Провулок Гвардійський

Біля трубноного цеху ремонтно-транспортного підприємства поховано 14 воїнів 1-го механізованого корпусу та 135 воїнів танкової бригади Південно-Західного фронту, які загинули при визволенні міста від фашистських загартників 21 вересня 1943 року. Відомі імена всіх загиблих.

У 1947 році на могилі встановили цегляну піраміду, а у 1970 році спорудили меморіал: залізобетонну скульптуру воїна (висота 2,4 м) на гранітному постаменті (1,2 м), на лицьовому боці якого – меморіальна дошка з написом та прізвищами похованих. Автор скульптури Коломинський Л. С.

У 1995 році пам'ятник було повністю реконструйовано: встановлено стелу неправильної форми з алюмінієвим барельєфом голови скорботної матері та плити з прізвищами загиблих воїнів та розстріляних мирних жителів.

У липні 2001 року було скоєно акт вандалізму: задля дрібного прибутку знято усі алюмінієві предмети.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Із змісту: Пам'ятки історії : [Братська могила радянських воїнів: м. Вільнянськ, провулок Гвардейський]. – С. 35.

Короткевич С. Братська могила у Ароновому саду // Вільнян. вісті. – 2010. – 9 жовт. – С. 3.

Братська могила радянських воїнів, пам'ятні знаки на честь воїнів-визволителів, земляків та воїнів-інтернаціоналістів, які загинули в Афганістані

Площа Перемоги

У центрі міста Вільнянськ знаходиться Меморіальний комплекс на честь радянських воїнів-визволителів. В боях за Вільнянськ (тоді селище Червоноармійськ) брали участь бійці 1-ї та 2-ї механізованих бригад 1-го гвардійського механізованого корпусу під командуванням генерал-лейтенанта І. М. Руссієнова разом з танкістами 135-ї танкової бригади Південно-Західного фронту

на чолі з підполковником М. З. Безнощенком. Внаслідок стрімкого наступу радянських військ 21 вересня 1943 року районний центр було визволено від німецько-фашистських загарбників. В братській могилі поховано 773 воїна 12-ї та 8-ї гвардійських армій. Відомі імена всіх загиблих. Серед них Герой Радянського Союзу Я. В. Бочаров, останки якого було перепоховано в 1970 році в братську могилу. Знайшли їх разом з медальоном учні СШ № 2 м. Вільнянська біля ст. Янцеве Вільнянського району.

На могилі встановлено гранітний обеліск (висота 1,2 м) і стелу (висота 2 м) з посвятою. По обидва боки від могили встановлено 17 меморіальних гранітних плит (0,9 x 1,35 м) з прізвищами 28 воїнів.

На алеї Слави на честь 618 воїнів-земляків та Героїв Радянського Союзу, які загинули при визволенні району, встановлено гранітні блоки з викарбуваними прізвищами: В. Авраменка, Д. Білокопитова, Я. Бочарова, В. Гнаровської, П. Зачиняєва, В. Канарєєва, І. Скворцова, О. Слободчикова та інших.

У 2005 році на місці залізобетонних плит Меморіального комплексу було встановлено 30 гранітних плит з прізвищами похованих тут радянських воїнів. Біля підніжжя обеліска була розміщена гранітна стела розміром 1, 2 x 1, 8 м із зображенням О. Г. Єрьоменка – легендарного комбата, нашого земляка. Автор монумента А. І. Ротач, працівник Яневського гранітного кар'єру.

Неодноразово приїздив до Меморіального комплексу син Олексія Гордійовича Єрьоменка – Іван Олексійович. 2007 року відвідали братську могилу О. І. Бухтояров і його син Іван із м. Богородицька Тульської області. За допомогою Запорізького обласного видавничого агентства “Книга пам'яті” вони відшукали місце поховання свого дідуся та прадідуся Ф. Н. Бухтоярова – танкіста, гвардії молодшого лейтенанта, який загинув восени 1943 р., визволяючи Вільнянщину.

***

У 1995 році у східній частині комплексу встановлено пам'ятний знак на честь воїнів, які загинули в Афганістані, у вигляді гранітного обеліску (висота 11 м) з посвятою. Він представляє собою форму автоматної мушки діаметром 6 м, висотою 7 м. В середині напівкола встановлено гранітний обеліск, на лицьовій стороні якого зверху викарбувана зірка, нижче текст: “Афганістан болит в моеї душі”.

Перед обеліском покладено полірований гранітний камінь, на якому викарбувано в обрамленні муарової стрічки автомат і головний убір воїна-інтернаціоналіста. Дуги напівкола зверху з'єднані зіркою з нержавіючої сталі. Пам'ятник встановлено на полірованому гранітному постаменті. Ліворуч та праворуч від пам'ятника пропорційно розміщено по 3 трапецієвидні похилі блоки. На лицьовій похилій стороні кожного блока знаходяться металеві барельєфи шести загиблих земляків, воїнів-афганців:

Галицький Юрій Борисович (08.08.1965 – 30.10.1984) – сержант; народився в с. Грізне Вільнянського району. Одержав середню освіту, 20.09.1983 року призваний Вільнянським РВК до лав Радянської Армії. Службу проходив в Афганістані. За проявлену мужність і героїзм в бою був нагороджений орденом Червоної Зірки. 30.10.1984 року загинув смертю хоробрих на полі бою. Посмертно нагороджений другим орденом Червоної Зірки. Похований в с. Грозному.

Воронін Віктор Інокентійович (12.01.1960 – 25.02.1980) – рядовий; народився в Красноярському краї (с. Сорськ, РФ). В 1966 р. з батьками переїхав до с. Михайлівка Вільнянського району, де отримав середню освіту. В листопаді 1979 р. Вільнянським РВК призваний до лав Збройних Сил СРСР. 25.02.1980 р. колона автомашин, в якій знаходився рядовий Воронін, була піддана нападу ворога. Під час бою він загинув. Нагороджений медалями “За відвагу”, “Воїну-інтернаціоналісту”, “70 років Збройних Сил СРСР”, Грамотою (знаком) Президії Верховної Ради СРСР.

Дроб'язко Олександр Васильович (19.07.1965 – 04.08.1984) – рядовий; уродженець с. Новоселівка Вільнянського району. Закінчив загальноосвітню школу № 1 в м. Вільнянську, ПТУ № 32 в м. Запоріжжі, Токмацький технікум-школу; отримав професію механіка-водія гусеничного тягача. 27.09.1983 р. призваний до лав Радянської Армії, службу проходив в Афганістані, п/п 51883 (Шинданти). 04.08.1984 р. при виконанні військового завдання загинув. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Похований у м. Вільнянську на громадському кладовищі. На пам'ятнику викарбувані портрет Дроб'язка О. В. та меморіальний текст.

Титула Микола Анатолійович (03.06.1965 – 24.11.1985) – рядовий; народився в с. Петрівське Вінницької області. В 1978 р. сім'я переїхала до села Богатирьово Вільнянського району. Після закінчення 8 класів в Богатирьовській СШ навчався в ПТУ № 6, отримав спеціальність – машиніст крану. В 1983 р. Вільнянським РВК призваний до лав Збройних Сил СРСР, службу проходив в ДРА (п/п 83255). 25 листопада 1985 р. рядовий Микола Титула, вірний військовій присязі, загинув. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Поховано в с. Богатирьово.

Тиванюк Павло Павлович (18.08.1968 – 28.10.1988) – рядовий; народився в с. Зелене Вільнянського району. В 1985 р. закінчив СШ № 4 м. Вільнянська. Працював слюсарем в колгоспі. 09.10.1986 р. Вільнянським РВК був призваний в армію та направлений для проходження військової служби в Афганістан (п/п 71205). 28 жовтня 1988 р. колона бойової техніки, в якій знаходився старший водій П. П. Тиванюк, піддана нападу ворога. В бою Тиванюк загинув, до кінця виконавши свій військовий обов'язок. За мужність

та відвагу посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Похований в с. Зелене на громадському кладовищі. На честь П. П. Тиванюка в с. Люцер-на Вільнянського району названі вулиця і школа.

Феленко Володимир Володимирович (07.03.1965 – 26.12.1984) – рядовий; народився в с. Максимівка Вільнянського району. Після закінчення СШ № 4 м. Вільнянська працював на заводі ім. Шевченка. 28.03.1983 р. Вільнянським РВК призваний в армію. Службу проходив в Афганістані (п/п 65753). 26 грудня 1984 р. під час проведення бойової операції проти моджахедів ворожим снарядом був підірваний БТР, в якому знаходився рядовий Феленко. Від отриманих поранень боєць помер. За проявлені мужність та відвагу посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Похований в м. Вільнянську на громадському кладовищі.

Автори пам'ятника: Олійник В. Д., Моргулець В. О., Чаговець П. М.

У пам'яті нащадків: Ілюстров. зб., присвяч. увічненню пам'яті жертв Другої світов. та локал. війн ХХ ст. Запоріж. обл. – Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 248 с. – Із змісту : [Меморіальний комплекс на честь воїнів-визволителів, що полягли у двобої з німецько-фашистськими загарбниками у вересні – жовтні 1943 року. Тут поховано близько 800 радянських бійців і командирів : фото]. – С. 110; [Пам'ятник воїнам-землякам, що загинули в Афганістані у 80-ті роки ХХ ст. : фото]. – С. 121.

Меморіальний комплекс на честь радянських воїнів у м. Вільнянську : [іст. довідка] / Вільнян. район. краєзав. музей; матеріал підготувала Т. Р. Гриценко. – Вільнянськ, 2010. – 3 с. – [Машинодрук].

Вільнянці – воїни-інтернаціоналісти : [іст. довідка] / Вільнян. район. краєзав. музей; матеріал підготувала Т. Р. Гриценко. – Вільнянськ, 2010. – 3 с. – [Машинодрук].

Переправа в майбутнє. Кічкас. Павло-Кічкас. Заводський район : присвячується 40-річчю утворення Завод. р-ну міста Запоріжжя. – Запоріжжя : Дике Поле, 2009. – 48 с. : іл. – Із змісту : Герої Радянського Союзу : (Білокопитов Д. І., Скворцов І. В.). – С. 43

Подвигом славны твои земляки : рассказы о Героях Сов. Союза. – Запорожье : Кн.-газ. изд-во, 1962. – 351 с. – Из содерж. : Ее воспитал ленинский комсомол : (Гнаровская В. И.). – С. 48 – 54; За жизнь других : (Зачиняев П. С.). – С.94 – 95; Пал смертью храбрых... : (Слободчиков А. Т.). – С. 276 – 278.

***

Це стосується пам'яті усіх нас : [про реконструкцію пам'ятника воїнам-афганцям] // Дніпров. вогні. – 2009. – 21 жовт. – С.1.

Герасименко І. Історія одного подвигу : [В. М. Авраменко] // Дніпров. вогні. – 1975. – 21 січ.

Герої не вмирають : [про відкриття меморіал. комплексу загиблим воїнам у м. Вільнянськ : є фото] // Дніпров. вогні. – 1970. – 12 трав.

Див. також розд. “Вільнянці – учасники бойових дій у локальних конфліктах.

Будинок фабричного початкового училища
вул. Леніна, 8 (поруч із залізничною станцією)

Двоповерховий цегляний, білений будинок з двосхилим дахом під шифером. Розміри 23 x 58 м.

Училище відкрито у 1894 році як дворічний фабрично-заводський заклад, де готували кваліфікованих робітників для обслуговування Лозово-Севастопольської залізниці. У 1913 році тут навчалось 47 учнів, які мали змогу отримати професію залізничного обхідника, ремонтника, помічника машиніста. Більша частина випускників працювала в Олександрівських майстернях.

Тепер приміщення використовується як пристанційна будівля.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Із змісту: Пам'ятки історії : [в т. ч. будинок фабричного початкового училища]. – С. 36.

Корпус заводу Г. Д. Нейфельда
вул. Перемоги, 3

Одноповерховий будинок з червоної цегли, дах двосхилий під шифером. Розміри 19 x 41 м. У 1886 році німецькими колоністами Нейфельдом та Класеном заснований завод сільськогосподарських машин і обладнання, на якому працювала основна частина населення Софіївки. У лютому 1905 року на території заводу почався страйк робітників, які вимагали поліпшення умов праці.

У 1910–1913 роках завод став великим підприємством сільськогосподарського машинобудування. Тут випускали парові та кінськотяглові молотарки, плуги, жниварки тощо.

У часи першої світової війни завод виготовляв воєнну продукцію – піхотні гранати.

Тепер у цьому приміщенні знаходиться один з корпусів заводу імені Т. Г. Шевченка.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Із змісту: Пам'ятки історії : [в т. ч. корпус заводу Нейфельда]. – С. 36.

Пам'ятне місце розташування командного пункту 8-ї гвардійської армії Південно-Західного фронту

Околиця міста (за 1,5 км на захід по автостраді Запоріжжя – Донецьк)

Напередодні Запорізької операції у вересні – жовтні 1943 року тут містився командний пункт 8-ї гвардійської армії. У проведенні бойових операцій приймали участь командуючий 8-ю гвардійською армією генерал-лейтенант В. Чуйков, командуючий 17-ю повітряною армією генерал-лейтенант В. О. Судець, представник Ставки Верховного Головнокомандуючого маршал О. М. Василевський, командуючий Південно-Західним фронтом генерал армії Р. Я. Малиновський, член військової ради фронту генерал-полковник О. Желтов. Командний пункт знаходився на кургані (висота 6 м).

З кінця вересня 1943 року розпочалися жорстокі бої за 4-7 км на захід від міста Червоноармійська (Вільнянська). Для нанесення рішучого удару по ворогу і оволодіння містом Запоріжжя на рубежі Соколівка – Криничне – Любимівка – Новософіївка – Бекарівка в стик 12-ї та 13-ї гвардійських армій і була введена 8-та гвардійська армія 3-го Українського фронту. Після довгих виснажливих боїв 13 жовтня 1943 року наші частини закріпилися на рубежі Люцерна – Матвіївка – Криничне. 14 жовтня радянські війська оволоділи містом Запоріжжя.

На відзначення історичних подій 1970 року біля підніжжя кургану встановлено гранітний обеліск (висота 2, 7 м) з посвятою. Виготовлений пам'ятник у Янцевському гранітному кар'єрі (Вільнянський район).

Автор Чеверда В. І.

17-я воздушная армия в боях от Сталинграда до Вены : воен.-ист. очерк о боев. пути 17-й воздуш. армии в годы Вел. Отеч. войны. – М.: Воениздат, 1977. – 261 с.: ил. – Из содерж. : [в Вольнянске в дни штурма Запорожья нашими войсками находился главный наблюдательный пункт командующего фронтом генерала армии Р. Я. Малиновского]. – С. 82 – 89.

Чуйков В. За Советскую Украину. – К., 1972. – С.76, 95.

Див. також розд. "Вільнянськ в роки Великої Вітчизняної війни".

Протитанкова гармата – пам'ятний знак Я. В. Бочарову

Вул. Леніна, 43

Знаходився біля будинку краєзнавчого музею. Встановлено у 1975 році на честь Героя Радянського Союзу Я. Бочарова – старшого лейтенанта, командира протитанкової гармати 76-го гвардійського стрілецького полку.

Пам'ятний знак – це реальна протитанкова гармата зразка 1943 року на гранітному постаменті (4 x 2,5 x 0,4 м). Поряд меморіальна плита (0,85 x 0,6 м) з червоного граніту з написом. Автор Чеверда В. І.

Після реконструкції у 2005 році її розташували на території меморіального комплексу на честь радянських воїнів в центрі м. Вільнянська.

Памятники истории и культуры Украинской ССР : каталог-справочник. – К.: Наук. думка, 1987. – 736 с. – Из содерж. : [место подвига Героя Советского Союза В. Я. Бочарова], – С. 201.

Воробьев И. Пушка у музея // Индустр. Запорожье. – 1976. – 25 мая.

Див. також розд. “ Учасники визволення Вільнянська від німецько – фашистських загарбників”.

Свято-Володимирський собор

див. розд.: “Релігія”

Танк Т-34 – пам’ятник бойової слави

*Завмер навіки танк на п’єдесталі,
Тополі три сестри при нім ростуть.
Вільнянська земле, в цій броні із сталі
Героїв вічні подвиги живуть.
(Самоткан М.)*

За 0,5 км на захід від міста по автостраді Запоріжжя – Донецьк

У лютому 1943 року під час Донецької операції 25-й танковий корпус здійснив бойовий рейд в напрямку Павлоград – Запоріжжя, заглиблюючись у фашистський тил на 300 км. 23 лютого, отримавши наказ, вийшов із рейду в районі м. Запоріжжя.

У 1974 році на честь загиблих танкістів встановлено бойовий танк Т-34 на залізобетонному постаменті (6 х 3,3 м) та гранітну меморіальну плиту (1,9 х 1,18 м) з текстом-присвятою. Автор Борсюк В. П.

У пам'яті нащадків: Ілюстров. зб., присвяч. увічненню пам'яті жертв Другої світов. та локал. війн ХХ ст. Запоріж. обл. – Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 248 с. – Із змісту : [Місто Вільнянськ. Пам'ятник воїнам 25-го танкового корпусу, які у лютому 1943 року здійснили легендарний рейд по тилах фашистських військ : фото]. – С. 111.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Із змісту: Пам'ятки історії : (танк Т-34 – пам'ятник бойової слави). – С.37.

Лешюшенко Д. Москва – Сталинград – Берлін – Прага. – М., 1975. – С.153, 166, 248-249.

У стен Запорожъя. – Днепропетровск : Промінь, 1975. – С. 215–237.

Страницы славы : Краткий путеводитель. – Днепропетровск : Промінь, 1975. – 110 с. – Из содерж. : Малов В. Легендарный корпус. – С.74 – 76.

***

Воловоденко В. Слідами героїчного рейду // Дніпров. вогні. – 2006. – 22 лютого. – С. 2.

Воловоденко В. Легендарний рейд // Дніпров. вогні. – 1997. – 20 верес.

Миرونюк Л. Доля командира : [П. П. Павлов, командир 25-го танков. корпусу] // Дніпров. вогні. – 1997. – 20 верес. – С. 2.

Камінський С. Дорогами Великої Вітчизняної війни // Дніпров. вогні. – 1992. – 9 трав.

Семена М. Вічна пам'ять героям : [21 верес. 1973 р. в м. Вільнянськ відкрито пам'ятник в честь героїв – учасників рейду 25-го танков. корпусу : є фото] // Дніпров. вогні. – 1973. – 9 жовт.

Пам'ятник В. І. Леніну

[Пам'ятник В. І. Леніну : фото] // Дніпров. вогні. – 1980. – 22 квіт.

Погруддя Т. Г. Шевченку

(на території заводу ім. Шевченка)

Чайка Т. Шануємо пам'ять поета : [погруддя Т. Г. Шевченка на території з-ду ім. Шевченка; скульптор В. І. Зноба] // Дніпров. вогні. – 1966. – 1 верес.

Інші пам'ятники міста

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. Друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : [в т. ч про відкриття пам. знака жертвам голодоморів та політ. репресій]. – С. 150.

Бочковская Е. Летали над Вольнянском дельтапланы : [18 сент. с. г. был открыт памятник – самолет Л – 29] // Надежда. – 2010. – 24 сент.(№39). – С. 2.

Музеї

Вільнянський районний краєзнавчий музей

8 серпня 1968 року бюро Вільнянського райвиконкому народних депутатів прийняло рішення № 323 про заснування музею. Розпочалась робота по збиранню матеріалів. Серед творців музею, які вели збиральницьку діяльність, оформляли експозицію, організовували культурно-масову роботу – І. Г. Воробйов, Т. І. Чайка, П. Я. Большеменник, М. А. Сіроштан, Б. С. Бут, В. П. Постава, Д. П. Левченко, Л. І. Лобода, Б. Г. Билим, Т. В. Волокових. Керував плеядою громадських краєзнавців перший директор музею Микола Інокентійович Сибіряков (1895–1973) – людина непростой долі, великої енергії, самовідданий ентузіаст, учасник громадянської війни, кавалер ордену Леніна.

За три роки актив музею зібрав більше як 2000 експонатів (оригінальних і науково-допоміжних), які стали основою побудови експозиції. Музей було відкрито 30 червня 1971 року у невеличкому будинку з 6 кімнат загальною площею 74 кв. м.

У 1973 році, коли М. І. Сибірякова не стало, послідовником його справи і продовжувачем розвитку музейної діяльності в районі став Іван Герасимович Воробйов (нар. у 1920 р.) – учасник Великої Вітчизняної війни, офіцер-артилерист, підполковник у відставці. До виходу на пенсію він працював військовим комісаром району. У музеї трудився до 2002 року. І. Г. Воробйов – поет, краєзнавець, справжній патріот Вільнянщини. Пішовши на заслужений відпочинок в досить поважному віці, він і нині заходить до музею, допомагає порадами, залишається небайдужим до музейної справи.

У 1985 році для музею було відведено нове приміщення, де він знаходиться і зараз – колишню будівлю районного відділу народної освіти за адресою вул. Леніна, 41. Загальна площа будівлі – 240 кв. м. Експозицію музею було побудовано згідно з тематико-експозиційним планом, затвердженим науковою радою Запорізького обласного краєзнавчого музею у 1980 році. На 1 січня 2009 року музейна колекція налічувала 2285 предметів, із них основного фонду – 843 одиниці.

Від 2002 року музеєм керує Т. Р. Гриценко.

Література

Рутинський М. Музеєзнавство: Навч. посіб. для вузів / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К.: Знання, 2008. – 432 с. – Из змісту: [в т. ч. про Вільнян. краєзнав. музей]. – С. 195–199.

Гриценко Т. Вільнянський краєзнавчий музей / Т. Р. Гриценко, Ю. В. Гаджилова // Енциклопедія сучасної України. – К., 2005. – Т.4: В – Вог. – С.551.

Немцы Приазовья. История и судьбы. – Симферополь: Доля, 2004. – 279с. – Из содерж.: Экспозиция музея города Вольнянска: (Герб завода Нейфельда, фотографии завода; Фотография Нейфельда и рабочих завода (1912 г.); Черепаща, изготовленная на заводе Нейфельда) : [фото]. – С. 265.

***

Гриценко Т. Подаруйте музею експонат: [Вільнян. краєзнав. музей представив на музейному фестивалі “Експонат року” металеву декоративну таріль, виготовлену в 1908 р. на заводі Нейфельда] // Дніпров. вогні. – 2009. – 27 трав. (№ 39). – С. 2.

Гриценко Т. Пам'яті наших земляків : [нова експозиція в музеї присвячена 20-річчю виведення рад. військ з Афганістану] // Дніпров. вогні. – 2009. – 11 лют. – С.1.

Юрик П. Як можна зберегти сиву давнину за сто гривень, або Будні Вільнянського краєзнавчого музею // Запоріж. правда. – 2008. – 4 верес. (№130–131). – С. 10.

Гриценко Т. Перший директор, людина високих ідеалів: [М. І. Сибіряков – перший дир. Вільнян. район. краєзнав. музею] // Дніпров. вогні. – 2007. – 19 трав. (№ 37). – С. 2.

Добрянський В. Про деякі аспекти атрибуції вогнепальної і холодної зброї Вільнянського музею // Музейний вісник. – 2006. - № 6. – С. 134–137.

Вільнянський краєзнавчий музей // Музеї України. – 2005. –№2. – С.24.

Гриценко Т. Не хлібом єдиним : [в т. ч про встановлення меморіал. дошки Я. П. Новицькому на фасаді музею] // Дніпров. вогні. – 2005. – 18 трав. – С. 1.

Основа О. В пам'ять про славного земляка : [музей поповнився цінними експонатами із сімейного архіву Н. Л. Паторжинської, онуки видатного співака, уродж. Вільнян. р-ну І. С. Паторжинського] // Дніпров. вогні. – 2005. –16 лют. – С. 2.

Тимошенко З. Зберегти в пам'яті народу // Дніпров. вогні. – 1992. – 16 травня.

Воробйов І. Кращий музей // Дніпров. вогні. – 1987. – 12 листоп.

Воробйов І. Оновлюється музей // Дніпров. вогні. – 1984. – 28 лип.

Воробйов І. Пушка у музея // Индустр. Запорожье. – 1976. – 25 мая.
Клименко М. Школа мужності і патріотизму // Запорізі. правда. – 1976.
– 24 лип.

***

Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2011 рік: календар і корот. довідки з бібліогр. списками / КЗ “ЗОУНБ ім. О. М. Горького”; упоряд. І. В. Шершньова. – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 200 с. – Із змісту : Нагорна Г. 40 років (1971) Вільнянському краєзнавчому музею. – С.19–20.

Див. також розд.: “Почесні громадяни міста” (Воробйов І. Г.)

Музей освіти

(у Вільнянській гімназії “Світоч”)

Ми звикли до найрізноманітніших музеїв – міст і сіл, бойової слави, художніх та краєзнавчих. Вільнянці створили музей унікальний, якого немає ніде в області та навіть в Україні.

Очолила цю справу знаний у Вільнянському районі педагог, ініціатор багатьох освітянських починань, учителька-пенсіонерка Ганна Панасівна Романенко, яка й стала першим директором музею. Поштовхом для створення такого музею стала краєзнавчо-пошукова експедиція “Земля моя – Вільнянський дивокрай”. У результаті було зібрано багатий матеріал, який систематизували по розділах – козацька доба, розвиток освіти в ХІХ–ХХ століття, міжвоєнний період (1918–1941), відродження, розбудова школи, освіта в незалежній державі. Першу кімнату музею було обладнано до 80-річчя утворення Вільнянського району наприкінці 2004 року.

В експозиції представлено унікальні експонати, приміром, карта європейської частини Росії 1911 року, де означені освітні заклади того часу; чорнильниця козацької доби, перо зразка 1778 року; ретро-парта; старий дерев'яний пенал; старі зошити і підручники, учнівська форма, а також твори Д. І. Яворницького, Я. П. Новицького та інших авторів; історичні фотознімки, документи, особисті речі освітян.

Пізніше було відкрито й Кімнату Слави, призначення якої яскраво символізує стенд “Їхні імена не повинні розчинитися в часі”. Це щемний літопис про освітян – учасників Великої Вітчизняної війни.

При музеї діє гурток юних екскурсоловів, яким також керує Г. П. Романенко.

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : Короткевич О. У музеї освіти Вільнянщини. – С. 116–119.

***

Короткевич О. Старенька парта і чорнильниця-невиливайка приваблюють і нинішніх учнів // Запоріж. правда. – 2008. – 30 верес. (№ 145). – С. 3.

Короткевич О. Створили освітяни свій музей // Запороз. Січ. – 2005. – 23 квітня. – С. 8.

Кліковка Г. У Вільнянську відкритий перший в Україні музей освіти // Запоріж. правда. – 2004. – 14 груд. – С. 3.

Інші музеї м. Вільнянська

Большеменник П. Буде музей на заводі [ім. Т. Г. Шевченка] // Дніпров. вогні. – 1988. – 5 лип.

Обладнується музей [бойової і трудової слави Вільнян. р-ну] // Патріот Батьківщини. – 1985. – 3 лют.

Фольклор

Мудре слово : Прислів'я та приказки в говірках Нижньої Наддніпряни. Вип.2.–Запоріжжя : Комунар, 1992. – 169 с.– Із змісту : [прислів'я та приказки, записані у Вільнянську]. – С. 30, 40, 84, 126, 137, 144.

Сестра орлів : Легенди та перекази / упоряд. В. А. Чабаненко. – Дніпропетровськ: Січ, 1991. – 95 с. – Із змісту : Знайда : [записала влітку 1966 р. від Олекси Несуна у с. Сторчовому Вільнян. р-ну С. Романова]. – С. 12.

***

Воловоденко В. Легенди та перекази Вільнянщини // Дніпров. вогні. – 1995. – 16 груд.

Чайка Т. Свято вулиць [у Вільнянську] // Патріот Батьківщини. – 1988. – 9 жовт.

Колядко А. Люби, дитино, землю цю прекрасну : у Вільнянську відбулося свято рідної мови // Запоріж. правда. – 1989. – 8 лют.

Літературне життя

Чепурной С. Запорізькі поети у Вільнянську : [про зустріч мол. запоріж. поетів з вільнянцями] // Дніпров. вогні. – 1998. – 30 трав. – С. 4.

Артюх Владлен Якимович

Твори

Весняна зоря : [вірші]. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2005. – 110 с.

Погляд з сіяючої п'ятми : [поема] // Дніпров. вогні. – 1992. – 19 верес.

Література про життя та діяльність

Левченко В. Нова збірка Владлена Артюха : [у Вільнянську вийшла з друку нова збірка поетич. творів місцевого літератора, вченого-агронома “Весняна зоря”] // Дніпров. вогні. – 2005. – 8 черв. – С. 2.

Воробйов Іван Герасимович

Твори

От имени сердца : [стихотворения]. – Вольнянск : Район. типография, 2010. – 82 с.

Угол зрения : [стихотворения]. – Вольнянск : Район. типография, 2009. – 73 с.

Военная лирика. – Запорожье : Изд-во ОАО “Мотор-Сич”, 2008. – 119 с.

Сборник поэзии. – Запорожье : Изд-во ОАО “Мотор-Сич”, 2008. – 222 с.

Огонь любви : стихотворения. – Вольнянск : Район. типография, 2008. – 104 с.

Живность : стихотворения. – Вольнянск : Район. типография, 2007. – 83 с.

Живу тобой: стихотворения. – Вольнянск: Район. типография, 2007. – 66 с.: ил.

Память сердца : [стихотворения]. – Вольнянск : Район. типография, 2003. – 82 с.

Откровение. – Вольнянск: Район. типография, 1999. – 95 с.

Позывные сердца : [стихотворения]. – Вольнянск : Район. типография, 1998. – 100 с.

Боль моя... – Вольнянск : [б. и., 1997]. – 104 с.

Березовая светлынь : стихотворения. – Вольнянск : Район. типография, 1995. – 95 с.

Солдатские зори: стихотворения. – Запорожье: Выдавэць, 1994. – 80 с.

Исповедь : [стихотворения]. – Вольнянск : Район. типография, [б. г. и.]. – 47 с.

Обрус: антологія творів літераторів Запорізь. краю. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 600 с. – Из змісту : Воробьев И. “Под окошком моим”; “Воронье, каурые, белые...”; “Мерлушки облаков... “ : [вірші]. – С. 414.

Публіцистика

Нові імена Героїв [, що загинули і поховані на території Вільнян. р-ну : Герої Радян. Союзу А. Г. Сафра, В. Ф. Конопля, С. Абельханов] // Дніпров. вогні. – 1989. – 17 січ.

Край привільний, запорізький : [дореволюційний період історії області та Вільнян. району] // Дніпров. вогні. – 1989. – 16 листоп.

Тих днів не змовкне слава : (до 46-ї річниці визволення Вільнянщини) // Дніпров. вогні. – 1989. – 23 верес.

Не змовкне днів тих слава // Дніпров. вогні. – 1986. – 23 верес.

Нові музеї // Дніпров. вогні. – 1985. – 12 берез.

Їх іменами названо вулиці // Дніпров. вогні. – 1985. – 24 січ.

Література про життя та діяльність

Левченко В. Нова збірка поета : [“Вірність”] // Дніпров. вогні. – 2007. – 20 черв. – С. 2.

Миронюк Л. Позивні поетичного серця // Дніпров. вогні. – 1998. – 9 червня.

Пихтєєва В. Роки – не біда // Дніпров. вогні. – 1991. – 22 січ.

Див. також розд. “Почесні громадяни Вільнянська”; “Вільнянський краєзнавчий музей”; “Вільнянськ в роки Великої Вітчизняної війни”.

Короткевич Олег Іванович

Народився Олег Іванович Короткевич 1948 року в с. Червонокозацькому на Вільнянщині, де пройшло його раннє дитинство, а до школи ходив у Михайло-Лукашевому, куди переїхала їхня сім'я. Одинадцятирічку закінчив із золотою медаллю. Потім служив у прикордонних військах і кілька років мешкав на Північному Кавказі. У 1973 році повернувся до Вільнянська, де проживає і сьогодні. Закінчив Дніпропетровський державний університет і багато років працював у районній газеті “Дніпровські вогні” кореспондентом, старшим кореспондентом, завідуючим відділом, відповідальним секретарем. Його публікації можна і сьогодні побачити на шпальтах газет “Запорізька правда”, “Запорозька Січ”, “Труд” та інших періодичних виданнях обласного і республіканського рівня. Зараз працює в газеті “Вільнянські вісті”. Член Спілки журналістів України.

Починаючи з 1997 року при спонсорській допомозі вільнянських фермерів та підприємців Леоніда Петровича та Наталії Павлівни Чернових, Любові Іванівни та Миколи Івановича Лавриненків, Вадима Вікторовича Кривохатька, Василя Панасовича Щербака, Петра Миколайовича Коси та інших Олег Короткевич видав 6 збірок своїх ліричних і прозових творів, а також “Шаховий буквар” та збірку ліричних та прозових творів різних років “Бессоница”. До нової книги “Село ти моє колискове” увійшли нариси з історії рідного краю, розповіді про його людей. Центральне місце в них займає героїчна постать Воїна-фронтовика, людини старшого покоління, яка винесла на своїх плечах весь тягар буремних подій ХХ століття.

Майстерне втілення у творах Олега Короткевича знайшла і інша тематика: подорожні нариси про Шевченків край, а також древнє місто Богуслав, розповіді про наших сучасників, земляків-вільнянців, політичні статті, які не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Твори

Село ти моє колискове... : Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с.

Бессоница : Повесть. Рассказы. Лирика. Юмор. – Запорожье : Интер – М – Вольнянск : Район. типография, 2007. – 184 с.

Это горькое слово “разлука” : Проза, поэзия. – Вольнянск : Район. типография, 2005. – 48 с.

К любви приговоренный : Повесть, лирика. – Вольнянск : Район. типография, 2003. – 125 с.

Обнаженные сердца : Лирика. – Вольнянск : Район. типография, 2002. – 36 с.

Уходим в осень... : Лирика, юмор, этюд. – Вольнянск : Район. типография, 2001. – 36 с.

Любовная лирика. – Вольнянск : Район. типография, 1999. – 32 с.

С любовью... о любви : Лирика. Юмор и сатира. Этюды. Новелла. – Вольнянск : Район. типография, 1997. – 108 с.

Література про життя та діяльність

Дукачова Л. Про автора // Бессоница : Повесть. Рассказы. Лирика. Юмор. – Запорожье – Вольнянск, 2007. – С. 2.

“Село ти моє колискове...” : [про кн. вільнянця О. Короткевича] // Дніпров. вогні. – 2010. – 28 лип. (№ 58). – С. 1.

Тищенко М. Дарунок від поета : [вільнян. поет, журналіст О. Короткевич подарував Вільнян. район. бібліотеці 30 прим. нов. кн. “Бессоница”] // Дніпров. вогні. – 2007. – 29 серп. – С. 2

Короткевич Спартак Олегович

Короткевич Фелікс Олегович

Два крыла : Лирика / Короткевич С. О., Короткевич Ф. О. – Вольнянск : Район. типография, 2004. – 68 с.

Ларичкін Микола Олександрович

Народився поет 20 червня 1937 року в Білорусії, але з юнацьких років мешкає в Україні і своїм рідним містом вважає Вільнянськ.

Микола Олександрович Ларичкін пише вірші з 11 років. Один з перших його віршів “Хлеб Родине” було надруковано в газеті “Пионерская правда”. З того часу поезія стала постійною його супутницею. Також його поезії можна побачити на сторінках періодичних видань: газет “Запорізька правда”, “Комсомолец Запоріжжя”, “Компас” (деякий час працював в редакції цього видання), “Учительская газета”, журналів “Коммунист” и “Смена”. Побачили світ 32 збірки поезій, гумору та сатири, прози та 5 повістей.

Закінчив філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту (зараз – ЗНУ), працював в заочній вечірній школі м. Вільнянська. Зараз посідає посаду заступника голови Вільнянської міської організації ветеранів.

Убитые судьбою роковой : Стихи. – Вольнянск : Район. типография, 2004. – 22 с.

Избранные произведения. В 2 т. Т.1 : Лирика, юмор, сатира. – Вольнянск : Район. типография, 2002. – 255 с.

Человек – ветвь Древа Жизни : Повесть. – Вольнянск : Район. типография, 2002. – 51 с.

Раздумья и годы : Лирика. Юмор и сатира. Проза. – Вольнянск : Район. типография, 2001. – 85 с.

Дождь вдохновения : Лирика, сатира и юмор, проза. – Вольнянск : Район. типография, 2001. – 88 с.

О родном городе и о любви : Стихи. – Вольнянск : Район. типография, 1999. – 86 с.

Тайны души : Стихи, юмор, проза. – Вольнянск : Район. типография, 1998. – 93 с.

Поле поэзии : Стихи. – Вольнянск : Район. типография, 1997. – 63 с.

Раздумья и годы : Лирика, юмор и сатира, проза. – Вольнянск : Район. типография, 1996. – 86 с.

Бумеранг вдохновения : Стихотворения. – Вольнянск : Район. типография, 1996. – 36 с.

Голос времени : Стихотворения. – Вольнянск : Район. типография, 1995. – 82 с.

Параллели сердца : [Лирика. Юмор и сатира. Этюды]. – Запорожье : Выдавць, 1993. – 64 с.

Література про життя та діяльність

Миرونюк Л. Тайны души Николая Ларичкина // Народна газета. – 1998. – 20 жовт.

Галевко М. Четверта збірка : [віршів “Поле поезії”] // Дніпров. вогні. – 1997. – 8 листоп.

Перша книга Миколи Ларичкіна // Запороз. Січ. – 1994. – 10 лют.

Тимощенко О. Перша збірка земляка : [“Паралелі серця”] // Запоріз. правда. – 1994. – 2 лют.

Короткевич О. Перша збірка земляка // Дніпров. вогні. – 1994. – 26 січ.

Самоткан Микола Дмитрович

Народився 2 березня 1950 року в с. Хороше Озеро на Чернігівщині в сім’ї колгоспників. З раннього дитинства полюбив природу українського

лісостепу, яка й надихнула його на перші поетичні спроби. Перший його вірш “Матері” був опублікований в газеті “Правда Прилуччини” в 1969 році.

Після закінчення десятирічки поступив в Прилуцьке сільськогосподарське училище. Потім проходив строкову службу в армії. Після служби знову навчався в Прилуках – у гідромеліоративному технікумі.

Довгий час Микола Самоткан працював електриком, головним енергетиком в різних колгоспах. В 1990 році він закінчив ще один навчальний заклад – Київську сільськогосподарську академію.

Та поступово творча основа перемагає в житті Миколи Самоткана. Його запрошують на роботу в районну газету “Дніпровські вогні”, де він працював у відділі сільського господарства кореспондентом. Потім обіймав посаду редактора районного радіомовлення. Член Спілки журналістів України.

Заквітчана криниця : Лірика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 1999. – 32 с.
Любов моя : [Лірика]. – Вільнянськ : Район. друкарня, 1994. – 32 с.

Література про життя та діяльність

Короткевич О. [Коротка біографічна довідка] // Самоткан М. Любов моя : [Лірика]. – Вільнянськ, 1994. – С. 5–6.

Семенов Анатолій Павлович

Народився 22 травня 1941 року в містечку Костянтинівка Донецької області. Того ж року їх сім'я переїхала в с. Куприянівку Вільнянського району, де й довелося пережити німецьку окупацію. Після війни шість років навчався у сільській школі, а потім вся родина виїхала до Казахстану, на освоєння цілини. Сум за рідним краєм змусив батьків повернутися на Вільнянщину. По закінченні середньої школи Анатолій Семенов працював на різних підприємствах у місті Вільнянську, згодом у пошуках романтики за комсомольською путівкою подався до Сибіру, на будівництво “великої хімії”. Словом, побачив світ. За своє життя освоїв багато спеціальностей: працював будівельником, експедитором, продавцем, слюсарем, кореспондентом районної газети, охоронцем.

У 60-ті роки, без відриву від виробництва, взявся за перо. Починав із віршів, а потім з'ясувалося, що його покликання – проза. Та ще й гумористична. Перші свої гуморески й фейлетони публікував у районній газеті “Дніпровські вогні”. Згодом твори з'являються на шпальтах обласних газет “Комсомолец Запоріжжя” та “Запорізька правда”. А починаючи з 70-х років майже всі всеукраїнські журнали, зокрема “Старт”, “Ранок”, “Україна”, “Перець”, регулярно публікують гуморески Анатолія Семенова. Його твори з'являються також в альманахах та колективних збірниках.

Завдяки обласній організації Національної спілки письменників України побачили світ дві збірки вільнянського сміхотворця. Нині в творчому портфелі автора багато готових фейлетонів, а також нових тем для нової збірки.

Твори

Спонсор напрокат : Гуморески. – Запоріжжя : Дніпров. металург, 2008. – 115 с.

Льох на двох : Сатира та гумор. – Запоріжжя : Дніпров. металург, 2007. – 223 с.

***

Обрус: антологія творів літераторів Запорізія краю. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 600 с. – Из змісту : Семенов А. Феномен : [Гумореска]. – С. 338–339.

Чепурний Сергій

Народився 1976 року в м. Запоріжжі. Мешкає в м. Вільнянську, працює бухгалтером.

Обрус: антологія творів літераторів Запорізія краю. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 600 с. – Из змісту : Чепурной С. “Еще на год эпоха постарела...”; “Я задавал вопросы стенам...”; “Великий Инквизитор мудр и стар...”. – С. 480.

“Душа перекрестка – все стороны света...” : [вірш] // Зоряні роси : Поезії. – Хмельник : Пульсар, 2004. – С. 168–169.

XX век, запомни нас такими...: Укр. школа рус. поэзии. – К., 2003. – 484с. – Из содерж. : Чепурной С. [Подборка стихов]. – С. 382–383.

Провинция: Альманах. Вып. 3. – К.: Поэзия, 1998. – 139 с. – Из содерж.: Чепурной С. С. [Подборка стихов]. – С. 54–57.

Провинция: Альманах. Вып. 2. Ч. 1. – Запорожье: Видавецъ, 1998. – 112с. – Из содерж.: Чепурной С. [Подборка стихов]. – С. 29–30.

“Взрослые, грустные игры в любовь...”; Поэзия абонента, или Новая История господина Зуммера; “Наверное, музыка – это такое...” : [стихи] // Суббота плюс. – 2004. – 5 февр. (№ 6). – С. 35.

Молоді голоси : [в т. ч. вірш С. Чепурного] // Дніпрові вогні. – 2001. – 28 березня. – С. 4.

Література про життя та діяльність

Крэзи. Сергей Чепурной : [Краткая биографическая справка] // Провинция : Альманах. – Запорожье, 1998. – Вып. 2. Ч. 1. – С. 29.

Макаренко Ольга

Намалюю я високе небо : Лірика. – Вільнянськ, 2001. – 27 с.

***

Веселкові барви : [вірш] // Дніпров. вогні. – 2001. – 28 берез. – С.4.

Вільнянськ в творах художньої літератури

Ларичкин Н. О родном городе и о любви : Стихи. – Вольнянск : Район. типография, 1999. – 86 с.

Самоткан М. Пісня про Вільнянськ // Самоткан М. Любов моя...: Лірика. – Вільнянськ : Дніпров. вогні. – 1990. – 22 верес.

Мистецтво

Образотворче мистецтво

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : Короткевич О. Художній світ Адама Макаруча : [про художника, нар. майстра]. – С. 72–73.

Воловоденко В. Звітують майстри пензля : [виставка робіт митців творч. об'єднання “Колорит”; серед них – дир. Вільнян. худож. школи Науменко С. П.] // Дніпров. вогні. – 2010. – 27 лют. – С. 1.

Пихтєєва В. “Повні жмені сонць” Анни Поплавки (Музики) та її вихованців : [виставка робіт молоді художниці та її вихованців] // Дніпров вогні. – 2010. – 29 трав. – С. 2.

Пихтєєва В. Коли до цього лежить душа : [про виставку робіт мол. художниці А. Альокмінської, вихованки Вільнян. худож. школи (зараз опановує спеціальність промислов. дизайнера) в район. краєзнав. музеї] // Дніпров. вогні. – 2007. – 3 лют. – С. 2.

Див. також розд. “Вільнянська художня школа”.

Декоративно-ужиткове мистецтво

Воловоденко В. Симфонія металу Олександра Названова : [майстер худож. ковки із Вільнянська] // Дніпров. вогні. – 2010. – 1 верес. (№ 68). – С.2.

Пихтєєва Л. Коваль свого щастя : гаряча сталь і родинне тепло : [О. В. Названов] // Дніпров. вогні. – 2006. – 29 серп. (№ 66). – С. 2.

***

Пихтєєва В. “Квіткова симфонія” Євгенії Захарченко : [виставка робіт майстрині-вишивальниці, колиш. співробітника відділу комплектування та обробки літератури Вільнян. ЦРБ] // Дніпров. вогні. – 2010. – 12 черв. – С.2.

“Для людей відкрита наша біла хата” : [про майстриню-вишивальницю О. М. Філіпенко] // Дніпров. вогні. – 2009. – 26 верес. – С. 2.

Левченко В. Майстрині “Золоті руки” : [про виставку робіт вільнян. рукодільниць, присвяч. 70-річчю заснування Запоріз. обл.] // Дніпров. вогні. – 2008. – 7 берез. – С. 2.

Воловоденко В. Там, де починається добра казка : [про виставку робіт вільнян. майстрині В. Кучер (картини з природ. матеріалу)] // Дніпров. вогні. – 2008. – 15 жовт. – С. 2.

Воловоденко В. Світ очима нашої землячки : [про виставку вишитих картин вільнян. художниці С. Верлос] // Дніпров. вогні. – 2007. – 1 верес. – С.2.

Пихтєєва В. Творці краси неповторної : [аматори нар. мистецтва – вишивальниці Г. Т. Слободчикова, Є. І. Захарченко, О. М. Філіпенко з Вільнянська : виставка робіт в район. Будинку культури] // Дніпров. вогні. – 2005. – 26 берез. – С. 1.

Латанський С. Щедрість талантів : [про виставку робіт самодіял. художників та нар. умільців в район. Будинку культури] // Запоріз. правда. – 1986. – 18 черв.

Пихтєєва В. Вільнянський самоцвіт : [про вишивальницю Г. В. Ребро : Вільнян. р-н] // Дніпров. вогні. – 1999. – 6 лют.

Див. також розд.: “Видатні уродженці Вільнянська” (С. І. Ігнатченко та К. І. Лисиця).

Музичне життя

Фестивалі, свята, конкурси, концерти, культурно-мистецькі акції

Романенко Л. Край, пісенний край... : [Дні культури в Вільнян. р-ні] // Дніпров. вогні. – 1991. – 26 берез.

Романенко Л. Дні культури в районі : [огляд худож. самодіяльності Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 1984. – 20 берез.

Парасюк О. Творче зростання : [про фестиваль самодіял. мистецтва у Вільнянську] // Запоріз. правда. – 1969. – 2 груд.

Художня самодіяльність

Тандура Л. Підтвердили звання народних [самодіял. худож. колективи Вільнян.р-ну] // Дніпров. вогні. – 1992. – 31 жовт.

Романенко Л. Дні культури в районі // Дніпров. вогні. – 1992. – 24 июня.
Романенко Л. Лунає патріотична пісня : [конкурс патріот. пісні у Вільнян. р-ні] // Дніпров. вогні. – 1985. – 8 серп.
Романенко Л. Дні культури в районі : [огляд худож. самодіяльності Вільнян. р-ну] // Дніпров. вогні. – 1984. – 20 берез.

Самодіяльний народний ансамбль “Журавка”

Кузнецова А. Задушевные песни ансамбля “Журавушка” // Надежда. – 2010. – 20 авг. (№ 34). – С.13.
Короткевич О. “Журавка” – найкраща в області // Запороз. Січ. – 2009. – 20 січ. – С.8.
Пихтєєва В. Півстоліття з баяном : [про Я. Г. Ганошенка, керівника хору “Журавка”, якому виповнюється 70 років] // Дніпров. вогні. – 2008. – 16 серпня. – С. 2.
Пихтєєва В. Вітаємо “Журавку” з перемогою : [І місце на обл. огляді фольклор. колективів] // Дніпров. вогні. – 2008. – 6 груд. – С. 2.
Пихтєєва В. “Самі з народу і співаємо для нього” : [про присвоєння звання народного] // Дніпров. вогні. – 2006. – 25 берез. – С. 2.

Самодіяльний народний ансамбль “Вільняночка”

Короткевич О. Село ти моє колискове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Из змісту : Короткевич О. Краса пісенна. – С. 130–133.
Курій Г. Радянські жінки – активні будівники комунізму. – К. : Знання, 1975. – 112 с. – Из змісту : [в т. ч. про учасниць нар. ансамблю “Вільняночка”]. – С. 11, 23, 37.

***

Вітаємо! : [повідомлення про нагородження ансамбля Грамотою Президії Верховної Ради УРСР] // Запоріз. правда. – 1985. – 24 листоп.; Индустр. Запорожье. – 1985. – 24 нояб.

***

Покликання – нести людям пісню : [С. Романенко, солістку нар. ансамблю нагороджено обл. премією “За досягнення у розвитку культури Запорізького краю”] // Дніпров. вогні. – 2009. – 4 квіт. – С. 2.
Пихтєєва В. “На серці згадка оживає...” : [40-річчя “Вільняночки”] // Дніпров. вогні. – 2007. – 31 січ. – С. 1.
Пихтєєва В. Зустрічі, що не забуваються : [про творчі досягнення сучасного складу ансамблю] // Дніпров. вогні. – 2007. – 10 лют. – С. 2.

Пихтєєва В. Анечка – вольняночка в дeтcкoй українcькoй eтpaдe : [o cоліcткe гpуппe “Вільняночка”, лауреатe мeждунaр. фeстивaлe “Cоловейкo долі” в Чepнoвцax A. Дмитрeнкo] // МИГ. – 1997. – 10 янв. – С.3.

Фoмeнкo В. Піcня зaвжди мoлoдa : [aнcaмблo “Вільняночка” – 25 рoкiв] // Запoрiз. пpaвдa. - 1992. – 28 cіч.

Рoмaнeнкo Л. “He згopaє зopя, нe згacя” // Дніпpoв. вoгні. – 1992. – 25 cічня.

Пихтєєвa В. Життя – як довгa нивa : [пpo aнcaмбл “Вільняночка” та її cоліcткy Тeтянy Cобoлeнкo] // Дніпpoв. вoгні. – 1991. – 1 cіч. – С. 2.

Рoмaнeнкo Л. Oгляд нaрoдних тaлaнтiв : [caмoдiял. нaр. вoкaл. aнcaмбл “Вільняночка” cтaв лaурeaтoм нa II Вcecoюз. фeстивaлi нaр. твopчocтi] // Дніпpoв. вoгні. – 1988. – 26 бeрeз.

Кopoткeвич O. Кpaca піceннa // Дніпpoв. вoгні. – 1983. – 12 бeрeз.

Див. тaкoж poзд.: “Видaтні урoджeнці Вільнянcькa” (Бaлaбкo O.)

Хopoгpaфiя

Пихтєєвa Л. Кoли чapує душy дивoвижний тaнця cвіт : [пpo В. Юнaцькy, вихoвaнкy aнcaблo “Фopтунa” (м. Вільнянcьк); cтудeнткy Киiв. нaц. ун-ту култьури i мистeцтв] // Дніпpoв. вoгні. – 2006. – 29 квіт. – С. 2.

Teaтpaльні кoлeктиви

Кopoткeвич O. Ceлo ти мoє кoлиcкoвe...: Публіциcтикa. – Вільнянcьк : Райoн. дpукapня, 2010. – 203 c. – Із зміcту : Кopoткeвич O. Нa шляху дo звaння нaрoднoгo : [тeaтpaл. cтудiя БEMC]. – С. 134–137.

Лeвчeнкo В. Нaші тeaтpaли тeпeр зpaзкoві! : [тeaтpaл. cтудiя “БEMC” пpи ЦДЮТ] // Дніпpoв. вoгні. – 2005. – 30 бeрeз. – С. 2.

Пихтєєвa В. Дитячий дpaмaтичний : [тeaтp пpи Вільнян. Будинкy піoнepiв] // Дніпpoв. вoгні. – 1991. – 25 чepв.

Див. тaкoж poзд. “Цeнтp дитячoї та юнaцькoї твopчocтi”.

Архітeктуpa

Кopпyс зaвoду Клacceнa i Нeйфeльдa

Див. poзд. “Пaм`ятки іcтopії та култьури та їх oхoрoнa”.

Св'ятo-Вoлoдимирcький хpaм

Див. poзд. “Рeлiгiя”.

Вулиці та площі міста

Їх іменами названо вулиці Вільнянська : [Я. Бочаров, П. Зачиняєв, В. Канарєєв] // Дніпров. вогні. – 2008. – 20 верес. (№ 73). – С. 2.

Лебединська Н. Його ім'ям названо вулицю : [іменем Героя Радян. Союзу В. Г. Канарєєва названо одну з вулиць його рідного міста Вільнянська] // Запороз. Січ. – 1999. – 18 верес.

Чайка Т. Свято вулиць // Патріот Батьківщини. – 1988. – 9 жовт.

Височина Д. Розповім про нашу вулицю : [Гоголя в м. Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1987. – 24 груд.

Короткевич О. І назвали – Жовтневою : [про вул. Жовтневу в м. Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1987. – 7 листоп.

Большеменник П. Вулиця нашої долі : [вул. ім. В. І. Леніна в м. Вільнянську] // Дніпров. вогні. – 1987. – 7 жовт.

Воробйов І. Їх іменами названо вулиці : [15 вулиць м. Вільнянська носять імена Героїв Радян. Союзу] // Дніпров. вогні. – 1985. – 24 січ.

Чайка Т. Його ім'ям названо вулицю // Дніпров. вогні. – 1983. – 21 черв.

Трофимов И. Имени Героя : [В. И. Канарєєва] // Индустр. Запорожье. – 1978. – 1 февр.

Релігійне життя

Православні собори, храми, монастирі

Логанов Е. Храм в колонии: в Вольнянске открыли церковь святой Анастасии – заступницы всех осужденных // Индустр. Запорожье. – 2005. – 25 января. (№ 17). – С. 2.

Первая в местах лишения свободы: [об освящении церкви св. великомученицы Анастасии Узорешительницы на территории Вольнян. исправит. колонии № 20] // Горожанин. – 2005. – 27 янв. (№ 4). – С. 3.

Воловоденко В. Храм, який очищатиме душі : [про відкриття церкви Святої Анастасії Узорешительниці у виправній колонії № 20] // Дніпров. вогні. – 2005. – 29 січ. – С. 2.

Свято-Володимирський храм УПЦ МП

Споруджений у 1902 році на місці Володимирської дерев'яної церкви, побудованої у 1850–1860 рр. П. Синельниковим на честь своєї доньки Софії.

У 1930–1932 рр. Свято-Володимирський собор був закритий, культовий інвентар вивезено, розписи забілені. У 1993 р. силами громадськості міста

при допомозі місцевої влади собор повністю реставровано і передано церковній громаді.

Короткевич О. Село ти моє коликосове...: Публіцистика. – Вільнянськ : Район. друкарня, 2010. – 203 с. – Із змісту : Короткевич О. Над прірвою страждань і жорстокості. – С. 144–147.

Пам'ятки історії та культури Запорізької області. Вип.2 : (Вільнянський, Михайлівський, Новомиколаївський райони). – Запоріжжя, 1999. – 136 с.: іл. – Із змісту: Пам'ятки історії : [в т. ч. Свято Володимирський собор в м. Вільнянську]. – С. 37.

***

Воловоденко В. Щоб сяяв наш храм усією красою : [про сьогоднішнього собору розповідає його настоятель отець В'ячеслав] // Дніпров. вогні. – 2010. – 13 жовт. (№ 80). – С. 2.

Веретюк Е. Гордості Вільнянска – 100 лет // Индустр. Запорожье (Панорама). – 2002. – 1 авг. – С. 2.

Багнюк А. ...А комуністи влаштували у храмі конюшню! // Україна молода. – 2002. – 10 серп.

Костенко О. Церковні дзвони сповіщають про свята // Дніпров. вогні. – 2001. – 28 лип. (№ 56). – С. 3.

Свято-Владимирському храму – 100 лет // Летопись православия. – 2002. – № 8. – С.12.

Відроджений храм // Дніпров. вогні. – 1999. – 5 черв.

Бабуро О. Святы́й Владими́ре Великий, моли́ Бога о́ нас... // Запорожье православное. – 1999. – № 7. – С.10. – (Церковное краеведение).

Фоменко В. Рішення знову не прийняте : [про передачу приміщення колиш. церкви в Вільнянську вірянам] // Дніпров. вогні. – 1989. – 28 листоп.

Бібліографічні покажчики

Запорізька область: Динаміка розвитку (1939 – 2009): Наук.-доп. бібліо-огр. довід. / ЗОУНБ ім. Горького; Укладач Г. Нагорна. – Запоріжжя: Дике Поле, 2009. – 232 с. – Із змісту : м. Вільнянськ. – С. 87.

***

Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2011 рік: календар і корот. довідки з бібліогр. списками / КЗ “ЗОУНБ ім. О. М. Горького”; упоряд. І. В. Шершньова. – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 200 с. – Із змісту : Нагорна Г. 40 років (1971) Вільнянському краєзнавчому музею. – С. 19–20.

Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2010 рік : календар і корот. довідки з бібліогр. списками / КЗ “ЗОУНБ ім. О. М. Горького”; уклад. І. В. Шершньова. – Запоріжжя: АА Тандем, 2009. – 152 с. – Із змісту: Романів Н. 170 років (1840) від дня заснування м. Вільнянська. – С. 95–97; Нагорна Г. 140 років (1870) від дня заснування Вільнянського ВАТ “Машинобудівний завод імені Шевченка”. – С. 100–101.

Іменний покажчик

А

Абельханов С. – (30), (87)
Абліцов О. – 7, 20
Авраменко В. – (76), (78)
Авраменко Н. – (40-42)
Акімов Ю. – 15
Алексеев – (74)
Альокмінська А. – (93)
Анастасія, свята великомучениця – (58), (97)
Андрієнко О. - 53
Антонова К. – (31)
Антонова У. – (69)
Арабаджи О. – 9
Артюх В. – (86-87)
Артюх І. – (31)
Ахинько Е. - 42

Б

Бабенко І. – 38
Бабій А. – 56
Бабуро О. - 98
Багнюк А. - 98
Баєв В. – 21
Балабко О. – (47)
Барабоха Н. – 9
Барабоха О. – 9
Башкірцева М. – (47)
Безнощенко М. – (5), (76)
Бекінська М. – (49)
Беликов Н. - 51
Белоусенко А. – (28)
Белый В. – 54
Березовський Є. – (67)
Білецька А. – (45)
Білецький В.(Вільнянський В.) – (8), (46), (48)
Білокопитов Д. – (76), (78)
Білоусов – (12)
Білик І. – 20
Билим Б. – (83)
Бобровний В. - 53
Богатырев А. - 28
Богомаз М. – 20
Богословенко О. – (31)
Бодяньський О. – (50)
Бойко М. – (31)

Болгов В. – 7
Большеменник П. – 29, (49), 54, (83), 86, 97
Бондарева А. – (31)
Борзенков І. – (58)
Борисенко І. – 21
Борсюк В. – (82)
Бочаров Я. – (5), (6), (30-31), (33), (65), (72), (76), (80), (81), (97)
Бочинський Г. – (74)
Бочковская Е. - 83
Бочковский І. – 21
Братко Д. – (67)
Буркугський – (74)
Бут Б. – (83)
Бут О. – (17)
Бухтояров І. – (76)
Бухтояров О. – (76)
Бухтояров Ф. – (76)

В

Вайновська М. – (63)
Вакулев – (12)
Вакулєнко Л. - 57
Валік О. - 14
Варуша А. – (21)
Василевский А. – (28), (80)
Василенко Б. - 59
Василенко І. - 38
Василенко О. – 15, 18, 22, 32, 52, 56
Васько О. – (32)
Ващенко М. – (74)
Ведясов В. – 66
Венгерова О. – (69)
Вербова І. – 51
Веремієнко Є. – (64)
Веретюк Е. - 98
Верлос С. – (94)
Вещкур О. - 51
Вильсон І. – 26
Височина Д. - 97
Вишняков І. – (5)
Владимиров Н. – 20
Власенко О. - 65
Власова М. - 61
Волков Д. – (58)
Волкових В. – (64)
Воловник С. – 7

Воловоденко В. – 14, 15, 20, 21, 22, 23,
26, 28, 29, 31, 32, 38, 40, 50, 53, 55, 56,
62, 64, 65, 67, 82, 86, 93, 94, 97, 98
Волокових Т. – (83)
Воробйов І. – (13), (19), 28, 29, 30, (32-
34), (72), (74), (83), 84, 85, (87-88), 97
Ворона В. – (32)
Воронін В. – (77)
Воронков – (74)
Высочина Р. – 68

Г

Гаврилова Т. – (62)
Гаврилюк Н. – 50
Гаджилова Ю. – 84
Гаев Ю. – 60
Гайсин А. – (5)
Галевко М. – 71, 90
Галицький Ю. – (77)
Ганошенко Я. – (95)
Гапеев В. – 48
Гапонов М. – 22
Герасименко І. – 78
Герасимов І. – 29
Гетц Л. – 70, 71
Гетьман М. – 54
Гиммельфарб А. – 8
Глиняний І. – (5)
Глоба В. – (62)
Глоба Г. – (73)
Гнаровська В. – (5), (76), (78)
Гоголь М. – (47), (97)
Горбатко В. – 31, 34, 38, 55
Горбатько П. – (67)
Горбачов П. – (73)
Горбачова (Фурсенко) Н. – (73)
Горпинич В. – 9
Гофман І. – 50
Греш М. – 64
Григоренко – (74)
Гринько М. – 40
Гриценко Т. – (3), 6, 28, 31, 34, 46, 49, 60,
74, 78, (83), 84
Грона В. – 18
Гузенко Т. – 7

Д

Двірник І. – (67)
Девриен А. – 14, 27
Демків М. – (59)
Демченко О. – 29, 57, 72

Денисенко С. – 14
Дерев'яно І. – 53
Дзюбаненко Ю. – 15, 31, (67)
Дмитренко А. – (96)
Дмитренко І. – (62)
Добринін Г. – (42)
Добрянський В. – 84
Дольд-Михайлик Ю. – (46)
Донченко О. – 7, 56
Дробний В. – 16
Дроб'язко О. – (77)
Дровосекова О. – 50
Дукачова Л. – 47, 54, 89
Дураков – (74)

Є, Е

Евтушенко Ю. – 60
Еременко В. – 15
Еремін В. – 15
Євпак П. – (61)
Єрьоменко О. – (5), (76)
Єрьоменко І. – (76)

Ж

Жалибін В. – (65)
Желтов О. – (80)
Жердева В. – 71
Жилиєва-Круц С. – 50
Жир С. – 57
Жужа – (12)
Жук С. – 27

З

Заболотній О. – 27
Заньковецька М. – (45)
Зарецька В. – 28
Захарченко С. – (94)
Зачиняєв П. – (5), (76), (78), (97)
Земляков А. – (65)
Зноба В. – (82)
Зноєв М. – (59)

І, И

Іваненко В. – 48
Іваненко Л. – 71
Іващенко П. – (67)
Іванов Я. – 31, 34, 35, 38, 55
Іванченко Я. – 30
Іванчук В. – 22

Іващенко О. – 24
Іващенко П. – 16
Ігнатченко С. – (43-44)

К

Кагадей Н. – (69)
Казарян В. – (64)
Калайда Г. - 44
Калінін І. – (12)
Калюжна В. – 31, 69
Камінський С. - 82
Канарєєв В. – (6), (31), (34-35), (76), (97)
Каравай К. – (64)
Карагодін А. - 21
Карафін К. – 7
Карнаух Л. – 29
Карпенко-Карий І. – (46)
Карпенко О. - 64
Каюсови (династія) – (15)
Каюсов В. – (74)
Кейль Л. – 23
Киреева Е. – 59
Кисельов – (74)
Классен Г. – (4), (11), (14), (48), (73)
Классен С. – (49)
Клименко Н. – 8
Клименко М. – (58), 85
Кліюк Г. – 56, 62, 86
Клочков Я. – (5)
Князьков Ю. – 9, 50
Кобинець А. – 44, 50
Коваленко Л. – 61
Коваленко М. - 64
Ковальова Т. - 63
Ковтун В. – 10
Кожешкуров – (73)
Козенко А. – (58)
Козловський М. – (57)
Коломинський Л. – (750)
Колосов К. – 7
Колпиков А. – (58)
Коляда М. – (58)
Колядко А. - 86
Коноваленко О. – 16
Конопля В. – (87)
Копан С. - 58
Конопля В. – (5), (30)
Корж А. – (21)
Коробов М. – (67)
Короткевич І. – (31)

Короткевич О. – 19, 29, 31, 32, 38, 39, 56, 62, 63, 65, 69, 70, 75, 83, 85, 86, (88-89), 90, 91, 93, 95, 96, 97, 98
Короткевич С. – (89)
Короткевич Ф. – 31, (89)
Коса П. – 15, (88)
Костенко О. - 98
Костецька Є. – (24)
Котова Н. – 50
Котовська В. - 61
Коцюбинський М. – (47)
Крамаренко В. - 71
Красюк О. – 7
Кривохатко В. – 56, (88)
Крутий К. – 61
Крєзи – (92)
Кузнецова В. - 20
Кузьменко Н. – 7, 31, 34, 35, 38, 55
Кулага З. – (31)
Кулагін Л. - 15
Кулак В. – 22
Куліш Б. – (67), 68
Купрій В. – (39)
Курас І. – 14
Куратченко В. – (15)
Курисько Д. – (59)
Курій Г. - 95
Курілов М. – 40
Куценко Г. – (59)
Кучер В. – (94)

Л

Лаврентьєв – (45)
Лавриненко Л. – (88)
Лавриненко М. – (88)
Лазутін О. – 27
Ларичкін М. – (89-90), 90
Ларченко А. – 14
Латанський С. – (3), 43, 44, 94
Лахно Є. - 61
Лебедев В. – (31)
Лебединська Н. – 35, 97
Левензон Ф. – 27
Левітан Л. – (49)
Левченко В. – 31, 51, 63, 65, 70, 87, 88, 94, 96
Левченко Д. – (83)
Лелюшенко Д. - 82
Лемеш С. – (39)
Леміш О. – (31)
Ленін В. – (82), (97)

Линьков М. – (5), (17)
Лисиця К. – (44)
Лобода В. – 52
Лобода Л. – (83)
Логанов Е. - 97
Лохматова А. – 26
Лукаш І. – 29, 35, 53
Луньова О. - 58
Любасенко В. – (24), (31), (36)

М

Макаренко О. – (93)
Макаров І. – (31)
Макарчук А. – (65), (93)
Макарчук В. - 70
Максименко К. – (31)
Максимов П. – (36-38)
Малиновський Р. – (28), (33), (80)
Малов В. – 29, 82
Мамай Т. – (12)
Мартянова Н. – 10
Махінко Л. – 22
Махно Н. – (27)
Мельникова М. – 50
Меняйло Л. – 69, 72
Меретьєв В. – (74)
Мещерін Ю. – 25
Мінаєва Л. - 19
Міщерін Ю. - 51
Мирко М. - 57
Миронюк Л. – 15, 36, 52, 71, 82, 88, 90
Мирошниченко М. – 56
Мікула Ю. – (59)
Міхаєва Л. – 19
Михайлов О. - 55
Міхєєнко С. – 29
Мішаков Г. – 30
Моргулець В. – (78)
Мороко В. – 55
Мосейко Л. – (63)
Москаленко Н. – (74)
Мочалов М. – 59
Музика (Поплавка) А. – (69), (93)

Н

Нагорна Г. – 16, 85, 99
Надьків В. – 55
Названов О. – (93)
Найдьонов І. – (12)
Найдьонова Є. – (74)

Науменко І. – 29, 67
Науменко С. – (93)
Наумов А. – 19
Негода О. - 59
Негодова О. – 20, 21
Неізнана В. - 54
Нейфельд Г. – (4), (11), (48-49), (73),
(79), (84)
Нейфельд М. – (49)
Несун О. - 86
Нечипоренко І. – 51
Ніканоров – (74)
Новицький Я. – (26), (84), (85)
Носенко М. – (21)

О

Огнений – (12)
Оккерт Ф. – (73)
Олійник В. – (78)
Оніпко В. – (39)
Оніпко М. – (38-40)
Оніпко Ю. – (39)
Осадчий В. – (59)
Основа О. – 22, 52, 62, 84
Охріменко К. – (69), (70)
Охріменко Т. – (69)

П

Павленко Ю. – 18
Павлівська В. - 61
Павлюк О. – 27
Панасенко В. - 71
Панасюк О. – 54
Парасюк О. -
Паронова Л. – (12), (14)
Паторжинська Н. – (84)
Паторжинський І. – (84))
Педак В. – 15
Перевало В. – 52
Петраков Г. – 56
Петренко Л. - 68
Петрович О. – 16
Печеник – (73)
Пихтєєва В. – 23, 24, 29, 31, 32, 34, 46, 48,
55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69,
70, 71, 88, 93, 94, 95, 96
Півненко Є. – 61
Пілявський І. - 65

Плешивенко А. – (50)
Плотніков С. – (74)
Плясовиця А. - 62
Повстенко М. - 54
Погодін М. – (46)
Позднякова Н. – (3), 70
Полевиченко І. - 62
Поліщук В. - 60
Полюшко В. – 59, 60
Поплавка (Музика) А. – (93)
Посвалюк О. – (58)
Посохова В. – (31)
Поставна В. – 983)
Поставной М. – 7
Прокопенко – (17)
Прокопчук Т. - 51
Проскуров А. – 15
Пушняк Л. - 71

Р

Рафалович Н. – 69
Ребро Г. – (94)
Рев'якін С. – 57
Резник О. – (58)
Рекубрацький А. – 28
Рожман А. – (59)
Романенко Г. – (32), 61, (85)
Романенко Л. – (32), (47), 69, 71, 94, 95, 96
Романенко С. – 69, (95)
Романів Н. - 99
Романова С. - 86
Романовський А. - 57
Романовський В. – 21, 62, 65
Ротач А. – (76)
Руденко В. – 19
Рум'янцев П. – 32, 56
Руссиянов І. – (5), (75)
Рутинський М. - 84
Руцький В. – (65)
Рябініна В. - 68
Рязанов М. - 66

С

Самоткан М. – 4, 81, (90-91), 93
Сафра А. – (30), (87)
Селеменев В. – (58)
Семенко Е. – 32, 50, 57
Семенов А. – (91-92)
Семенов-Гянь-Шанский В. – 14, 26

Семенова М. – 19, 82
Сергеева Т. – 52
Сердюк В. – (60)
Сердюк О. – 62
Середа О. - 61
Сибіряков М. – (33), (83), (84)
Сигарьов П. – (49)
Сидоренко М. – 72
Синельников П. – (97)
Синельникове С. – (97)
Сироватка М. - 15
Сирота М. – (12), (31), (39), (40)
Сікорський Г. - 56
Сімічич В. – 22
Сіроштан М. – (83)
Скворцов І. – (76), (78)
Скворцов О. - 21
Слободчиков О. – (5), (76), (78)
Слободчикова Г. – (94)
Смольенко Д. – 59
Соболенко Т. – (96)
Соломка А. – 27
Спиридонов Ф. – (5)
Сталін В. – (15)
Степаненко А. – 10
Степаненко О. - 69
Стефаненко В. – 56, (72)
Стефаник В. – (46)
Стецюк О. - 84
Шешенко В. - 71
Стрижак С. – 10
Ступка Б. – (46)
Ступка І. – 15
Стьожка Л. – 64, 69, 71, 72
Судець В. – (28), (80)
Супруненко В. – 7, 9
Супруненко О. - 63
Сурнина Т. – 50
Сушков В. - 55

Т

Табачников – (12)
Тандура Л. – (68), 94
Тарасенко А. - 57
Тарасенко В. – 15
Твардовський О. – (34)
Телегин Д. – 50
Тиванюк П. – (77)
Тимошенко З. – 26, 72, 84
Тимошенко О. – 15, 21, 54, 67
Титула М. – (77)

Тихоненко А. – (5)
Тищенко М. - 89
Ткаченко В. – 21
Тоцев Г. – 50
Трав'ян В. - 72
Трачук В. - 29
Третяк О. – 8, 54
Трофимов И. - 97
Турченко Г. – 27
Турченко Ф. - 27

Ф

Федорова Г. – 69
Феленко В. – (78)
Феохтістов – (73)
Філіпенко О. – (94)
Фоменко В. – 15, 52, 57, (67), 71, 96, 98
Фоміченко М. – (17), (31)
Франко І. – (47)
Фредро А. – (46)
Фурсенко (Горбачова) Н. – (73), (74)

Х

Хіпов О. – (74)
Хмельницький Б. – (55)
Хом'як (Тар'яник) К. – (6), (44-46)
Хом'як Р. – (45)
Худяков О. - 60

Ч

Чабаненко В. - 86
Чаговець П. – (78)
Чайка Т. – 15, 16, 27, 36, 52, 54, 67, 68,
70, 72, 73, 82, (83), 86, 97
Чаусов А. – (32)
Чеверда В. – (80)
Чепурная С. – 21
Чепурной С. – 24, 86, (92)
Черненко Г. – (12)
Чернов Л. – (88)
Чернова Н. – (88)
Чиженко Ю. – 26, 27
Чипигина Н. - 24
Черненко М. – (12)

Чонгов С. - 22
Чорнойван М. – 21, 22, (67)
Чуева Г. - 20
Чуйков В. – (5), (28), 29, (80)
Чуприна В. - 53

Ш

Шалда Г. – (62)
Шаповалов Б. – 19
Шаповалов – (73), (74)
Шатохіна В. – 16
Швець Л. – 63
Швець О. – 16, 18, 19, 21
Шевченко В. – 58
Шевченко І. – (59)
Шевченко Н. - 54
Шевченко Т. К. – 26
Шевченко Т. Г. - (82)
Шершньова І. – 16, 85, 99
Шкарупило В. – 29, 51
Шнайдрок Г. – (67)
Шовковий С. – (64)
Шпитальова Л. - 62

Щ

Щабельський В. – (60)
Щелкунов П. – (39)
Щербак В. – (88)

Ю

Юдавіна Л. – 70
Юнацька В. – (96)
Юрик П. - 84
Юрченко І. – (58)

Я

Яворницький Д. – (85)
Яковлев С. – (27)
Яровой М. – 57
Ярошенко Л. - 57
Яструбенко М. – (31)
Яхнес Н. – (16)

ЗМІСТ

Від укладачів	3
<i>Гриценко Т. Р. Вільнянськ у минулому і сьогодні</i>	4
Загальні відомості	7
Природа. Екологія	9
Промисловість Вільнянська	11
Будівництво	20
Транспорт	20
Зв'язок	21
Сільське господарство	21
Медицина. Медичні установи	22
Соціально-економічне та суспільно-політичне життя міста	
Статистика	25
Населення	25
Історія міста	
Місто від найдавніших часів до 1917 року	26
У вихорі революції та громадянської війни	27
Голодомор. Репресії	27
Вільнянськ у роки Великої Вітчизняної війни	28
Учасники визволення Вільнянська	30
Вільнянці – учасники Великої Вітчизняної війни	31
Місто у післявоєнні роки	31
Місто у роки Незалежності	32
Видатні постаті Вільнянська	
Почесні громадяни міста	32
Відомі уродженці Вільнянська	40
Відомі діячі, чиї імена пов'язані з м. Вільнянськом	47
Археологія	50
Соціально-економічний розвиток Вільнянська	50
Економіка	51
Фінанси	51
Трудові ресурси	51
Соціальний захист населення	52
Торгівля	52
Громадське харчування	52
Житлово-комунальне господарство	53
Побутове обслуговування	53
Суспільно-політичне життя	54
Органи державної влади	56
Органи місцевого самоврядування	56

Органи внутрішніх справ	57
Пожежна охорона	58
Органи юстиції	58
Військова справа	60
Наука. Наукові установи	60
Освіта	61
Фізкультура та спорт	65
Туризм. Туристичні об'єкти	66
Засоби масової інформації	66
Друк	66
Преса	66
Культура	
Культурно-освітня робота	68
Бібліотеки	70
Пам'ятки історії та культури та їх охорона	71
Музеї	83
Фольклор	86
Літературне життя	86
Мистецтво	93
Релігійне життя	97
Бібліографічні покажчики	99
Іменний покажчик	100

Серія: Міста і села Запорізької області. Вип. 3

Довідкове видання

Вільнянськ
До 170-річчя від дня заснування міста
(1840 – 2010)

Бібліографічний покажчик

Відповідальні за випуск:
Редактор – І. Степаненко
Укладач – І. Шершньова

Технічний редактор – О. Недашковська
Верстка та дизайн обкладинки – Г. Барило

Видавництво “АА Тандем”
Адреса: 69006, м. Запоріжжя, а/с 4602, тел. (061) 222-70-10
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців:
Серія ДК № 2899

Підписано до друку 20.12.2010. Формат 60x90/16
Папір офс. Гарнітура Times New Roman. Ризогр. друк
Ум. друк. арк. 6,75. Наклад 100 прим.

Надруковано
Видавництво “АА Тандем”
тел. (061) 222-70-10
Замовлення № 186/1